

november 2021

novinky z radnice

život a kultura trnavy

foto: Martin Hesko

mesto trnava ■ ročník XXXII ■ číslo 10 ■ nepredajné!

Novembrové inšpirácie

Padajúce listy do bordova zafarbených stromov a skracujúce sa dni s klesajúcimi teplotami vzduchu sú neklamným svedectvom novembra. Napriek ubúdajúcemu svitu slnečných lúčov a hmle, zahaľujúcej krajinu do očami nepreniknuteľného závoja, prinášajú aj odkrývanie neviditeľných rovín života.

Všetkým tým, ktorí tušia a vnímajú aj širšie, slovami ťažko uchopiteľné rozmery bytia. Vstupujú preto na pôdu symbolov, ktoré nahrádzajú rozprávanie a chýbajúce vyjadrenia. Patrí k nim aj spomienka a úcta na blízkych, priateľov i rodičov, ktorí už fyzicky nie sú medzi nami. Zapálenou sviečkou či tichým spomínaním potvrdzujeme, že sme súčasťou života a vzťahov, ktoré nás presahujú. Nielen smerom k minulosti, vďaka ktorej prichádzame na svet, ale i smerom k budúcnosti, ktorej všetky súvislosti zatiaľ nedokážeme obsiahnuť a napláňovať. Sme súčasťou toku života a jeho nositeľmi v darovanom úseku existencie. Vďaka prijatiu tejto spoluúčasti, a tým aj vlastných limít, môžeme prijať i prítomnú realitu, ktorá možno nezodpovedá vždy našim túžbam a predstavám. Vedomie kontinuity ľudského spoluzitia nám pomáha nepodľahnúť na jednej strane rezignácii a skepsa a na druhej strane ilúzii, že život je čiernobiely a my stojíme na správnej strane.

Platí to aj o našich postojoch k stavu spoločnosti. V našej slovenskej realite si počas novembra pripomíname i medzník obratu spreď vyše tridsiatich rokov. Na začiatku cesty mnohí s nadšením deklarovali víziu demokracie a spravodlivosti.

Energia zmeny sa zredukovala na hľadanie nepriateľov a boj jedných proti druhým. Spoločná cesta, na ktorej všetci každodenným krokom uplatňujú princíp spravodlivosti i úcty, sa stratila v hmle inividuálnych predstáv a viditeľné zostali len skratky a chodníčky, ktoré smerujú skôr k osobným výhodám a prospechu než k spoločenskému osohu. Tak ako pri spomienke na cintorínoch, aj pri spomienke na november 1989 by sme preto nemali hľadať vinníkov za súčasný stav spoločnosti, ale porozumieť, že je kontinuálnym výsledkom krokov a rozhodnutí každého z nás. Rezignácia, skepsa či ilúzia tu nemajú miesto.

Novembrové, na prvý pohľad sychravé a nepríjemné, dni odkazujú na kontinuitu života, ktorého sme súčasťou. Sú príležitosťou porozumieť ceste, ktorá nemôže smerovať iba k individuálnemu zisku či subjektívnym cieľom. Spoločná cesta, bez ktorej by nebol na svete nikto z nás, má síce svoj začiatok i koniec ponorený do hmly, ale stopy v našej myšli i srdciach sú jednoznačným potvrdením kontinuity bytia. Pokračovať na tejto ceste predpokladá nezabúdať na zmysel, na začiatok i cieľ cesty.

NOVINKY Z RADNICE

Život a kultúra Trnava

Vydavateľ: Mesto Trnava

IČO: 00313114

Evidenčné číslo: EV 2899/09

ISSN 1339-8989

Náklad 5 000 ks

Šéfredaktorka: Elena Ursinyová

Redakčná rada: Simona Jurčová,

Martin Jurčo, Miroslava Kuracinová Valová

Redakcia: Mestský úrad, Trhová 3

917 71 Trnava

Číslo telefónu: 033/32 36 105

E-mail: elena.ursinyova@trnava.sk

Autor grafického dizajnu: Andrej Grossmann

Počítačové spracovanie: Filip Grossmann

Tlač: Ultra print

Pluhová 49, 831 03 Bratislava

Periodicita vychádzania:

desaťkrát do roka, august / september

a december / január ako dvojčíslo

Veronika Majtánová, foto: cezaar.tv

Trnava má CE ZA AR-a. Odborníci ocenili mestskú samosprávu za architektonické súťaže

Mesto Trnava je jedným z laureátov 20. ročníka ocenenia CE ZA AR. Cenu za architektúru v kategórii Patrón architektúry samospráve udelilo predstavenstvo Slovenskej komory architektov vo štvrtok 7. októbra 2021 za architektonické súťaže. Tie sú spôsobom, ako získať viacero pohľadov na riešenie verejných priestorov a môcť z nich vybrať ten najkvalitnejší.

O víťazovi rozhoduje nezávislá porota, v ktorej majú väčšinové zastúpenie autorizovaní architekti Slovenskej komory architektov, a preto je zaručená aj objektivita rozhodovania. Cieľom je dosiahnutie objektívne najlepšieho výsledku, nie cenovo najvýhodnejšieho, ako je to pri obchodných súťažiach.

Za ostatné roky Trnava vyhlásila deväť architektonických súťaží (napr. na obnovu parčíka pri Synagóge, sídliskového a školského dvora Agátka, Ružového parku, Parku Janka Kráľa či najnovšie rekonštrukciu Štefánikovej ulice). Podľa Slovenskej komory architektov ide o pozitívny príklad, ktorý je hodný nasledovania.

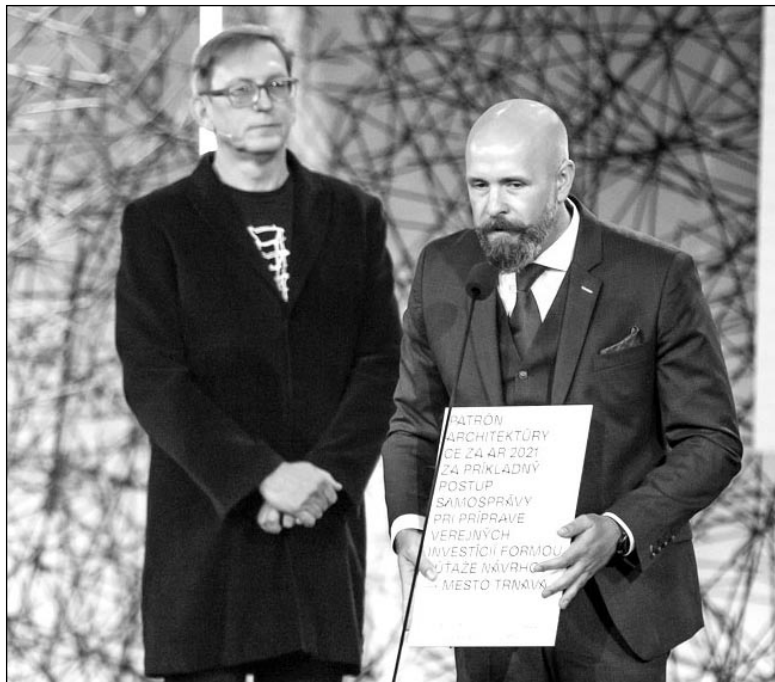
„Je pre mňa silným povzbudením a záväzkom, že našu snahu koncepcie a systematicky pracovať s verejným priestorom oceňuje aj odborná verejnosť. Všetky mestské projekty sú výsledkom tímovej práce ľudí, ktorí sa tak nemalou mierou podieľajú na dlhodobom rozvoji nášho mesta, za čo im patrí aj moja vďaka,“ hovorí primátor Trnavy Peter Bročka, ktorý prebral cenu spolu s vedúcim odborom územného rozvoja a kon-

(red) foto: Veronika Majtánová

V skratke

■ Holandská veľvyslankyňa darovala Trnave dvetisíc cibuliek tulipánov Slovakia

Veľvyslankyňa Holandského kráľovstva na Slovensku J. E. Gabriella Sancisi navštívila 25. októbra naše mesto. Na trnavskej radnici ju privítal primátor Peter Bročka a previedol centrom mesta.

cepcií mestského úradu Ondrej Horváthom a vedúcim úseku urbanisticko-architektonickej koncepcie Petrom Purdešom.

„Robiť architektonické súťaže sa oplatí z toho dôvodu, že mesto alebo obec získa kvalitný architektonický návrh – kvalitné dielo, ktoré môže dlho slúžiť jeho občanom a môžu byť naň hrdí,“ vy-

svetľuje P. Purdeš. „S organizovaním architektonických súťaží sú spojené aj rôzne povinnosti a administratívne náležitosti, preto je potrebné túto formu obstarávania dobre poznať, avšak výsledok je potom potešením aj pre obstarávateľa. Rozhodne odporúčame aj iným obciam a mestám, aby sa vydali touto cestou.“ ■

Pani veľvyslankyňa Trnave darovala dvetisíc cibuliek holandských tulipánov Slovakia, ktoré budú na jar zdobiť viaceré lokality v meste, napríklad záhon pri pamätníku Antona Bernoláka, Parčík Bela IV. či záhon za sochou M. R. Štefánika.

■ Na záhonoch v centre mesta už čakajú na jar ďalšie desaťtisíce plnokvetých tulipánov

Desaťtisíce tulipánov budú na jar zdobiť aj mobilný záhon na Trojičnom námestí, Námestie SNP, Univerzitné námestie a ďalšie miesta vrátane kvetinových nádob v meste. Mestská samo-

správa vysadila v centre mesta viac ako 42 000 cibuliek plnokvetých tulipánov rôznych farieb. Napríklad záhon pri soche Milana Rastislava Štefánika rozkvitne v oranžovej, žltej a červenej, záhon pri soche Jána Pavla II. bude bielo-ružovo-fialový, v mobilných nádobách čakajú na jar žlté, biele a červené tulipány. Vo vysadených zmesiach budú výškou dominovať korunkovky a celkový obraz kde-tu zjemnia narcisy.

■ **Mestská samospráva začína realizovať projekt komunitných priestorov, napíšte v dotazníku, ako by mali vyzerat'** Mestské kultúrne stredisko Zaží v Trnave pracuje na zaujímavom novom koncepte pre svojich obyvateľov – komunitných priestoroch. Jeden vznikne na Družbe na mieste bývalého pohostinstva Pyžamo, ktoré bude nahradené modernou kontajnerovou stavbou. Druhé ožije

v Modranke priamo v kultúrnom dome. Svoj názor na to, ako by mali tieto miesta vyzerat' a čomu by mali slúžiť, môžete vyjadriť prostredníctvom anonymných dotazníkov zverejnených na kultura.trnava.sk/dotazniky.

■ **Ulice Jána Hajdóczyho a Kvetná sú pre rekonštrukciu vodovodu uzavreté**

Ulica Jána Hajdóczyho je až do 30. novembra uzavretá na približne 180 metrov dlhom úseku od Univerzity sv. Cyrila a Metoda po križovatku s Legionárskou ulicou. Do 11. novembra je uzavretá aj Kvetná ulica. Dôvodom uzávery oboch ulíc je rekonštrukcia vodovodu. Obchádzková trasa je vyznačená prenosným dopravným značením. ■

Veronika Majtánová, foto: Jarošlav Otčenáš

Bezpečná Študentská vyhrala Trnave prvé miesto v kampani Európsky týždeň mobility

Trnava opäť zabodovala v Národnej súťaži o cenu Európskeho týždňa mobility. Po minuloročnom víťazstve s aktivitou Dve sú viac ako štyri v kategórii Originálne podujatie si tento rok odniesla prvé miesto v kategórii Efektívne trvalé opatrenia za príklad hodný nasledovania – projekt Bezpečná Študentská. Ocenenie odovzdal 19. októbra primátorovi Trnavy Petrovi Bročkovi minister životného prostredia Ján Budaj. Národnú súťaž o Cenu ETM vyhlasujú Ministerstvo životného prostredia SR a národný koordinátor kampane Slovenská agentúra životného prostredia.

Zákaz státia motorových vozidiel na Študentskej začal platiť 25. mája tohto roku. Okrem zvýšenia bezpečnosti pre všetkých účastníkov premávky pomohlo zrušenie parkovania v pravom pruhu sprehľadniť uličný priestor pri vychádzaní z bočných uličiek Špičglsálu, a uľahčil sa aj vjazd autobusov na zastávky MAD. „Vyhradenie pravého jazdného pruhu pre cyklistov zvýšilo bezpečnosť na frekventovanej Študentskej ulici. Nachádzajú sa tu tri školy, ktoré navštevuje množstvo študentov a denne po nej prejdú tisíce vozidiel a desiatky

autobusov. Po novom už stovky ľudí na bicykloch či kolobežkách nemusia jazdiť po chodníkoch zo strachu z premávky, a ohrozovať tým chodcov. Táto úprava bola jednoznačne dobrým krokom, čo teraz potvrdili aj odborníci v tejto oblasti," povedal primátor Peter Bročka.

S pozitívnou spätnou väzbou sa stretli aj aktivity trnavskej samosprávy v rámci ETM, ktoré pod heslom Spravme kroky v správnom čase medzi 16. a 22. septembrom pripravilo a koordinovalo Zdravé mesto Trnava. Do Trnavy priniesli napr. mapu pešej

dostupnosti, tzv. walkability map, motivovali verejnosť k obedným prechádzkam, Radlinského ulicu počas Dňa bez áut zmenili na pešiu zónu s poobedňajším programom venovaným udržateľnej mestskej mobilite.

„Naša kampaň bola pestrá, oslovili sme cyklistov, kolobežkárov i chodcov, priniesli sme netradičné aktivity, do ktorých sme zapojili verejnosť aj prevádzky v meste. Výhra v súťaži nás veľmi teší a motivuje do budúcnosti," zhodujú sa Anna Tamajková a Petra Vráblová zo Zdravého mesta Trnava. Európsky týždeň mobility je ini-

ciatíva zameraná na udržateľné formy dopravy v mestách. Každoročne ju organizuje Európska komisia a jej cieľom je motivovať samosprávy a organizácie k aktivitám vedúcim k zlepšeniu kvality ovzdušia a životného prostredia, pričom vytvára priestor na vzájomnú inšpiráciu a zdravú súťaživosť. Mesto Trnava sa tohtoročnej témy Bezpečne a zdravo udržateľnou dopravou venovalo prostredníctvom štyroch ústredných motívov, ktorými boli duševné a fyzické zdravie, bezpečnosť a pandémie koronavírusu. ■

Veronika Majtánová, foto: Renault Slovensko

Flotilu mestských elektromobilov doplnil zdieľaný automobil

Mesto Trnava dostalo v stredu 13. októbra 2021 na bezplatnú ročnú výpožičku automobil Renault ZOE. Ide o elektromobil, ktorý funguje na princípe tzv. komunitného car-sharingu, teda zdieľania vozidla v rámci vopred určenej skupiny ľudí, ktorí sa do služby zaregistrujú. Automobil budú využívať zamestnanci samosprávy na služobné účely pri cestách za povinnosťami v meste a jeho okolí.

Elektromobil odovzdali vedeniu mesta partneri projektu – zástupcovia spoločností TT car, autorizovaného dílera značky Renault, Patrik Blechárž, ktorá vozidlo venovala a bude zabezpečovať technickú podporu a servis, obchodný riaditeľ spoločnosti INFOCAR Peter Haník a riaditeľ Renault Slovensko Richard Evanson. Súčasťou spoločného stretnutia na nádvori radnice bolo aj predstavenie vozidla a inštrukcií pre jeho budúcich vodičov.

„Vozidlo je doplnené špeciálnym zariadením a softwarom s mobilnou aplikáciou flexiBee, ktoré sme vyvinuli," vysvetľuje P. Haník. „Táto aplikácia umožňuje používateľom jednoduchý prístup, praktickú rezerváciu a efektívne zdieľanie vozidla bez nutnosti odovzdávania si kľúčov od vozidla.“

Inovatívna služba flexibee vyšla z dielne spoločnosti INFOCAR, ktorá má v prevádzke komunitného

zdieľania elektromobilov viacročnú prax. Elektromobil ZOE si už zaobstaralo viacero komunít a organizácií, pričom záujem o zdieľanie ekologického automobilu v uzavretej komunite naberá na popularite. Medzi používateľmi, ktorí môžu využívať jeho benefity, je už aj Mesto Trnava. „Na elektromobily v mestskom vozovom parku sme prešli už pred pár rokmi a máme s nimi

výborné skúsenosti. Robíme množstvo opatrení zameraných na ochranu životného prostredia a zmiernenie dopadov zmeny klímy a preto je samozrejmé, že ako inštitúcia neprispievame k zhoršovaniu situácie produkciou emisií z mestských vozidiel. Nový elektromobil je, navyše, zaujímavý aj smart riešením, a takéto inovácie v Trnave oceňujeme," hovorí primátor Peter Bročka. ■

Martin Jurčo, foto: CE ZA AR, archív OH

CE ZA AR potvrdil, že naše mesto je vo verejných architektonických súťažiach lídrom

Naše mesto sa dostalo do zoznamu jubilejného 20. ročníka Ceny Slovenskej komory architektov za architektúru CE ZA AR 2021, ktorý vyvrcholil v bratislavskej Starej tržnici. CE ZA AR upozorňuje na spoločenskú hodnotu architektonických diel a profesionálnych výkonov slovenských architektov. Cieľom je tiež vzdelávať verejnosť o poslaní architektov, propagovať dobré riešenia a zvýšiť povedomie o tom, ako môže architekt vytvoriť optimálny návrh. Mesto Trnava dostalo osobitné ocenenie Patrón architektúry.

Zelená pre architektúru – ako motto tohto ročníka – nie je teda len vyjadrením nástupu do boja s klimatickou zmenou, ale aj povedomia, že účinnou zbraňou môže byť práve kvalitný urbanizmus a architektúra. Uviedol to počas galavečera predseda tohtoročnej poroty architekt Peter Moravčík. „Boli by sme radi, keby sa objem prostriedkov investovaných z plánu obnovy a stability pretavil aj do kvality riešení, ktoré štát, mestá a obce svojim obyvateľom prinesú. A teda zelenú dostane boj proti klimatickej zmene, práve prostredníctvom kvalitného urbanizmu a architektúry,“ dodal predseda Slovenskej komory architektov Il'ja Skoček. Porota v jubilejnom 20. ročníku ceny hodnotila v prvom kole 81 prihlásených diel, z ktorých v užšom výbere počas cesty naprieč Slovenskom (a po krátkej zastávke vo Viedni) osobne navštívila 30 realizovaných objektov a do užšieho výberu vybrala 18 diel. Za príkladný postup samosprávy pri príprave verejných investícií formou súťaže návrhov odovzdali nášmu mestu samostatné ocenenie Patrón architektúry. Ako sa píše v udelení ocenenia – krajské mesto za posledné roky usporiadalo už 9 súťaží návrhov. Vďaka nim našlo riešenia pre revitalizáciu viacerých verejných priestranstiev, ale aj všedných sídliskových vnútroblokov. Trnava ukazuje cestu ostatným samosprávam, ktoré rovnakým spôsobom môžu pozdvihnúť zdanlivo banálne priestory sídlisk. Tie

majú potenciál po obnove prispieť nielen k zvýšeniu životnej úrovne ich obyvateľov, ale byť aj cestou zodpovedného prístupu k zmierneniu dopadov klimatickej zmeny. Ocenenie Patrón architektúry udeľuje predstavenstvo Slovenskej komory architektov za osobitný prínos pre rozvoj architektúry, ktorý nie je vyjadrený architektonickým dielom, ale, naopak, je výsledkom práce inštitúcie, ktorá sa zaslúžila o rozvoj slovenskej architektúry. Nielen o tomto ocenení sme sa porozprávali s vedúcim odborom územného rozvoja a koncepcií Mestského úradu v Trnave Ing. arch. Ondrejom Horváthom.

■ Aká je tradícia vypisovania verejných súťaží návrhov samosprávy na trnavskom mestskom úrade a čo sa doteraz podarilo takto zrealizovať, prípadne, čo je v procese?

- Ako sa spomína aj v sprievodnom texte k oceneniu pre mesto, od 2016 to bolo 9 súťaží návrhov. Prevažná väčšina z nich pokračuje aj v ďalších stupňoch projektovej dokumentácie. Stane sa aj, že sa niečo skomplikuje. Pri projekte parčíku pri synagóge sa ukázali také rozsiahle archeologické nálezy, že sa musel výrazne zmeniť prístup. Športová hala je zase náročná na zafinancovanie už len projektovej dokumentácie a bez spolupráce štátu bude priam nemožné to rozbehnúť. Potom tu máme napríklad víťazný projekt Ružového parku, kde už si zhotoviteľ prebral stavebnisko a rozbieha sa realizácia.

Ďalšie, ako napríklad sídliskový a školský dvor Agátka, už k tomu tiež nemajú ďaleko. Proces od zadania súťaže je dlhý, dlhší ako pri obchodných súťažiach či zákazkách projektov na priamo, ale výsledok je v drvivej väčšine prípadov neporovnateľne lepší. A o to by pri projektoch, ktoré majú slúžiť verejnosti, malo ísť.

■ V čom spočíva mechanizmus vypísania takejto súťaže a v čom sú jeho pozitíva? Ako by to vyzeralo, keby sa išlo tradičnou formou a čo to prináša mestu a obyvateľom?

- Súťaž návrhov je spôsob verejného obstarávania viac menej našitý na diela, pri ktorých je dôležité kritérium kvality a v poslednom rade estetiky. Architektúra, urbanizmus, tvorba krajiny, dizajn. Sú to disciplíny, kde súťaženie na cenu trpelo tým, že, prirodzene, vyhrávali nie príliš kvalitní dodávatelia. Víťaza pri súťaži návrhov vyberá odborná porota, kde je väčšina členov nezávislá na vyhlasovateľovi. Podmienky súťaže overuje a odobruje Slovenská komora architektov. Je tak zabezpečená nezávislosť

Pergoly pri ružových záhonoch v Ružovom parku. Vizualizácia: ateliér Rudbeckia

a odbornosť rozhodovania. Zhrnuté, pri takomto type súťaže by mal vyhrať naozaj kvalitatívne najlepší návrh. A to je pri verejnom projekte na niekoľko generácií, prirodzene, dôležitejšie ako to, či by niekto vedel podseknúť cenu, no dodal by dizajn budovy, námestia, parku, nad ktorým by obyvatelia krútili hlavou, že čo im to mesto vytvorilo za paškvil.

■ Ako fungujú tieto súťaže inde na Slovensku a v zahraničí? Kde ste brali vzory v takomto nazeraní? Sú s vyhlásovaním spojené väčšie výdavky alebo väčšia administratíva?

- Trnava je naozaj v tomto jedným z lídrov. Bratislava v posledných rokoch ide tak isto príkladom. Trenčín i Košice. Ale napríklad aj taký Leopoldov takto vysúťažil jeden zo svojich parkov či nový mestský úrad. V zahraničí, hovoríme o západe, má tento spôsob výberu dodávateľa dlhú tradíciu. Rakúsko, Švajčiarsko, Francúzsko, Holandsko, severské krajiny. Tam to funguje kontinuálne od nepamäti. Skoro všetky verejné zákazky v architektúre, urbanizme, krajinotvorbe idú týmto spôsobom. A je to vidieť na kvalite verejného priestoru. Aj Česko je pred nami veľmi popredu. Ale zlepšuje sa to výrazne

■ Prečo je dôležité takto koncepcie postupovať?

- Ako som už povedal, ide o kvalitu. Tak ako je dobrý vodič a zlý vodič, dobrý politik aj veľmi zlý, tak isto je dobrý architekt aj zlý architekt. No a tí horší, keďže logicky majú menej zákaziek a sú ochotní ísť pod cenu, by obchodné súťaže vyhrali pred tými lepšími. Zlá budova školy, zle spravené námestie či pešia zóna je potom nechcený dôsledok.

■ Čo pre vás osobne znamená to, že ste jedným z reprezentantov takýchto procesov?

- Roky som pôsobil v súkromnej sfére a napriek tomu, že som bol

Ocenenie CE ZA AR v kategórii Interiér putovalo domu 1903 (Trnava) pre mediálne známy trnavský herecký pár. Porota sa uzniesla, že hodnota bytu spočíva v jeho odvážnom, ba priam experimentálnom dispozičnom riešení, ktoré nenarušuje vzdušnosť a veľkorysosť vnútorného priestoru. Porota si, nielen pri tomto diele, všimla mimoriadne pozitívny trend – mladé rodiny stále viac spolupracujú s architektmi, a to aj napriek limitom vlastného rozpočtu.

aj u nás. Leví podiel na tom má Slovenská komora architektov dobrým informovaním verejnej správy o tomto type súťaženia. Lebo v konečnom dôsledku je to na starostovi, a keď ten s tým nemá skúsenosti, rešpektíve, nevie ako na to, potom si to zľahčí – prinajlepšom obchodnou súťažou, prinajhoršom zadaním zákazky priamo nejakému Jožovmu bratrancovi, lebo ten je vraj inžinier.

s prácou spokojný, snaha podieľať sa na pozitívnej zmene zlého stavu vo verejnej sfére – samo-správe ma ťahala ísť pracovať do tejto oblasti. Paradoxne, v Trnave už to bolo dobre nastavené aj predtým, primátor mal zjavne v tomto jasno už na začiatku svojho pôsobenia. Treba povedať, že na úrade samosprávy je príprava súťaže náročnejšia ako príprava obchodnej súťaže. Treba investovať viac času aj energie.

Nie je to jednoduché, aj ľudia sa to museli naučiť robiť. Našťastie, komora vie poradiť, vydala k téme veľmi nápomocný materiál. Dá sa to zvládnuť.

■ **Ako je dôležitá udržateľnosť takýchto projektov? Skúsme si aj vysvetliť pre laikov – energetická náročnosť, ekologické aspekty, funkčnosť, nielen**

estetika – asi niečo určuje stavebný zákon a niečo je na dobrovoľnosti projektanta?

- Začína sa to dobrým zadaním súťaže, kde sa nastaví aj kritériá hodnotenia návrhov. Odborná porota potom pri výbere víťaza na ne prihliada. Respektíve, víťazný tím všetky tieto kritériá musí zapracovať do projektu,

podľa ktorého dielo vznikne. A tu sa presne rozprávame o úspornosti prevádzky, efektívnosti vynaložených financií, opatreniach proti dopadom klimatickej krízy, technologickom riešení, ktoré musí spĺňať minimálne aktuálnu legislatívu. Trnava je však v tomto špecifická – neraz sa ide aj nad rámec požiadaviek. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Dagmar Galbová: Kedysi tancovala a hrala divadlo, dnes pomáha chorým a Rómom

Dlhé roky pracuje pre tých, čo nemajú veľa prostriedkov navyš. Ako sama hovorí, je sprostredkovateľkou. Napríklad dôležitých vecí pre domácnosť, ktoré majú mnohí doma odložené dakde v pivnici a sú ochotní ich darovať, aby poslúžili iným. Je predsedníčkou Základnej organizácie Zväzu postihnutých civilizačnými chorobami VP 40. Svojou prácou vedie chorých k zdravému spôsobu života, posilňuje zdravie organizovaním rôznych aktivít. A navyše pomáha chudobnejším rómskym rodinám. Hovoríme o Trnavčanke Dagmar Galbovej, ktorá svoju dobrovoľnícku prácu charakterizuje ako súčasť svojho života.

Ako dobrovoľníčka pomáhala v Eko šatníku, neodmieta pomoci ani chorým a núdnym. V posledných dvoch rokoch si všimli jej prácu mesto aj kraj. Okrem Uznania za zásluhy o rozvoj a reprezentáciu Mesta Trnava za dlhoročnú dobrovoľnícku prácu rodinám v núdzi dostala nedávno aj ocenenie Trnavského samosprávneho kraja v aktivitách v sociálnej oblasti.

■ **Narodili ste sa v Zlatých Moravciach, ale hovoríte o sebe, že ste originál Trnavčanka. Aké sú vaše najstaršie spomienky z detstva?**

- Keď som mala jeden rok, rodičia sa presťahovali do Trnavy, pretože matka mohla žiť len v Trnave medzi svojimi rodičmi, súrodencami a kamarátmi. Vyrastala som na dnešnej Jerichovej ulici. Babička s dedkom bývali na Halenárskej, kde sme trávili veľa času. Často sme boli u babenky pri starej synagóge, po ktorej sme sa naháňali. Bol tam sklad vianočných ozdôb a kočíkov. Tam som spoznala veľa židovských detí, ktoré sa stali mojimi dobrými kamarátmi. Len potom mnohí poodchádzali do Izraela alebo emigrovali do USA alebo niekde inde do západnej Európy. Vzadu na dvore bola veľká sála, kde sa židia stretávali každý týždeň, keď mali šábes. Kóšer jedlá im varila kuchárka pani Chovancová. Predtým čistila sliepky a kohúty v „šachtírne“. Keď som mala päť rokov, presťahovali sme sa do nového bytu na dnešnú Študentskú ulicu. Do prvej triedy som začala chodiť na V. ZDŠ na Bottovej ulici, ale vlastne to vtedy bola ešte jedenásťročná stredná škola. Po jej skončení som navštevovala strednú všeobecnú-vzdelávaciu školu, čo boli predchodcovia gymnázií, a Pedagogickú fakultu UK. Vyštudovala som učiteľstvo. Učila som na základných školách, najskôr na jazykovej škole na Halenárskej

ulici, a potom na Vančurovej ulici. Pretože som mala potrebu celý život sa vzdelávať a učiť, navštevovala som Univerzitu tretieho veku na Trnavskej univerzite, a to v odboroch právo, práca s počítačom, nemecký jazyk a taliansky jazyk.

■ **Pred niekoľkými rokmi ste boli jednou z tých, čo v knižnici organizovali stretnutie niekdajších členov súboru Vysokoškolák ešte z prelomu 60. a 70. rokov. Divadlo bolo zrejme len jednou z vašich aktivít v mladých rokoch.**

- Mala som ich v detstve veľa. Bola som veľmi akčná, milovala som tanec, chodila som od piatich rokov do baletu. Už som hrala na klavíri a hrala som divadlo. Ako deviatka som urobila konkurz na hlavnú úlohu Aničky

– Včielky Bzučalky v hre Včielka Bzučalka. Túto hru s nami nacvičil vtedajší riaditeľ divadla pán Rudolf Debnárik. Ako stredoškolačka som začala hrať v súbore Vysokoškolák. Boli to krásne časy. Stretávali sme sa v divadle na skúškach, chodili sme na súťaže do Spišskej Novej Vsi, na vystúpenia do Komárna na Jókaiho dni, do Znojma, hrali sme na našej scéne v Trnave. Medzi nás chodili známi herci, napríklad Leopold Haverl. Scénu a kostýmy nám robil akademický maliar Emil Paulovič. Bola som medzi hercami najmladšia, všetko to boli už vysokoškooláci. Navštevovala som po skončení tanečného kurzu tanečný klub, chodili sme tiež na súťaže, predtancovali sme na plesoch, boli sme fajn partia.

■ Na čo si pamätáte zo starej Trnavy?

– Moja mama sa v Trnave narodila, aj jej otec aj dedko, aj všetci súrodenci. Ona tu rástla, mala veľa známych a kamarátov. O všetkom mi rozprávala. Vedela som, čo sa v Trnave dialo, kde bola krčma Fusekla, čo sa robilo v Panónii, čo to bolo, kto v Trnave býval a žil. Som jej za to veľmi vďačná. Stretávali sme v meste hudobného skladateľa Schneidera-Trnavského. K jeho sestre Ide som po skončení hudobnej školy chodila na klavír. Mám svoje detstvo, aj mladosť, vlastne celý môj doterajší život zaznamenaný v kronikách. Je tam skoro všetko, čo som zažila a robila. Len by som potrebovala nejakého pisára, aby som fotografie, pohľadnice, diplomy, vysvedčenia doplnila spomienkami aj písomne.

■ Ako sa dá definovať starý Trnavčan?

– Hovorilo sa, že Trnavčan je ten, kto má aspoň jednu babku starú Trnavčanku. No starý Trnavčan musí mať nielen babku, ale aj prababku starú Trnavčanku. A museli bývať len v tých

miestach, ktoré boli ohraňované hradbami. To bola Trnava.

■ Asi si na starú Trnavu spomínate najmä cez príbehy z čias, keď mladý človek trávi viac času vonku ako doma....

– Na Trnave sa mi páčilo naše staré námestie, kde sme sa ako mládežníci stretávali, chalani hrali na gitarách, spievali sme. Stretávali sme sa na korze. V Dukle sme si kupovali kofolu a slané paličky, na klzisku, na Rybníku na kúpalisku... Boli sme všetci kamaráti, nikdy sme sa nehnevali. Kamarátov som mala veľmi veľa, lebo som stíhala všetko, čo sa dalo. Keď sa stretne po rokoch, tešíme sa z toho, vyobíjame sa a chvíľku pospomíname. Rôžky utekajú, veľa z týchto kamarátov už odišlo na druhý svet. Spomínam si na to, čo prežila moja mama so svojimi rodičmi a súrodencami. Môj dedko bol murár – staviteľ, robil krásne plány budov a domov. Práve on dával posledný podpis, že sa dom môže začať stavať. Bojoval v I. svetovej vojne, dostal sa do zajatia a bol ranený. Vrátil sa domov ako vojnový invalid. Jeho brat Ján v tejto strašnej vojne zahynul, jeho meno je vyryté na pomníku v promenáde. Po návrate zo zajatia pracoval ešte ako staviteľ, potom dostali traja kamaráti vojnoví invalidi kino Tatra. Neskôr dostal môj dedko bratislavské mýto, teda bol mýtnik. Tam prežila rodina krásne časy. Lenže, ako to už býva, všetko pekné sa skončí. Tak aj dedko s rodinou sa musel pobrať z mýta, pretože si naňho brúsil zuby zakladateľ komunistickej strany v Trnave, potom prezliekač kabátov – gardista, ktorý sa tam aj nastahoval. Práve sa zakladal fašistický slovenský štát. A potom takíto zasa sedeli na Okresnom výbore KSS. Dedko s rodinou dostali byt na Halenárskej ulici, o ktorej som už hovorila, po Židoch. Tých odvedli do kon-

centračných táborov a už sa viac nevrátili. No a s tými, čo zostali a zachránili sa, som sa práve na Halenárskej skamarátila.

■ Zaiste by sa z týchto všetkých príbehov dala napísať aj kniha. Priblížme si aktivity z posledných rokov. Na Vančurovej ulici ste dlhé roky učili. Dnes kúsok odtiaľ vediete združenie, v ktorom sa stretávajú tí, čo prekonalí nejaké civilizačné ochorenie. No popritom pomáhate najmä Rómom.

– Keď som zostala na dôchodku a zotavila som sa po operáciách bedrových kĺbov, prišla mi na um myšlienka, že budem pomáhať chorým, chudobným a Rómom. Pracujem ako predsedníčka Základnej organizácie Zväzu postihnutých civilizačnými chorobami (ZO ZPCCH VP 40). S týmito chorým ľuďmi sa stretávame na rôznych posedeniach s jubilantmi, ku Dňu matiek, chodíme na výlety, do divadla a rôzne iné akcie. Snažíme sa, aby sme im pripravili pekný program a aby aspoň trochu zabudli na to, že majú zdravotné problémy. Chodila som dva a pol roka pracovať každý štvrtok dopoludnia do Centra pomoci rodine do šatníka. Pracovala som ako dobrovoľníčka na misijnom bazáre pre Indiu a na rôznych iných akciách. Moja hlavná práca a náplň môjho života je práca s Rómami. Je to práca každodenná. Pomoc pri zháňaní potravín, hračiek pre deti, kozmetiky a hygienických pomôcok, nábytku a školských pomôcok, vianočné darčeky a mikulášske či veľkonočné balíčky, jednoducho všetko, čo je potrebné v bežnom živote v domácnostiach. Píšem pre nich sťažnosti, žiadosti, odvolania a všetko, s čím si oni nevedia rady. Bez týchto ľudí a bez práce, ktorú pre nich vykonávam, si môj život už neviem predstaviť.

■ Čo by podľa vás pomohlo sociálne znevýhodneným sku-

pinám obyvateľ'ov? Je viacero projektov, odborníci študujú rôzne prístupy ako riešiť tento problém. Vy idete na to celkom jednoducho – rómska rodina, ktorá potrebuje chladničku, oblečenie či kočík, sa vám prihlási. Vy cez výzvu nájdete Trnavčanov, ktorým kočík alebo chladnička zavádzajú nevyužitú dakde v pivnici.

- Odborníci riešia mnohé prístupy a postupy, ale niektorí za dlhé roky ešte nič nevyriešili, nič nevymysleli. Pritom miesto na

Coburgovej je. Chlapi, ale aj ženy – sú šikovní, vedia robiť. Svoj-pomocne, prípadne s pomocou samosprávy by sa dali postaviť napr. kontajnerové byty. To ja nemôžem. Na to sú iní, ktorí majú moc a peniaze. Lenže možno chýba chuť, aby sa takéto niečo zrealizovalo. Možno nie sú títo ľudia pre nich zaujímaví. Žijeme v treťom tisícročí a oni nemajú ústredné kúrenie, kúria drevom na kachliach, niektorí nemajú teplú vodu, žijú medzi potkanmi, ploštícami a švábmi. A pokiaľ ide

o moju dobrovoľnícku prácu pre Rómov, nie je to jednoduché, je to náročná logistika. Pozháňať, písať maily, esemsky, telefonovať, potom dohodnúť termín, kedy previezť a ako previezť. Keď taxi, tak kedy, sme štyria – darcovia, obdarovaní, ja aj odvoz. Niekedy vozia darcovia, niekedy musí pomôcť dvojkoľosová kára. Chce to veľa známych, kamarátov. Spoznala som takto veľa ochotných ľudí, ktorí sú už zapojení do práce a zháňajú. Ale ja to robím rada, baví ma to. A ich tiež. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Charita začala stavať pri Orolskej záhrade nízkoprahové centrum pre ľudí bez domova

Trnavská arcidiécezna charita odštartovala výstavbu moderného centra pre ľudí bez domova. Vznikne na mieste pôvodných budov Centra pomoci človeku pri Orolskej záhrade, ktoré by do dvoch rokov malo nahradiť najmodernejšie nízkoprahové zariadenie na Slovensku. Ľudia tam nájdú priestory na stravovanie, individuálne poradenstvo, skupinové aktivity, aj tri strediská osobnej hygieny.

Hromady stavebnej sutiny, drevených trámov a stavebné mechanizmy. Takto to vyzerá v centre mesta pri Orolskej záhrade, kde pred niekoľkými týždňami fungovalo Centrum pomoci človeku pre ľudí bez domova alebo pre tých, čo sa ocitli v krízovej situácii. „Stavba morálne a technicky doslúžila. Preto sme sa rozhodli rekonštruovať tieto priestory, aj keď väčšia časť z nich bude vybudovaná celkom nanovo. Mali by vzniknúť moderné priestory na úrovni doby. Pôvodné centrum pozostávalo z viacerých na seba naväzujúcich objektov. Nový objekt bude jednoliaty funkčný celok, ktorý bude spĺňať požiadavky na výkon sociálnej služby. Teda spoločenské priestory, strediská osobnej hygieny, poradenské priestory a priestory pre individuálne rozhovory a riešenia problémov klientov,“ hovorí riaditeľ charity Miroslav Dzurech. Výstavbou nového objektu sa takmer päťnásobne zväčší kapacita nízkoprahového centra, a tak budú sociálne služby dostupnejšie pre väčší počet ľudí.

Doterajšie fungovanie centra približuje tlačová manažérka charity Darina Kvetanová-Kukuľová: „Prichádzalo sem denne 50 – 60 klientov, najmä ľudí bez domova po rôzne sociálne služby od raňajok až po osobnú hygienu. Bol tu sociálny šatník, čo klienti privítali najmä v zime. Mohli si sem do skrinky uložiť svoje osobné veci a najmä dostali sociálne

poradenstvo. Preto má toto centrum aj význam pre spoločnosť, vďaka tejto práci chodia klienti na verejnosti čistejší a sú najedení. Majú teda možnosť urobiť životnú zmenu a dostať sa zo svojej problematickej situácie.“ Keďže sa pôvodné budovy nachádzajú v historickom centre Trnavy medzi Orolskou záhradou a pešou zónou, stavbu sleduje aj

Krajský pamiatkový úrad: „Je záujem zachovať časť stavby, ktorá má historickú hodnotu. Konečné slovo bude mať statik, ktorý určí, či je vhodné zachovať časť tejto stavby, a či je zachrániliteľná. Pod dozorom Krajského pamiatkového úradu sa bude realizovať aj archeologický prieskum, keďže sa predpokladá nájdenie predmetov vyššej historickej hodnoty,“ hovorí zástupca stavebníka z Prešova Milan Vaľko.

Výstavba Nízkoprahového centra v Trnave bude stáť 1,3 milióna eur. Charita väčšiu časť získala z eurofondov a zostatok dofinancuje z vlastných zdrojov. Celé zariadenie by malo byť dokončené na jar v roku 2023. ■

(red)

Riaditeľka zariadenia pre seniorov chce zvýšiť úroveň poskytovaných sociálnych služieb

Zariadenie pre seniorov na Ulici Terézie Vansovej, ktoré patrí pod Mesto Trnava, má nové vedenie. Od 9. októbra 2021 je jeho riadením poverená Anna Menkynová, ktorá nahradila dlhoročného riaditeľa Petra Klenovského.

Nová poverená riaditeľka má prax v oblasti sociálnych služieb a tiež skúsenosti s manažovaním zamestnancov. Jej víziou je pritiahnúť sem tých najlepších a najkvalifikovanejších zamestnancov, ktorým ponúka maximálnu podporu, príležitosti na sebarozvoj i na ďalšie vzdelávanie a dobré pracovné podmienky. V blízkej budúcnosti pred ňou stoja aj úlohy ako dokončenie rekonštrukcie vnútorných priestorov, vymaľovanie izieb a rozbehnutie projektu, ktorý je zameraný na zníženie energetickej náročnosti budovy zariadenia.

V zariadení v súčasnosti žije 100 klientov a zamestnáva 72 ľudí. „Sme schopní finančne motivovať našich zamestnancov a konkurovať tak iným zdravotníckym zariadeniam. S podporou Mesta Trnava môžeme vytvoriť zo Za-

riadenia pre seniorov miesto, o ktorom bude potenciálny prijímateľ sociálnych služieb uvažovať medzi prvými. Mojim cieľom je poskytovanie sociálnych služieb na najvyššej možnej profesionálnej úrovni, rozšírenie aktivít s prijímateľmi, individuálny prístup ku každému z nich a posilňovanie ich silných stránok, vzájomná interakcia aj povzbudzovanie a zapájanie sa klientov do aktívnejšieho života v rámci ich schopností a možností,“ hovorí A. Menkynová. Veľa príležitostí uplatniť svoje schopnosti, venovať sa zaujímavým aktivitám a zapájať sa do spoločenského života budú mať klienti zariadenia aj teraz, v jesennom a predvianočnom čase. „Počas nasledujúcich mesiacov plánujeme pre prijímateľov pravidelné aktivity, ako je spoločenská hra bingo, realizujeme

biblioterapiu, šúpanie levandule, organizujeme relaxačné dopoludnie, kde okrem aplikácie masiek na tvár a lakovania nechťov uskutočňujeme aj bazálnu stimuláciu rúk, chrbta. Máme naplánované tvorivé dielne, šitie rôznych zvierat, postavičiek. Raz do týždňa poskytujeme našim prijímateľom canisterapiu, na ktorú máme výbornú spätnú väzbu. Naši pracovníci sociálnej rehabilitácie sa v práci s prijímateľmi venujú tréningu ich tela a mysle, cvičeniu pamäte a posilňovaniu kognitívnych schopností. Plánujeme aj jednorazové sezónne aktivity, napríklad jesennú brigádu, kde spolu s našimi prijímateľmi vyhrabávame lístie a skrášľujeme okolie, na Sviatok Všetkých svätých zapálime sviečky za našich blízkych, ktorí už nie sú medzi nami, zorganizujeme katarínsku zábavu

so spevom a tancom a Mikulášske posedenie s rozdáváním darčiekov. Predvianočnú atmosféru podčiarkneme čítaním s prvkami biblioterapie, výrobou vianočných ozdôb v spolupráci so študentmi SOŠ bl. Laury, vianočných mydiel, spoločne vyzdobíme vnútornú kaplnku a napečieme medovníčky. Nebude chýbať ani slávnostná sv. omša a vianočné posedenie pri koledách s občerstvením,“ vyratúva Anna Menkynová, čo všetko zažijú ich klienti v čase

adventu. Ani tí, ktorí už rodinu nemajú, neostanú na Vianoce sami a nik nebude sedieť pri vianočnom stromčeku s prázdnyimi rukami. Na všetkých čaká rozdávanie darčiekov z projektov Vianočný zázrak, Kolko lásky sa zmestí do krabice od topánok alebo darčiekov od zamestnancov Mestského úradu v Trnave v rámci projektu List Ježiškovi.

„V prípade zlepšenia pandemickej situácie v regióne plánujeme aj hudobno-zábavné vystúpenia

spolu so základnými školami, Špeciálnou základnou školou internátnou v Trnave, SZŠ v Trnave, SOŠ bl. Laury, Klubom dôchodcov a speváckymi súborami Modrančanka, Vlčkovaňka, Jesienka a Podhoranka. Do budúcnosti chceme osloviť materské školy a v pravidelných týždenných intervaloch realizovať aktivity, ktorých cieľom je vzájomná interakcia detí a seniorov prostredníctvom tvorivých činností,“ doplnila Anna Menkynová. ■

JUDr. Jozef Kudla, PhD.

Zľavy pre seniorov sú obzvlášť potrebné v ťažkej situácii spôsobenej pandémie a rastom cien

Vstúpili sme do tretej vlny pandémie ochorenia covid-19, ktoré najviac ohrozuje seniorov. Situácia je vážna, lebo na Slovensku predstavuje zaočkovanosť obyvateľov v čase našej uzávierky len 43,3 percenta, čo je veľmi málo aj v porovnaní s ostatnými krajinami Európskej únie. V tomto ťažkom období sa seniorov s nízkymi dôchodkami dotknú aj ďalšie problémy spôsobené nárastom cien za elektrinu, plyn, ústredné kúrenie, potraviny a bývanie. Je na príslušných štátnych a samosprávnych orgánoch, ako sa s touto situáciou vyrovnajú a vhodne cieleými zmysluplnými kompenzáciami pomôžu najviac postihnutým občanom.

Rovnako ako minulý rok, aj v tomto roku bude už v novembri poberateľom dôchodku vyplatený riadny 13. dôchodok. Maximálna výška 13. dôchodku je 300 eur a dostanú ho všetci penzisti s dôchodkom 218,06 eura a nižším. Poberateľom dôchodkov v rozpätí od 218,07 do 912,59 eura sa výška penzie bude postupne znižovať do minimálnej hranice 50,01 eura. Dôchodcovia, ktorých penzia je vyššia ako 912,60 eura, dostanú zhodne po 50 eur.

Končí sa tiež systém založený na garancii minimálnej sumy zvyšovania dôchodkov a od nového roku budú zvyšované všetky dôchodky výlučne percentuálne podľa výšky dôchodcovej inflácie. Všetky dôchodky sa zvýšia o 1,3% a zvýšený dôchodok dostanú poberatelia v januárovom výplatnom termíne.

Prácou si k penzii privyrábajú tisíce dôchodcov, a to v pracovnom pomere, brigádami či prácou na dohodu. Keď penzista prestane pracovať, môže požiadať o zvýšenie penzie, keď to neurobí, dôchodok mu zvýši Sociálna poisťovňa sama. Keby sa zamestnal predčasný dôchodca, zastaví sa mu vyplácanie predčasného dôchodku. Po ukončení zamestnania požiada Sociálnu poisťovňu o uvoľnenie výplaty predčasného dôchodku a jeho zvýšenie za obdobie zamestnania.

Pozitívnu zmenou bude od 1. januára 2022 zrušenie limitov na doplatky za lieky. Nulový doplatok sa bude týkať detí, seniorov a ťažko zdravotne postihnutých. Mestá a obce môžu všeobecne záväzným nariadením znížiť alebo odpustiť daň z nehnuteľnosti i poplatok za

komunálny odpad.

Od nového roku nebudeme musieť chodiť na úrady s rôznymi výpismi a kópiami dokladov, ktoré má štát vo svojich informačných systémoch. Toto uľahčí seniorom vybavovanie viacerých záležitostí na úradoch, ktoré získajú potrebné dokumenty z informačného systému. Penzisti môžu ušetriť aj vďaka viacerým zľavám, napríklad bezplatnou dopravou železnicou pre seniorov od 62 rokov, lacnejšími dovolenkami o 50 eur, zľavami v kúpeľoch, na športové kultúrne podujatia, zľavou v autobusovej doprave, znížením koncesionárskych poplatkov za rozhlas a televíziu atď. O tom, aké výhody a zľavy poskytuje seniorom mesto Trnava, sa môžete dozvedieť na jeho internetovej stránke trnava.sk. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Miroslav Bajer: Strach z vakcíny spočíva v absolútnom nepochopení jej podstaty

Napriek svojmu mladému veku má za sebou niekoľko úspechov. Za všetky spomeňme ocenenie v prvej trojke v anketе top lekár, ktorú pripravilo jedno odborné periodikum. Navyše, jeho špecializácia je z dnešného pohľadu na tepe dňa – doslova a do písmena, ak berieme súčasnú pandémiu aj ako vec imunologickú a ak počítame alergie za pandémiu súčasnej modernej doby. Hovoríme o Miroslavovi Bajerovi (nar. 1. apríla 1988 v Trnave), lekárovi Kliniky vnútorného lekárstva Fakultnej nemocnice v Trnave.

V roku 2013 absolvoval Lekársku fakultu UK v Bratislave v odbore vnútorné lekárstvo a potom v roku 2019 atestáciu skúškou v odbore Klinická imunológia a alergológia na Jesseniovej lekárskej fakulte v Martine. Od januára 2020 je garantom a lekárom Ambulancie klinickej imunológie a alergológie FN Trnava.

■ Aké bolo vaše rodinné prostredie, kto vás ovplyvnil istú cestou medicíny?

– Narodil som sa aj vyrastal v Trnave, ako malé dieťa pár rokov v panelákoch na Merkuri, neskôr na Družbe a od základnej školy som žil na Kopánke. Tam som chodil na ZŠ Slovenského učenia-tého tovaríšťa a potom som navštevoval osem rokov Gymnázium Angely Merici. Naša rodina bola už od začiatku mix učiteľov a lekárov. Aj na rodinných oslavách sa vždy urobil väčší okruh učiteľov a menší zdravotníkov. Veľkú učiteľskú časť sme všetci prezývali zborovňa. Tam patrili napríklad moja mama, dedko, babka, ujo, tety a ďalší. Na medicínu som išiel podľa vzoru môjho otca, ktorý rovnako ako ja bol najskôr internista a následne alergológ a klinický imunológ.

■ Bolo teda jasné, že pôjdete študovať medicínu. Zaiste vás ovplyvnili najmä pedagógovia disciplín, ktoré boli pre vás zaujímavé.

– Na štúdium na Lekárskej fakulte UK si spomínam veľmi dobre, zažili sme tam niekoľko neopakovateľných zážitkov, nie všetky sú,

samozrejme, zverejniteľné. Mám zo školy veľa kamarátov, s ktorými kontakt udržujem aj po škole napriek značným vzdialenostiam našich pracovísk. Z osobností na mojej alma mater by som spomenul prof. Petra Valkoviča, neurologa v Bratislave. Chvilu som aj rozmýšľal vydať sa neurologickým smerom. Výborný teoretický imunológ bol prof. Milan Buc, aj keď má už dávno dôchodkový vek. Na skúšku z imunológie ale nespomínam najlepšie, urobil som ju až na tretíkrát (smiech).

■ Čím sú pre vás zaujímavé odbory ako imunológia a alergológia?

– Na imunológiu som zo začiatku išiel nie úplne rozhodnutý. Zaujímalo ma počúvať o pacientoch môjho otca, prvého imunológa v Trnave. No už na škole ma najviac bavila interná medicína. A práve imunológia je smer, kde treba mať aj kmeňovú atestáciu z internej medicíny. Preto som aj na internom oddelení v Trnave začal pracovať. Už počas praxe

ma ale alergológia a imunológia prestala natoľko lákať, mal som pocit, že tomu vôbec nerozumiem. Navyše, boli aj veľké problémy bratislavskej Slovenskej zdravotníckej univerzity, kde stratila imunológia akreditáciu. Rozmýšľal som teda, či neostanem internistom. Všetko sa ale zmenilo, keď som sa dostal na Jesseniovu lekársku fakultu v Martine k prof. Milošovi Jeseňákovi. Tam sa robí svetová medicína a imunológia a môj názor na odbor sa úplne otočil. Najviac ma bavia raritné ochorenia, ktorým sa práve v Martine venujú a kde som videl pacientov s najrozličnejšími vrodenými poruchami imunity. Tiež ma fascinujú možnosti liečby niektorých imunitne podmienených ochorení, ktorými zasahujeme už do úplnej podstaty ochorenia. Najdôležitejšie ale bolo podstatu tých ochorení pochopiť a veľa prečítať.

■ V súčasnosti pracujete v trnavskej Fakultnej nemocnici.

Imunológia je súčasťou internej medicíny – teda vašou domovskou je Klinika vnútorného lekárstva FN.

- Mám v podstate úväzok rozdelený na dve časti. Polovicu času venujem Klinike vnútorného lekárstva, kde pracujem ako vedúci lekár ženského oddelenia. Mám na starosti najmä manažment pacientov, ktorých diagnostikujeme a liečime. Snažím sa svoje skúsenosti odovzdať aj mladším kolegom, ktorých máme, našťastie, konečne dostatok. Druhú polovicu času venujem Ambulancii Klinickej imunológie a alergológie, kde sa venujem imunitne podmieneným a alergickým ochoreniam. Teším sa, že mi môj šéf (prednosta Ján Rajec) a vedenie nemocnice umožňujú túto prácu takto sklbiť.

■ Už sme načrtli, akej oblasti sa venujete. Okrem toho, že sa venujete pacientom, pracujete aj na vedeckých prácach.

- Robiť vedu v slovenských podmienkach nie je vôbec jednoduché. Ako vedec sa necítim. Lepšie podmienky prišli, paradoxne, spoločne s pandémiou Covidu, keďže ochorenie je nové a veľa poznatkov o ňom môžeme získať aj vlastnými skúsenosťami. Práve možnosť podieľať sa na liečbe najťažších Covid pacientov, vyhodnocovanie stavu ich imunitnej odpovede a realizácia aj experimentálnej liečby aj mňa z hľadiska vedy posunula ďalej. Tiež riešim niekoľko ťažkých postcovidových pacientov, dominantne mladých ľudí, u ktorých Covid spustil napríklad ťažké autoimunitné komplikácie. Začal som sa venovať aj alergénovej imunoterapii, čiže liečbe pacientov so závažnými alergickými ochoreniami. Ako príklad by som uviedol liečbu pacientov s ťažkými reakciami po poštípaní osou či včelou. Podávame im jed, na ktorý sú alergickí a snažíme sa po rokoch doceliť imunitnú toleranciu. Je to najmä

preto, že ambulantní alergológovia majú pri podávaní tohto druhu liečby rešpekt, keďže sa obávajú závažných reakcií pri podávaní. Rešpekt mám, samozrejme, aj ja, ale keďže pracujem v priestoroch nemocnice, prípadnú anafylaktickú reakciu by sme mohli zvládnuť lepšie ako v bežných ambulanciách.

■ Pandémia Covidu prináša stále nové a nové situácie. Nielen lekárom, keďže ani politici nevedia, ako pristupovať k pandémie a niektorí z toho chcú vytĺcť dokonca aj politické body. Navyše, udomácnili sa u nás pojmy antivaxer a dezolát, vzniklo dokonca celé hnutie zástancov antisystémových krokov. Vy ako imunológ to vnímate o niečo intenzívnejšie.

- K antivaxerom sa radšej vyjadrovať už nechcem. Strach z vakcíny spočíva v absolútnom nepochopení jej podstaty. Pravda je ale taká, že ochorenie pravdepodobne len tak samo zo sveta nezmizne. Jediným riešením je zaočkovanie aspoň 75 – 85 percent populácie v horizonte jedného roka. Inak vírus bude cirkulovať medzi nami ďalej a postupne si vždy nájde niekoho, kto aktuálne imunitne pripravený nebude a svoj pomyselný vírusový darček posunie ďalej.

■ Vráťme sa ešte k liečbe alergií. Môžeme nejak špecifikovať rozsah výskytu v súčasnej populácii?

- Alergií je naozaj veľa, teoreticky môže byť človek alergický na čokoľvek, dokonca aj na lieky používané pri liečbe alergií. To sú však raritné prípady. Medzi najčastejšie patria rôzne peľové alergie, alergie na zložky prachu či potravinové a liekové alergie. Liečbu poznáme symptomatickú, čiže liečime symptómy – najznámejšie sú jednoznačne v rôznej forme podávané antihistaminiká či kortikoidy. Najčastejšia je aplikácia tabletkovou formou, výhodné sú

aj lokálne podávané antialergiká, či už do očí, alebo nosa. Niektoré ťažko zvládnuteľné stavy, ako napríklad na bežnú liečbu rezistentná chronická urtikaria či astma, sa liečia dokonca biologickou liečbou. Podstatu alergie ale vyrieši jedine alergénová imunoterapia, ktorú máme pre niektoré alergény k dispozícii. Pacientovi postupne podávame alergén v presne definovanom množstve a v primerane sa zvyšujúcich dávkach, pričom sa snažíme dlhodobým podávaním navodiť toleranciu v organizme.

■ Aký ste ako Trnavčan?

- Som zarytý Trnavčan, mesto sa mi páči a som tu spokojný. Nemám konkrétne vyhradenú časť mesta, ktorú by som mal najradšej, Trnava nie je veľká a pôsobí útulne ako celok. Najhoršie vnímam parkovanie okolo centra. Je aj na môj vkus príliš drahé a nie každý chce minúť za parkovanie viac ako za dvojhodinové posedenie kompletnej rodiny v kaviarni.

■ Nedávno ste sa objavili aj v prvej trojke ankety medzi imunológmi, teda reprezentujete aj trnavské farby...

- Samozrejme, cenu v ankete top lekár si vážim, vnímam to pozitívne, že za mňa rodina a hádam aj pacienti zahlasovali (smiech). Vnímam to ako ocenenie prístupu k pacientom, ku ktorým sa snažím byť nápomocný a slušný. Samozrejme, sú aj výnimky a situácie, kedy aj ja vybuchnem a pacienti niečo vytmávím. V tomto ohľade ma určite najviac zocelila práca na urgentnom príjme, kde situácie niekedy boli naozaj čistá katastrofa. Ocenenie, samozrejme, nie je odborné a nereflektuje medicínske znalosti. Som ešte mladý imunológ, veľmi veľa vecí neviem a musím konzultovať s múdrejšími a skúsenejšími imunológmi. Našťastie, mám vždy poruke buď môjho otca, alebo prof. Miloša Jeseňáka, ktorí mi vždy ochotne poradia a ešte raz im za to ďakujem. ■

Adrián Kobetič

Storočný Generálny regulačný plán Iva Beneša bol zameraný aj na hygienu a zeleň v meste

Stavebné dejiny prastarých miest, akým je nepochybne aj Trnava, sa začínajú zväčša písať v ich úplných počiatkoch. Nie sú to však iba samotné pamiatky, ale aj urbanistické vzťahy, ako priame dôsledky genézy mestského osídlenia. O tom, že sa jednotlivé ulice pôvodne stredovekého centra Trnavy začali budovať už pred stáročiami, nám napovedajú historické budovy, siahajúce svojím pôvodom až do 13. storočia, no taktiež aj uličná sieť v tvare písmena H, obkolesená prstencom hradieb na pôdoryse nepravidelného štvoruholníka. Len málokto by však povedal, že aj tvár „novej Trnavy za hradbami“, vznikajúcej v drvivej väčšine až po roku 1960, bola načrtnutá už pred celým storočím. V roku 1921 bol totiž schválený prvý veľký regulačný plán, ktorý mal výstavbu nových štvrtí detailnejšie korigovať.

Touto úlohou bola poverená kancelária brnianskeho architekta Iva Beneša (1886 – 1967), skúseného z tvorby viacerých urbanistických koncepcií. Kancelária v rokoch 1919 – 1921 pripravila Generálny regulačný plán v mierke 1 : 7 200, doplnený textovými prílohami, upravujúcimi jednotlivé oblasti zásad naplňania plánu. V nasledujúcom období bol plán na základe pripomienok opätovne upravovaný a rozširovaný, pričom jeho jednotlivé dokumenty a aj časť komunikácie sa dodnes nachádzajú v Štátnom archíve v Trnave.

Historická aj futuristická analýza

Samotný plán ozrejmuje aj dôvody, prečo bolo potrebné nad reguláciou budúcej výstavby rozsiahlejšie uvažovať. Na osvetlenie situácie dokonca autor použil aj analógie z iných miest, ktorými sa dalo v prípade Trnavy inšpirovať: „*Oproti stylu města v hradbách je stávající město mimo hradeb bez vnitřní souvislosti rozšiřováno podle hlavních silnic. Návrh regulace vychází z předpokladu že Trnava, která má podobnou polohu jako Prostějov nebo Přerov na Moravě a Pardubice v Čechách, v budoucnosti neobyčejně poroste. Bohatý kraj, veliké továrny, křižovatka drah, uspíší tento vývoj v nejkratší době.*“ To do-

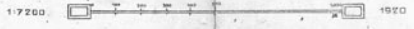
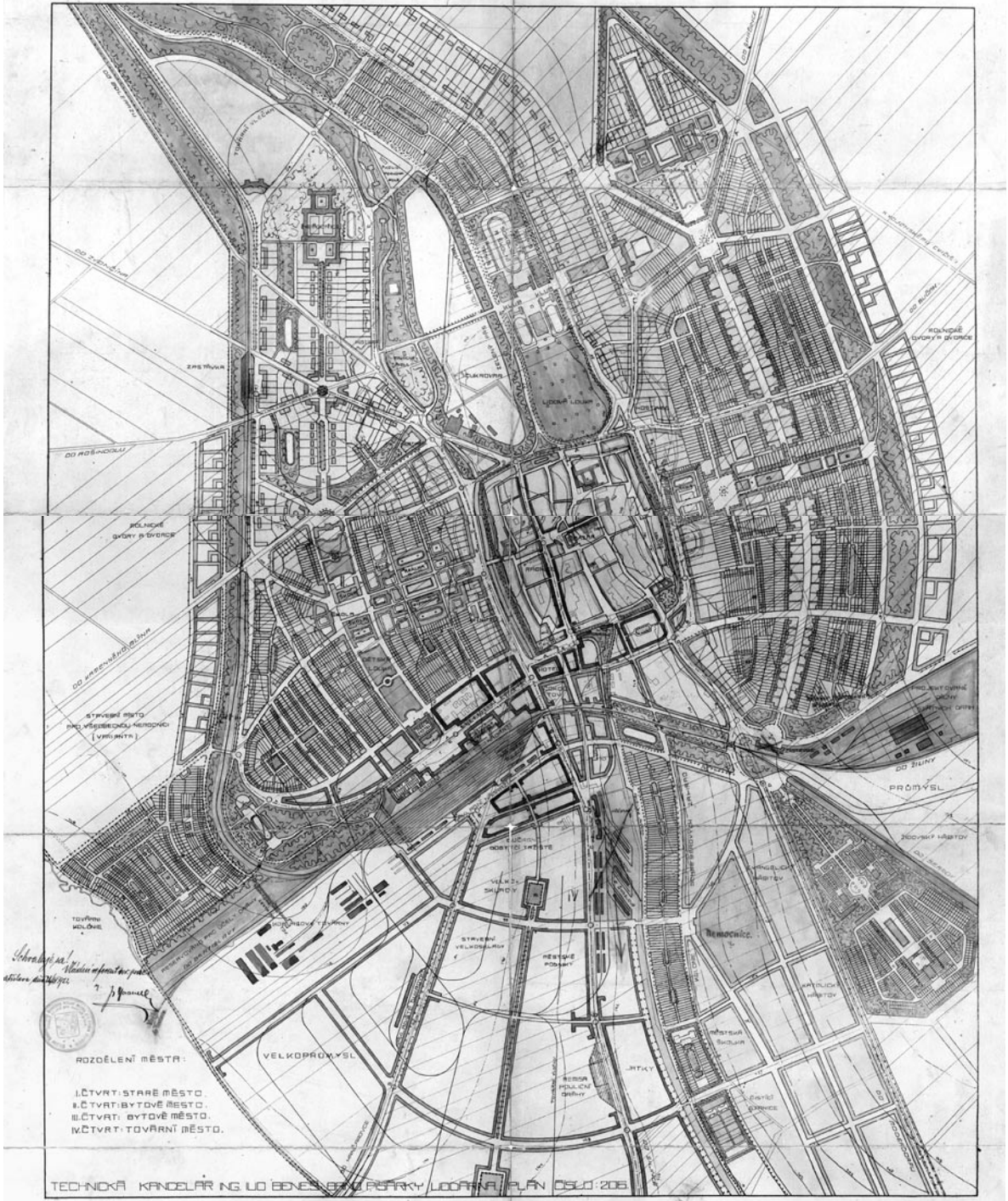
kazuje, že Trnavu autor vnímal ako progresívne mesto, ktoré si bude musieť v budúcnosti poradiť s nárastom počtu obyvateľov, ale aj s rozvojom priemyselnej produkcie. Plán bol stanovený pre mesto so 70 000 obyvateľmi, v snahe naplňať: „...*předvídatelné i nepředvídatelné požadavky daleké budoucnosti, které musí rozhodne býti uspokojeny návrhem regulačního plánu.*“ Okrem spomenutých miest v ďalšej komunikácii pracuje aj s inými, napríklad Essenom v Nemecku. Ešte predtým, ako sa začal plán rysovať, pripravil si Beneš dôkladnú analýzu existujúcej zástavby, zahŕňajúcu architektonicko-historický profil mesta, ktorý do projektu pripravil Imrich Németh, učiteľ na mestskom gymnáziu. Stavby boli napokon v pláne rozdelené do deviatich oblastí: štátne a civilné úrady (mestské a okresné úrady); kultúrne stavby (školské zariadenia, opatrovne, vydavateľstvá a spolky); kultové stavby (kostoly, kláštory, synagógy); stavby humanity a hygieny (nemocnice, kúpele, parky); budovy dopravy (železničná stanica, pošta, telegraf); budovy obchodu (trhy, banky, kníhkupectvá); priemyselné stavby (továrne, podniky, živnosti); spoločenské (divadlo, kino, kaviarne); hlavné stavebné pamiatky (trinásť najvýznamnejších pamiatok mesta). Na základe toho zaujal vo vzťa-

hu k centru mesta striktné stanovisko: „*Moderní doba neměla vlivu na stavební strukturu vnitřního města, které bylo, pokud se týče půdorysného a výškového rozvržení města, dobře zachováno... Vnitřní město reguluje se s ohledem na jeho organickou celistvost co nejméne.... Úcta k památkám po předcích a smysl pro tradici města žádá, aby stávající hradby byli bezpodmínečně zachovány a nebyli rušeny průlomy.*“ Takéto stanovisko v tom čase ešte nebolo bez výnimky prijímané a aj v neskoršom období bolo opätovne spochybňované. Jeho názory sa však neobmedzovali iba proti asanácii historických budov. Uvažovali aj o pohľadových kvalitách historického centra. O tom svedčí príklad prerokovávaného výstavby vodojemu v blízkosti Kostola sv. Mikuláša, pri ktorom uviedol, že: „*Navrhované řešení s vodojemem při hlavním kostele nelze z důvodů estetických doporučiti.*“

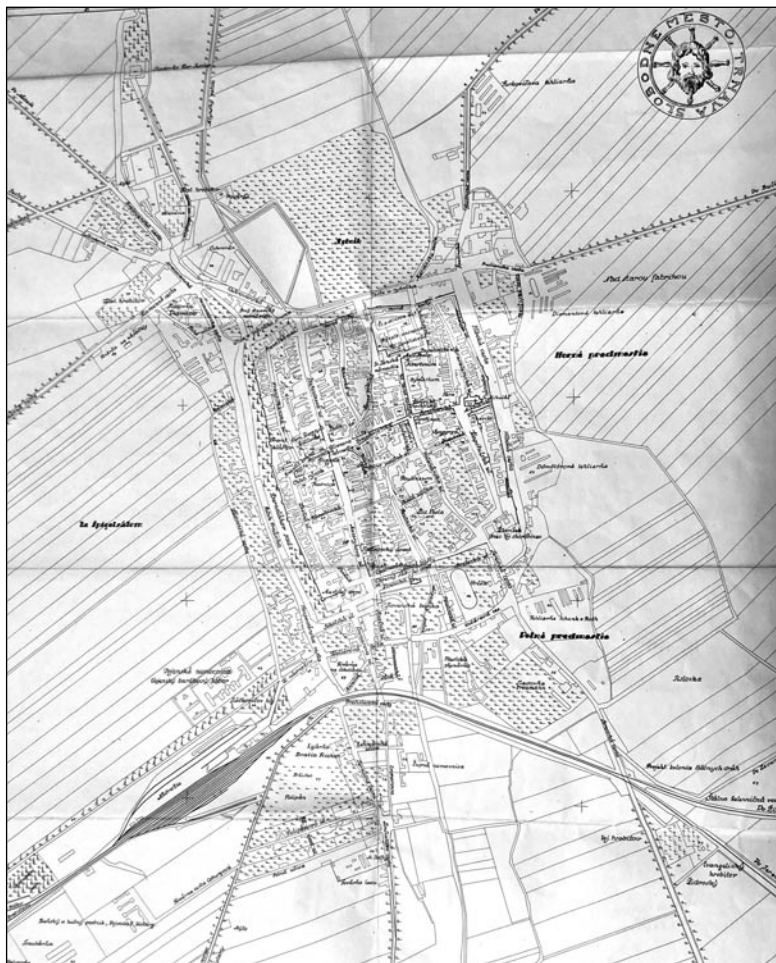
Kľúčové prvky koncepcie

Základ Benešovej koncepcie tvorilo rozdelenie mesta na štvrte, nesúce zakaždým špecifickú stanoveného účelu. Ich deliace prvky tvorili železničné trate, významné cestné komunikácie a tok potoka Trnávky. Tieto stanovili základ pre štyri mestské štvrte: „*Dle polohy komunikací a polohy větrů je dáno*

NÁVRH: GENEZELNÉHO REGULÁČNÉHO PLÁNU SVOBODNÉHO MĚSTA TRNAVY

Pro správnou udělení
 Datum dne 29. srpna 1921
 Ing. Karel Čapek
 architekt

celkové rozloženie mesta: bytové časť na severu, pracovná na juhu, pričom tvorí železničná línia Bratislava – Žilina rozhranie týchto dvoch oblastí. Tým vznikli by štyri mestské čtvrti: I. časť vnútorné mesto, II. časť bytové mesto medzi dráhou do Kút a Hospodárskou cestou, III. časť na východnej strane mesta a IV. časť, továrna na území južne od dráhy. Vnútorné mesto zostalo by celkom nezmenené.“ Plán, samozrejme, počítal aj s obnovou ciest a vybudovaním nového vlakového nádražia.

Dôležitou témou celého návrhu sa stala hygiena. Pojem však v Benešovej koncepcii znamená viac, ako by sme mu mohli v prvom momente prisudzovať. Šlo v prvom rade o čistotu životného prostredia a prevencie

jeho kontaminácie potenciálnym nebezpečenstvom. Z dôvodu čistoty toku Trnávky plán napríklad zakázal v jej blízkosti stavať akékoľvek továrne a živnostenské podniky. Do mesta mala byť po novom voda privádzaná skupinovým vodovodom z Malých Karpát. Tento by mal kvalitnejšiu vodu, menšie prevádzkové náklady a v prípade vojny by bol nezávislý na nedostatku pohonných látok. V meste plán počítal s ústrednou kanalizáciou, do ktorej sa mal každý povinne pripojiť.

V súvislosti s hygienou však uvádza aj riešenie kvality života, problematickej najmä v miestach nahustenej zástavby historického centra: „Z dôvodů hygienických navrhuje se zrušení domků na Dolných Baštách, ktoré majú

jen okna proti severu a žádné přímé světla sluneční. Podobne by bylo velmi žádoucí omeziti bydlení v uličce podle východních hradeb. Bytové poměry v této uličce jsou velmi ubohé a nezlepší se, pokud se tyto domky neužijí k jiným účelům.“

V rámci tohto problému domčeky navrhuje využiť najmä na remeselné a obchodné účely. Za problém hygieny považuje aj fakt, že mesto trpí nedostatkom lesov a parkov, čo prikladá za vinu tomu, že je vnútorné mesto tesne zastavané a zovreté v hradbách. Preto má byť nové mesto navrhnuté vo voľnej sústave domov v záhradách. Ku každému domu má priliehať aspoň malý kus pôdy, o ktorú sa môžu rodiny starať. Okrem možnosti rekreácie im v prípade potreby (napr. vojnového konfliktu) pôda zabezpečí aspoň základnú obživu. Ako takéto samostatné plochy mimo obytné zástavby mali slúžiť tzv.

Schreberove záhradky, dobový variant záhradkárskeho kolónií. K zeleni na námet občanov a okrášľovacieho spolku mala do plánu pribudnúť aj parková úprava plochy, ležiaca dnes už na mieste bývalého rybníka na Rybníkovej ulici.

Dôležitá bola otázka cintorínov, keď sa mala oblasť cintorínov na severe mesta transformovať na parky. Cintorín za cukrovarom sa mal premeniť na pamiatkový sad s kolumbáriom a urnovým hájom. Tu sa mali zároveň ukladať fragmenty stavebných pamiatok, ktoré bolo nutné zbúrať. Cintoríny na juhovýchode mesta sa mali spojiť v jeden centrálny cintorín, tvorený rozsiahlou „záhradkou s hrobní“.

Nemocnici sa mal nechať v okolí dostatočný priestor na prípravnú výstavbu nových pavilónov. Azda celkom nečakane sa ako jedna z ústredných tém objavuje „weekend“. Súčasťou riešenia

tejto témy má byť okrem navrhnutých rekreačných priestorov aj vytvorenie víkendových osád pre Trnavčanov v Malých Karpatoch. Pre ich dostupnosť mala byť vytvorená víkendová autobusová linka. Okrem toho sú súčasťou rekreácie futbalové, golfové, strelecké, tenisové, školské, ženské a hasičské cvičiská. Medzi priestormi pre letné športy nájdeme kúpaliská a vychádzkové cesty. Pre zimné športy zasa klziská, sánkovie dráhy a lyžiarsku dráhu vybudovanú v Smoleniciach. Do plánu rekreácie sú pritom zahrnuté aj rodinné záhradky či letné a zimné promenády.

Príklad novej mestskej časti

Aby sme si ukázali, ako systematicky k regulácii výstavby vo svojom pláne Beneš pristupoval, pozrime sa na mestskú časť Spiegelsaal, rozrastajúcu sa postupne smerom na západ od centra. Pre túto obytnú časť pripravil Beneš rozsiahle zastavovacie podmienky, upravujúce niekoľko nasledovných oblastí. Jednotná farba domov mala byť vopred daná a mala byť dodržiavaná na všetkých fasádach. Domy mali byť označené červenými tabuľkami s bielymi číslami bez pätičiek. Chodníky na každej z ulíc mala postaviť obec, pričom náklady boli povinní uhradiť obyvatelia danej ulice v pomere s dĺžkou ich parcely. Vybudovanie cestnej komunikácie malo uhradiť z polovice mesto a z druhej polovice obyvatelia ulice. Do kanalizácie vybudovanej mestom bol povinný sa pripojiť každý dom. Jednotlivé domové skupiny mali byť podľa plánu navrhnuté vždy jedným projektantom, pričom každý dom má byť totožný s ostatnými domami v domovej skupine svojím priečelím a farebným riešením. Domy musia vždy dodržiavať počty poschodí

vyznačené v grafickej časti plánu. Jednotlivé záhrady nemajú byť oddelené súvislým plotom, ale iba vysokými kolmi v hrúbke 10 cm na vzdialenosť 250 cm od seba. Každý majiteľ stavia plot po pravej strane. Pôdorys záhrady musí byť zakreslený už v prvotnom projekte, pričom každý majiteľ sa má usilovať o to, aby bola záhrada nanajvyš vkusná. V rámci domových skupín sa ploty medzi domami nemali stavať, do ulice iba drôtené, 100 cm vysoké a bez podmurovky. Strechy domov mali byť pokryté výhradne škridlou. V obytných častiach bolo zakázané stavať priemyselné podniky, tie živnostenské boli dovolené iba vtedy, ak boli nutné pre denný život obyvateľstva. Predzáhradky mohli tvoriť iba trávniky a jednoduché kvetinové pásy rovnobežné s ulicou. Všetky stromy museli stáť najmenej 500 cm od domov a 250 cm od hraníc susedov. Do novovybudovaného vodovodu bol povinný sa pripojiť každý.

(Ne)naplnený plán

Na tvorbe a schvaľovaní plánu sa v záverečnej fáze zúčastňovali okrem vedenia mesta a Benešovej kancelárie aj ďalší úradníci, zástupcovia Vládneho referátu verejných prác, Štátneho stavebného úradu, Vládneho komisariátu na ochranu pamiatok na Slovensku a poverenci jednotlivých diskutovaných odvetví (napr. zástupcovia Riaditeľstva česko-slovenských štátnych dráh v otázke rozvoja železničnej dopravy atď.). Generálny regulačný plán bol napokon prijatý 12. júla 1921 ako podrobný dokument, zaväzujúci mesto i súkromných stavebníkov k jeho postupnému napĺňaniu. K ďalšiemu doplneniu plánu prišlo ešte viackrát v 20. a 30. rokoch, pričom na úpravách regulácie aj naďalej spolupracovala kan-

celária Iva Beneša. Jeho spolupráca s Trnavou bola prerušená až rozdelením Československa následkom Mníchovskej dohody koncom tridsiatych rokov. Svedomitá práca Iva Beneša a jeho podiel na budovaní historickej i modernej Trnavy sú však nezmazateľné.

Ak sa dnes pozrieme na reálny stav Trnavy a porovnáme ho s plánom, nájdeme bezpochyby značné odlišnosti, súvisiace najmä so zmenami v technológii výstavby, ktoré nemohol v tom čase Beneš predpokladať (máme tým na mysli najmä panelové vežiaky). V konečnom dôsledku nás však môže zaujať fakt, že v celkovom meradle sa veľká časť Benešovho plánu skutočne aj naplnila. Teraz, keď sme však v dobe jeho postupného vyčerpania, je otáznne, kam sa v urbanizme pohneme ďalej a aké nové plány si vytýčime po viac ako sto rokoch od veľkolepého počínu z čias medzivojnovnej architektúry. ■

Zdroje:

KOWALSKI, Tomáš. Vládny komisariát na ochranu pamiatok a stavebný poriadok. K dejinám antinomického vzťahu. In. Monument revue roč. 7, 2/18. Bratislava: Pamiatkový úrad SR, 2018. s. 9 – 21.
 KVETANOVÁ, Gabriela. Urbanizmus historického jadra Trnavy do vyhlásenia mestskej pamiatkovej rezervácie. In. ŽUFFOVÁ, Jaroslava ed. Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja 16. Trnava: KPÚ Trnava, 2012. s. 3 – 14.
 ŠIMONČIČ, Jozef. Územný plán mesta Trnava v rokoch 1919 – 1944. In. ŠIMONČIČ, Jozef ed. Trnava 1988. Zborník materiálov z konferencie Trnava 1238 – 1988. Bratislava: Obzor, 1991. s. 271 – 296.
 MV SR Štátny archív v Trnave: Zbierka dokumentov rôznej proveniencie, arch. škatuľa číslo 12, Pozostalosť Ing. Ivo Beneš.
 MV SR Štátny archív v Trnave: Zbierka máp a plánov, arch. škatuľa č. 1, fascikel 2. a 3.

Mgr. Milan Ševčík, kurátor historickej knižnice, Západoslovenské múzeum v Trnave

Diodóros Sicílsky a jeho dielo Historická knižnica

Diodóros Sicílsky bol staroveký grécky historik, ktorý sa narodil približne v roku 90 pred n. l. a zomrel asi v roku 27 pred n. l. (Niektoré zdroje uvádzajú rok 30 pred n. l.). Žil v časech Gaia Julia Caesara a Octaviana Augusta

O jeho živote je v podstate známe iba to, čo napísal sám o sebe a uviedol to v úvode svojho historického diela *Historická knižnica* (*Bibliothécé historiké*). Narodil sa v sicílskom Agyriu (dnes Agira). Na svojom diele pracoval tridsať rokov a kvôli štúdiu vraj podnikol množstvo nebezpečných ciest po Európe, Ázii aj Afrike. Moderní kritici však našli v jeho textoch prekvapujúce chyby, ktorých by sa ako očitý svedok nemohol dopustiť. Preto je isté iba to, že v čase 180. olympiády v rokoch 60 až 56 pred n. l. pôsobil v Egypte a inak žil dlhý čas v Ríme. Názov „knižnica“ napovedá, že Diodóros použil množstvo diel od autorov ako Hekataios z Abdéry, Hieronymos z Kardié, Duris zo Samu, Timaios, Polybios, Poseidónios atď. Jeho spis obsahoval štyridsať kníh, v úplnosti sa však zachovali iba knihy jeden až päť a jedenásť až dvadsať, z ostatných iba zlomky. Diodórovi išlo o napísanie dejín „od počiatkov sveta“ až po dobytie Británie v roku 54 pred n. l. V prvých šiestich v podstate etnografických knihách popisuje históriu, kultúru a mýtické dejiny Egypta (1. kniha), Mezopotámie, Indie, Skýtie, Arábie (2. kniha), severnej Afriky (3. kniha), Grécka a zvyšku vtedy známej Európy (4. – 6. kniha). Knihy 7 až 17 boli venované dejinám sveta od Trójskej vojny po smrť Alexandra Veľkého. Knihy 18 až 40 boli venované diadochom (t. j. nástupcom Alexandra Veľkého) až po Caesara. Posledná

časť diela sa pravdepodobne končí začiatkom Caesarovej galskej vojny. Pravdepodobne, pretože posledná časť diela sa nezachovala, avšak takýto záver svojej knihy autor sľúbil svojim čitateľom už v úvode. Niektoré stratené časti diela Diodóra Sicílskeho poznáme z excerptov neskorších historikov, konkrétne byzantského cisára Konštantína VII. Porfyrogeneta a byzantského polyhistora Fotia. Hoci Diodórovo dielo nemá dostatočnú umeleckú kompozíciu a spoľahlivú chronológiu, aj tak je veľmi cenným historickým prameňom, pretože mnohé udalosti Diodóros uvádza ako jediný. Opisuje aj pre súčasného čitateľa zaujímavé udalosti. Napríklad jeho správa o ťažbe zlata v Núbii vo východnom Egypte podrobne popisuje používanie otrockej práce v hrozných pracovných podmienkach. Zaujímavo opísal Galov ako strašidelných, s hlasmi hlbokými a úplne tvrdými. „Keď sa stretnú, rozprávajú iba niekoľkými slovami a v hádankách, väčšinou nejasne naznačujú veci a používajú jedno slovo vo význame iného. Radi hovoria v superlatívoch, vychvaľujú sa a znevažujú všetkých ostatných. Sú to tiež chválenkári a vyhrážatelia a majú radi pompézny jazyk. Napriek tomu majú bystrý um a preukazujú múdrosť pri učení.“ (Diodorus Siculus. *The Library of History. Book V, Chapters 19 – 40.*). Zaujímavosťou je aj to, že stále neexistuje slovenský ani český preklad Diodórovoho diela.

V historickej knižnici Západoslovenského múzea sa nachádza tlač *Diodori Siculi Bibliothecae Historicae Libri XV, Reliqui*, konkrétne latinské vydanie z roku 1611, o ktoré sa zaslúžil nemecký pedagóg, teológ, historik a filológ Lorenz Rhodomann (Laurentius Rhodomanus). Knihu vytlačili dedičia Joanna Aubria v Hannoveri. Zaujímavosťou si môžu toto dielo pozrieť v rámci výstavy *Sedemnásť storočie slovom a obrazom* v Múzeu knižnej kultúry (23. 4. 2021 – 31. 3. 2023). ■

BORECKÝ, Bořivoj a kol. 1975. *Slovník spisovatelů. Řecko : Antická, byzantská a novořecká literatura.* Praha : Odeon, 1975. Heslo Diodóros, s. 184–185.
CANFORA, Luciano. 2009. *Dějiny řecké literatury.* Praha : KLP, 2009. ISBN 978-80-86791-71-5.
DIODORUS SICULUS. 1939. *The Library of History.* Harvard : Loeb Classical Library, 1939.

Simona Jurčová, Západoslovenské múzeum v Trnave

Indiáni v Trnave

November je mesiac fotografie, a teda príležitosť predstaviť tri nezvyčajné portrétné fotografie, ktoré sa objavili v jednej trnavskej domácnosti. V dobe svojho vzniku – v roku 1928 urobili radosť mimoriadne jednému malému chlapcovi...

Tri štylizované ateliérové fotografie s textom Trnava na ľavej strane pod fotografiou a na pravej strane signované V. Kabáth a datované rokom 1928 priniesla do Západoslovenského múzea mladá Trnavčanka v snahe zistiť čosi viac. Fotografie (v. 225 mm, š. 165 mm) v pasparte (v. 380 mm, š. 270 mm) majú originálny jednoduchý rám a sú prekryté sklom. V minulosti boli možno originálnym darčekom, neskôr viseli v domácnosti ako pamiatka na predka, ktorý je na dvoch fotkách zachytený ako malý chlapec. Ide o kvalitné čiernobiele ateliérové snímky – želatínové fotografie, ktoré nesú stopy strieborného zrkadla.

Ateliér Kabáth bola v Trnave firma, ktorá pôsobila na jednom mieste od r. 1900 asi do r. 1944, teda takmer celú prvú polovicu dvadsiateho storočia. Vincent Kabáth prišiel do mesta možno už v r. 1900, reklamu jeho podniku sme zachytili v marci 1901. Jeho ateliér sa nachádzal vo dvore domu na rohu námestia a Hviezdoslavovej ulice, dom patrilo evanjelickej cirkvi a Kabáthovci sa hlásili k protestantom (boli kalvíni). Vincentov syn Viktor Kabáth bol istý čas zamestnaný vo filmovej továrni Sascha – Filmfabrik. Firma Alexandra Kolowrat – Krakowského produkovala filmy vo Viedni v rokoch 1912 – 1934, teda aj potom, čo v roku 1927 jej majiteľ zomrel. Viktor Kabáth je už v r. 1920 označený ako fotograf v Ateliéri Kabáth. Pretože fotky tohto ateliéru sú signované V. Kabáth, je dosť ťažké rozoznať, či bol ich autorom starší Vincent alebo

jeho syn Viktor Kabáth. Ateliér Kabáth bol umelecký fotoateliér, robil veľmi kvalitné portrétné fotografie, Vincent i Viktor Kabáth experimentovali s technikami a fotky na objednávku aj kolorovali. Vincent Kabáth mal pravdepodobne akademické vzdelanie vo Viedni a prezentoval sa v Trnave aj ako maliar. Ak chceli Trnavčania umelecký portrét, určite si vybrali Kabáthov fotoateliér, ktorý mal vo svojej dobe zrejme aj iné ceny ako bežné fotoateliéry s klasickou remeselnou produkciou. Ako sa Trnavčania dostali k tematike Indiánov? Indiánky boli populárne najmä vďaka knihám spisovateľa Karla Maya (1842 – 1912). Vychádzali nielen v nemčine, ale boli prekladané do rôznych

Ľudia a udalosti . . .

■ **1. 11. 1711** – V obci Malé Lednice sa narodil prírodovedec, fyzik, historik a pedagóg ŠTEFAN GAŽO, profesor univerzity v Trnave, kde aj umrel (310. výročie).

■ **3. 11. 2001** – V Bratislave umrel básnik, prekladateľ a publicista VOJTECH MIHÁLIK, rodák z Dolnej Stredy a absolvent trnavského gymnázia (20. výročie).

■ **4. 11. 1931** – V Trnave sa narodil futbalový brankár IMRICH STACHO, hráč majstrovského tímu Spartak Trnava a viacnásobný čs. reprezentant, nositeľ Uznania za zásluhy o rozvoj a reprezentáciu mesta Trnava (90. výročie).

■ **5. 11. 2020** – V Trnave umrel učiteľ, filatelista a publicista JÁN MIČKA, spoluzakladateľ filatelistického klubu Trnavia a nositeľ Ceny mesta Trnavy (1. výročie).

■ **7. 11. 1951** – V Čake sa narodil divadelný a filmový herec VLADIMÍR JEDĽOVSKÝ, člen hereckého súboru Divadla Jána Palárika v Trnave (70. narodeniny).

■ **9. 11. 1866** – V Trnave umrel farmaceut a majiteľ lekárne U zlatého jednorožca JÁN NEPOMUK SIEBENFREUD, propagátor ovocinárstva a zakladateľ veľkého ovocného sadu v Trnave, ktorého meno nesie odroda Siebenfreudova kráľovská slivka (155. výročie).

■ **9. 11. 1931** – V Trnave sa narodil meteorológ, pedagóg a odborný publicista FERDINAND ŠAMAJ, v rokoch 1969 – 1991 riaditeľ Slovenského hydrometeorologického ústavu (90. výročie).

jazykov. V Čechách vychádzali preklady mayoviek od deväťdesiatych rokov 19. storočia v Nakladateľstvi Josefa Richarda Vilímka, ktorý uzavrel s Karлом Mayom exkluzívnu zmluvu na autorské práva. Za prvej ČSR v medzivojnovom období mayovky vydávali napr. Vojtěch Šeba, Alois Hynek (bez autorských práv), Toužimský a Moravec (s Burianovými ilustráciami sa radia k najkrajším vydaniam mayoviek na svete) – všetko pražskí nakladatelia. Na Slovensku vyšiel prvý preklad knihy Karla Maya Vinnetou v roku 1928 (preklad Otakar Ladislav Šťastný a Pavol Halaša).

Indiánska tematika sa dostala aj do nemého filmu. Za prvé tr-

navské kino platil daň už v roku 1910 Félix Kutlík. V dvadsiatych rokoch dvadsiateho storočia premietali v Trnave nemé filmy v kinách Rádio a Invalid. Prvý zvukový film premietli v kine Rádio až v r. 1930.

Ďalší zdroj, ktorý prispel k popularizácii indiánskej tematiky v našich krajinách, nie je až taký známy. Buffalo Bill (vlastným menom William Frederick Cody, 1846 – 1917) bol známy lovec bizónov. Až vďaka stretnutiu s Edwardom Judsonom, ktorý si ho vybral ako symbol Divokého západu za hrdinu svojich neuveriteľných príbehov, sa Buffalo Bill stal asi najznámejším mužským symbolom kovbojov. Buffalobill-

Ľudia a udalosti . . .

■ **10. 11. 1946** – V Trnave bol založený Horolezecký klub (75. výročie).

■ **12. 11. 1926** – V Chtelnici sa narodil lekár, univerzitný profesor, odborný publicista a básnik KAROL KAPELLER, absolvent trnavského gymnázia, ktorý neskôr prednášal na Trnavskej univerzite v Trnave, kde mu v roku 2016 mu udelili čestné občianstvo (95. narodeniny).

■ **14. 11. 1906** – V Trnave sa narodil herec a režisér MARTIN GREGOR, zaslužilý umelec, člen SND v Bratislave, ktorému v roku 1998 bolo udelené Čestné občianstvo mesta Trnava in memoriam (115. výročie).

■ **14. 11. 2011** – V Bratislave umrel akademický maliar a grafický dizajnér JOZEF DÓKA, ml., rodák zo Serede, absolvent trnavského gymnázia a spoluzakladateľ Trienále plagátu Trnava (10. výročie).

■ **15. 11. 1931** – V Košiciach sa narodil hudobník ERVÍN KOVALČÍK, absolvent trnavského gymnázia a kapelník TAZ kvintetu (90. výročie).

■ **15. 11. 2001** – V Trnave umrel spisovateľ, prekladateľ, publicista a kňaz ŠTEFAN SENČÍK, vedúci slovenského vysielania Vatikánskeho rozhlasu a hlavný predstavený slovenských jezuitov v zahraničí, ktorý študoval na trnavskom gymnáziu a po návrate z exilu žil v Trnave (20. výročie).

■ **18. 11. 1881** – Vo Viedni sa narodil obchodník a dlhoročný starosta mesta Trnava JURAJ VYSKOČIL (140. výročie).

ky boli veľmi populárnym čítaním a hrdina sa stal už za svojho života legendou. Z popularity vyťažil vo svojej dobe všetko, čo sa dalo – postavil vlastnú Wild West Show a od r. 1883 s ňou priťahoval stovky návštevníkov po celej Amerike. Keď sa doma show opozerala, zamieril do Európy. Dobová tlač spomínala, že: „diváci vraj videli samotného Bufalo Billa strieľajúceho zo sedla cválajúceho koňa, indiánskych bojovníkov a ich ženy a deti, kovbojov a cowgirls, kuriérov Pony Expressu, ale aj japonských samurajov, Arabov, Mexičanov a Kubáncov, jazdcov z ruských stepí a Kavkazu, z Ánd, Kordiller a Skalnatých hôr, teda predstaviteľov Ameriky, Ázie, Orientu, Afriky i Európy...“

Wild West Show hosťovala 26. júla 1906 v Košiciach. Dobová tlač ju prirovnávala k putovnému cirkusu. V troch vlakových súpravách prišlo asi 800 členov súboru a asi 500 zvierat, najmä koní. V manéži účinkovalo asi 400 osôb, z toho asi stovka Indiánov. Predstavenie trvalo dve hodiny a malo 11 scénok. Indiáni sa ako tematika dobrodružstva dostali aj do detských hier prvorepublikových chlapcov. William Schiffer vo svojej knihe spomína: „...kino bolo zázrakom. Do prasiatka sa šporovalo iba naň. A keď na plátno vtrhli kovboji a Indiáni, celý Execír sa premenil na kovbojov, ikahavcov, mohykánov a jachtavcov. Každý mal svoj fičfál – luk a pištoľ na gumu. Každá šopa či stodola

Ľudia a udalosti . . .

■ **20. 11. 1971** – V Trnave umrel dramatik a herec RUDOLF DEBNÁRIK, v rokoch 1960–65 riaditeľ Krajového divadla a v r. 1965 – 1971 Stálej scény v Trnave (50. výročie).

■ **21. 11. 2020** – V Trnave umrel historik, archívár, publicista a profesor Trnavskej univerzity JOZEF ŠIMONČIČ, rodák z Dechtíc a čestný občan mesta Trnavy (1. výročie).

■ **25. 11. 2006** – V Trnave umrel vysokoškolský pedagóg a polyglot VLADIMÍR KRIŽAN, ktorý prednášal na VŠ ekonomickej, VŠ technickej v Bratislave a viacerých zahraničných univerzitách (15. výročie).

■ **28. 11. 1946** – V Trnave sa narodil hudobník, novinár, publicista a pedagóg MARIÁN MRVA, kapelník skupiny Pramene a nositeľ Uznania za zásluhy o rozvoj a reprezentáciu mesta Trnavy (75. výročie).

■ **29. 11. 1206** – V Ostrihomu sa narodil uhorský kráľ BELO IV., ktorý roku 1238 udelil Trnave výsady slobodného kráľovského mesta. V Trnave jeho meno nesie parčík popri severnej časti hradieb (815. výročie).

■ **30. 11. 1911** – Vo Viedni sa narodil stredoškolský profesor, tréner športovej gymnastiky a športový funkcionár JÁN NOVÁK, ktorý v r. 1952 – 1979 učil na SEŠ, SPŠ dopravnej a na Gymnáziu Jána Hollého v Trnave (110. výročie).

P.R

sa premenila na kovbojský ranč a indiánsky stan...“

V dvadsiatych rokoch 20. storočia, keď trnavské fotografie v Ateliéri Kabáth vznikli, bola indiánska tematika u nás už stabilne zakorenená vo filme, literatúre a sprostredkovane sa rozšírila i vďaka táborníckej organizácii skauting. Fotografie sú štylizované – dospelý muž i chlapec sú v odevoch Indiánov, pod nohami majú

kožušinu a v ruke loveckú zbraň, na fotke je indiánsky stan típi, v pozadí vidno prírodnú kulisu. Dnes si môžeme už iba domýšľať kontext vzniku troch fotiek. Zostáva veľa nezodpovedaných otázok: Bola to nejaká zvláštna príležitosť, keď Ateliér Kabáth ponúkol takéto fotografie? Alebo vznikla séria fotografií na špeciálnu objednávku zákazníka? Kostýmy a štylizáciu indiánskeho

prostredia zabezpečil zákazník alebo ateliér? Kto bol dospelý muž na fotografii? Chlapcov príbuzný namaskovaný a prezlečený za Indiána, alebo niekto, koho zabezpečil ateliér za honorár? Rozhodne však vieme i po rokoch, že takéto fotky urobili malému Trnavčanovi v roku 1928 veľkú radosť. ■

Fotografie pochádzajú z archívu rodiny Železkovovej.

Mgr. Ján Melich, Štátny archív v Trnave

Kam aj kráľ musí chodiť pešo,

alebo architektonicko-historický vývoj umiestnenia splachovacej toalety v štruktúre obydľí v 1. polovici 20. storočia v Trnave a širšom okolí

Dnešná doba je plná rôznych technických vymožeností. Je ich tak veľa, že si to ani neuvedomujeme a berieme ich ako bežnú súčasť života, ako štandard. Pritom ale zabúdame, že pred zhruba 100 rokmi štandardom vôbec nemuseli byť. Práve naopak, boli luxusom, výsadou, modernou novinkou dovtedy nevidanou. A verte alebo nie, toto platí aj pre takú dnes naozaj základnú vec, akou je splachovací záchod.

Najprv sa pozrime trochu do histórie. Prvé správy o predchodoch splachovacích záchodov možno vypátrať už za antických čias. Niektoré staroveké civilizácie dokázali využiť prirodzené vodné prúdy na to, aby odnášali preč čokoľvek, čo sa na toalete vyprodukuje. Keď sa ale chceme baviť o splachovacích záchodoch ako ich poznáme my, musíme sa pozrieť do trochu bližšieho časového obdobia. Základy moderného WC položil na konci 16. stor. Angličan Sir John Harington. Tento muž vynašiel pre svoju krstnú mamu, ktorou nebol nikto iný ako britská kráľovná Alžbeta I., prvý skutočne moderný splachovací záchod. Ale aj napriek jeho neustálemu vylepšovaniu trvalo tomuto vynálezu vyše 200 rokov, aby sa dostal do širšieho povedomia. V 19. stor., najmä v jeho 2. polovici, došlo k prvému masovejšiemu rozšíreniu. Významnou osobnosťou tohto obdobia bol opäť Angličan Thomas Crapper, ktorý si nechal patentovať systém záchodovej nádržky, ktorý sa

v podstate s malými obmenami používa dodnes. Crapper býva vďaka tomu nesprávne označovaný za vynálezcu splachovacieho záchoda. Veľmi úsmevne pôsobí v rámci daných súvislostí jeden fakt – anglické slovo „crap“, ktoré je základom jeho priezviska, sa dá preložiť ako vykonávanie veľkej potreby alebo tiež, s prepáčením, h*vno.

A ako to bolo s rozšírením splachovacej toalety u nás? Na to skúsime nazrieť s pomocou projektov pre výstavbu rodinných a bytových domov v rámci Trnave a širšieho okolia z 1. polovice 20. stor., ktoré sa dajú nájsť v archívnych fondoch Štátneho archívu v Trnave. Tie nám ukazujú zaujímavý vývoj toalety, nie však z pohľadu technického, ale architektonicko-historického. Pred príchodom splachovacieho záchodu, nazývaného spočiatku „closet“, z anglického „water-closet“, sa v obydliach využívali výhradne suché záchody, tzv. latríny (alebo, írečito ľudovo „kadibúdy“). Tie bývali už po stáročia umiestňo-

Sir John Harington – vynálezca prvého splachovacieho záchoda z konca 16. stor., <https://www.npg.org.uk/collections/search/portrait/mw02943/Sir-John-Harington>

vané v zadnej časti dvora, ideálne pri tzv. hnojnej jame, kam sa vykydával hnoj hospodárskych zvierat. Toto umiestnenie malo svoju nepopierateľnú logiku – všetky exkrementy boli umiestnené na jednom mieste, čo najďalej od obytných priestorov. To zabránilo vnikaniu zápachu a hmyzu dovnútra obydľia, hoci tu boli

isté nevýhody, najmä keď pršalo, nasnežilo pol metra snehu, alebo keď niekto musel ísť na potrebu naozaj, ale naozaj súrne. Splachovací záchod onen problém zápachu, hmyzu a vzdialenosti dokázal vyriešiť doslova čisto. V rámci konkrétnych prípadov vývoja umiestnenia toalety v štruktúre obydliá sa najprv pozrieme na projekty spred 1. svetovej vojny a začneme s príkladmi bez splachovacieho záchoda. Projekt pre Štefana Šinčika z Trnavy z roku 1907 má latrínu umiestnenú vzadu, čo najďalej od obytných priestorov. Treba však povedať, že označenie latríny v projektoch nebolo úplne bežné. Väčšina z nich sa s tým ani neobťažovala, ako vidíme na pláne stavebného majstra Johanna Hušta z roku 1903 či projekte pre Antala Zsoralu z roku 1911, oba z Trnavy. Ako dôvod sa dá predpokladať to, že zbúchanie drevenej budy bolo považované za tak triviálny úkon, že niektorí projektanti sa ani neobťažovali latríny navrhovať a ich stavbu nechali v plnej miere na majiteľovi domu. Alebo latrína mala byť od samotného domu tak ďaleko, že sa na nákras stavby nezmestila. Iným prípadom sú domy s latrínami murovanými, často v hmote domu, so žumpami, ako môžeme vidieť na pláne pre Jána Bakoša z Trnavy z roku 1914. Aj tie ale bývajú umiestnené v zadnej časti domu, čo najďalej od obytných miestností. Čo sa týka luxusných domov, tie bývali už vtedy vybavené splachovacími záchodom. Krásnym príkladom je projekt architekta Emila Kanna pre Ľudovíta Horna z roku 1904 či projekt prestavby Koppelovej vily, dnešnej Galérie Jána Koniarka, od architekta Ernsta Onsteina z roku 1913, oba s moderne a užívateľsky príjemne umiestnenými záchodmi. Dá sa predpokladať, že je to preto, lebo vysoké vrstvy mali vždy rady luxus a pohodlie a rady prezentovali svoju pokrokovosť a svetaznalosť

Thomas Crapper – vynálezca modernej splachovacej nádržky z 2. pol. 19. stor., <https://www.thevintagenews.com/2020/01/31/thomas-crapper/>

najmodernejšími vymoženosťami. Najmä Koppelova vila je veľmi zaujímavá, má až tri záchody, z toho jeden v kúpeľni, čo možno označiť u 108-ročného projektu naozaj za pokrokové. Neboli to však len najvyššie vrstvy, čo si nechali navrhovať moderný splachovací záchod. Aj nižšie postavení majetnejší občania siahali po tejto vymoženosti. Tí si však nemohli dovoliť drahých architektov, preto ich obydliá navrhovali bežní stavební majstri. A tu sa dostávame k zaujímavému fenoménu z hľadiska umiestnenia toalety v hmote domu. Ľudia majú totiž tendenciu robiť veci „zvykovo“ – tak, ako to robili predkovia generácie pred nimi – bez toho, aby sa zamysleli nad súvislosťami alebo sa snažili prísť s najrozumnejším, najlogickejším nápadom. Preto sa stávalo, že splachovací záchod býval umiestňovaný mimo alebo v zadnej časti obydliá, podľa vzoru latríny. Ako príklad môžeme uviesť projekt pre Jozefa Benka z Trnavy z roku 1912. Označenie „closet“ jasne indikuje, že ide o splachovací záchod, hoci

jeho umiestnenie evokuje murovanú latrínu.

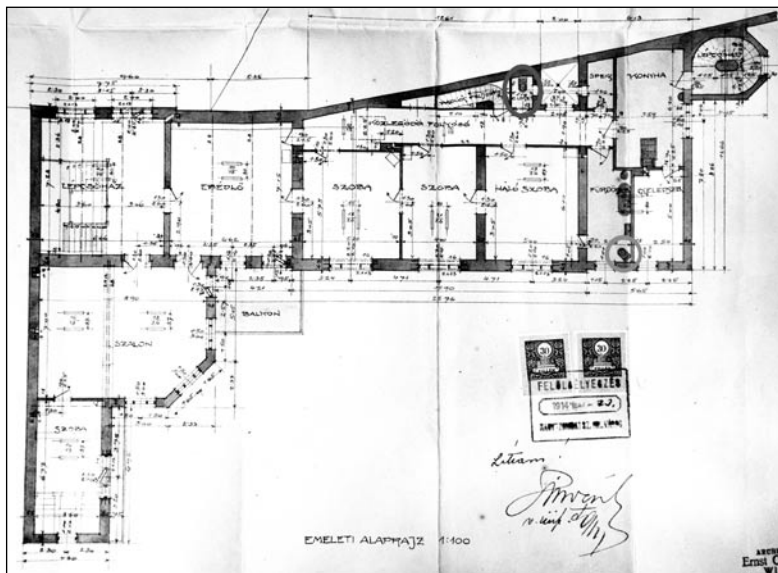
Doteraz sme sa pozerali len na rodinné domy, avšak aj v tomto období sa stavali tiež domy bytové. Pokiaľ ide o byty určené skôr pre nižšiu vrstvu, riešenie býva obdobné ako pri chudobnejších domoch. Na projekte pre Karola Stummera z roku 1902, ktorý mal zabezpečiť ubytovanie pre Pálfiho majer, nie sú naznačené žiadne záchody ani latríny. Dá sa predpokladať, že niekde na majeri už nejaké boli, pre nádenníkov s najväčšou pravdepodobnosťou suché. Byty sa však stavali aj pre vyššie vrstvy, napr. úradníkov či pracovníkov finančných inštitúcií. Príkladom takéhoto drahšieho bytového domu je projekt nájomných bytov pre Trnavskú sporiteľňu z roku 1907, kde má každý zo štyroch bytov vlastný splachovací záchod.

Samozrejme, po 1. svetovej vojne výstavba pokračovala. Rodinné a bytové domy prvej republiky sú poznačené dvomi zásadnými zmenami – tou prvou je rozmach moderných architektonických štýlov, ako napríklad funkcionalizmu, ktoré mali za následok nový náhľad na štruktúru obytných priestorov, ktorá sa dovtedy výraznejšie nezmenila v podstate už niekoľko storočí. Tou druhou bola výstavba moderných mestských kanalizačných systémov, čo malo výrazný vplyv práve na záchody, keďže kanalizácia odniesla splašky preč a obyvatelia teda už tento problém nemuseli riešiť.

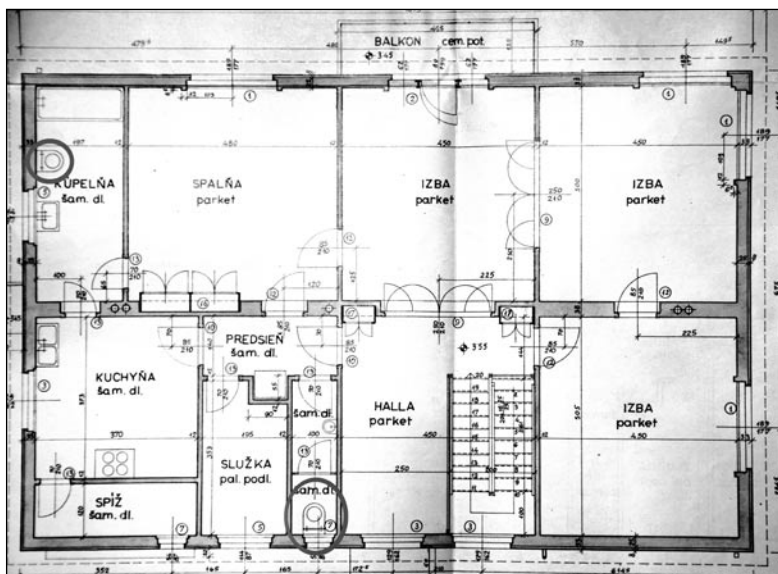
Vďaka horeuvedeným faktom si splachovací záchod začal nachádzať cestu aj k bežnej populácii. Príkladom je projekt pre Štefana Hoju z Trnavy z roku 1921. Tento dom má ešte klasickú štruktúru, takže sa dá predpokladať, že išlo o obyvateľa strednej, maximálne vyššej strednej vrstvy, ale už tu nájdeme záchod v predizbe vedľa kúpeľne, pri ktorom sa dá jednoznačne očakávať, že má byť splachovací. Zaujímavé je, že autorom projektu je murársky majster Jozef

Bilka. To znamená, že moderne umiestnené splachovacie záchody v tomto období neprojektovali už len architekti, ale aj bežní stavební majstri. Prekvapuje, že Bilkov projekt má toaletu umiestnenú modernejšie ako projekt architekta Juliusa Sprentzla na výstavbu vily pre Ľudovíta Bárteka z Trnavy tiež z roku 1921, ktorý ju má prístupnú cez verandu, teda cez hoci zastrešený, ale exteriér. Aj keď je začlenená v hlavnej hmote domu, jej prístup evokuje ono „zvykové“ umiestňovanie v zadnej časti obydľia, podľa vzoru latrín. Splachovací záchod ale ešte stále nie je bežným štandardom, ako môžeme vidieť na projekte pre Ondreja Kubála z Trnavy z roku 1922, ktorý sa spolieha na latrínu, či projekt pre Štefana Tačovského z Trnavy tiež z roku 1922, ktorý nemá zaznačenú ani len tú.

Čo sa týka bytov, tiež sa stále dajú nájsť návrhy bez záchodov, ako projekt na výstavby bytov pre robotníkov tehle Henrika Diamanta z roku 1919. Tu je ale zaujímavé, že je zvýraznený neskôr dopísaný text „klosett!?!“, asi od schvaľovacej komisie, ktorý naznačuje, že v tomto období sa už asi začala vyžadovať existencia splachovacieho záchoda v rámci bytového bývania. Na projekte bytového domu pre Coburgove závody z roku 1920 už splachovacie záchody vidíme v priestoroch spoločnej chodby, s najväčšou pravdepodobnosťou kvôli zníženiu stavebných nákladov. Vo väčších a drahších bytoch možno samozrejme nájsť záchody priamo v bytoch. V tomto období sa splachovacie záchody taktiež začínajú dopĺňať aj do starších budov pri ich adaptáciách na modernejšie bývanie. Príkladom môže byť úprava trnavského meštianskeho domu z roku 1920. V tridsiatych rokoch je už príklon k modernej obytnej štruktúre rodinných domov naozaj výrazný. Avšak aj v tomto období sa stane, že dôjde k opomenutiu zácho-

Koppelova vila – projekt prestavby z roku 1913, Štátny archív v Trnave, II/19 Magistrát mesta Trnava Technický odbor; šk. 4, inv. č. III/54

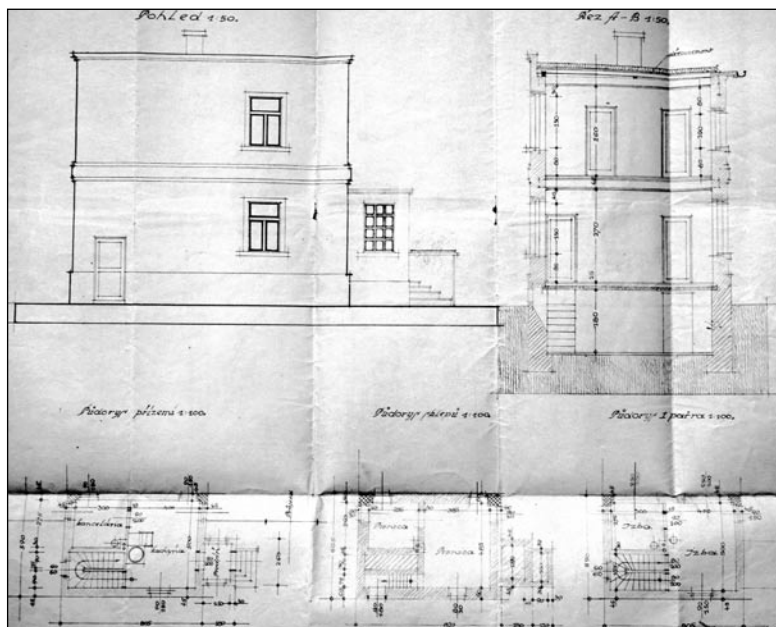

Vila Dušana Jurkoviča – projekt z roku 1938, Štátny archív v Trnave, I/2 Okresný úrad Trnava, Administratívne spisy; šk. 374, inv. č. 8 266/41

du, ako na projekte pre Jozefínu Schifferovú z roku 1930. Hoci sa dá predpokladať, že takáto vila už bude mať záchod, na pláne nie je. Je však pravdepodobné, že ho autor len nenaznačil na nákrese a že bol vybudovaný v rámci kúpeľne či pracovne. Z tohto obdobia pochádza aj projekt z Piešťan pre Štefana a Annu Zetíkovcov z roku 1931. Štyri z piatich bytov tohto bytového domu majú splachova-

cí záchod prístupný cez lodžiu, resp. verandu, čo je zaujímavý príklad „zvykového“ umiestnenia v bytovom dome, kde lodžia/veranda zastupuje úlohu dvora a záchody sú umiestnené čo najviac vzadu. Naopak, krásnym príkladom naozaj moderného usporiadania miestností i umiestnenia záchodu je vila pre Západoslávské elektrárne v Trnave od Dušana Jurkoviča z roku 1938.

Samostatnú kapitolu v rámci tejto problematiky si zasluhuje výstavba na dedine. Dedinskí ľudia obvykle disponujú menšími finančnými prostriedkami, majú tendenciu viac ťpieť na zvykoch a zvyknú prejavovať nedôveru voči moderným vymoženostiam, resp. ich označujú za zbytočný moderný výmysel. Preto len na veľmi malom množstve projektov z dedín z tohto obdobia možno nájsť splachovací záchod. Jeho absencia je badateľná v rokoch dvadsiatych, ako projekt pre Cypriána Čapku z Hornej Krupy z roku 1928, ktorý má suchý záchod pri chlieve, alebo projekt pre Jána Čerešňáka z Horného Dubového z roku 1929, ktorý má suchý záchod v maštali. Taktiež v rokoch tridsiatych na plánoch toaleta chýbala, ako na projekte pre Jozefa Cádru z Trstína z roku 1934, ktorý nemá naznačenú ani len latrínu. Záchod nie je dokonca ani na návrhu pre Dr. Osvalda Zicha z Trstína z roku 1930, a to dom pri pohľade zvonku pôsobí veľmi moderným dojmom a je navrhnutý stavebníckou firmou J. Prochádzka a Fr. Navrátil z Galanty. Nedá sa ale povedať, že by táto moderná vymoženosť na dedine chýbala úplne, veď majetnejší ľudia, ktorí chceli zvýšiť luxus svojho bývania i svoju prestíž, žili aj tu. Dôkazom je projekt pre čerťníckeho strážmajstra Františka Nováka z Trstína z roku 1935, ktorý obsahuje moderne umiestnený splachovací záchod, alebo dom, ktorý si navrhol murársky majster František Ďuriš z Trstína z roku 1934, ktorý síce má splachovací záchod, ale umiestnený pod schodmi pri maštali, prístupný z exteriéru, čo by sa tiež dalo označiť za ono „zvykové“ umiestnenie. Keď sa pozrieme na roky štyridsiate, v ich začiatkoch vidíme pomerne výrazný stavebný „boom“. Môže sa to zdať prekvapivé vzhľadom k prebiehajúcej 2. svetovej vojne, avšak v týchto prvých

Dom Dr. Osvalda Zicha – projekt z roku 1930, Štátny archív v Trnave, Daňová správa Trnava 1926(21)-49(52); šk. 11, inv. č. 94/1

rokoch na naše obyvateľstvo vojna ešte nedolažila tak ťažko. Napriek tomu, že sa pohybujeme už pomaly v polovici 20. storočia, splachovací záchod ešte stále nebol štandardom ani v mestskej zástavbe. Je prekvapivé, akému veľkému množstvu projektov aj v tomto období chýba. Príkladom môže byť projekt pre Rudolfa Miklošoviča z Trnavy z roku 1940 či projekt pre Brigitu Jakabovičovou z Trnavy z roku 1941. Natíska sa otázka, či obyvateľstvo naozaj žilo ešte stále s latrinami, alebo nechávali staviteľia výstavbu splachovacích záchodov na majiteľoch. Keď sa pozrieme na plány, ktoré toaletu obsahujú, nezriedka je jej umiestnenie ovplyvnené oným „zvykovým“ princípom. Projekt pre Stanislava Farského z Trnavy z roku 1941 ukazuje samostatne stojacu budovu, v ktorej vidíme splachovací záchod. Projekt pre Michala Polakoviča z Trnavy z roku 1941 má toaletu umiestnenú v zadnej časti domu, prístupnú cez otvorenú verandu. Nájdú sa však aj plány s moderným umiestnením, ako projekt pre Juditu Kleinovú z Trnavy

z roku 1940. Keď nahliadneme na bytové domy a bytové bývanie, tu sa už splachovací záchod štandardom stáva. Buď to boli WC v spoločnom priestore, alebo toalety priamo v bytoch. Obe možnosti vidíme na projektoch pre Cukrovary Karola Stummera v Trnave, prvý z roku 1940, druhý z roku 1941. Čo sa týka obydli na dedine v štyridsiatych rokoch, je až zarážajúce, ako málo sa niektoré projekty zmenili v porovnaní s predchádzajúcimi desaťročiami. Ako príklad nám posluži dom pre Jozefa Miháliku zo Zavaru z roku 1941, ktorého vzhľad a štruktúra sú v podstate rovnaké ako u domov zo začiatku 20. storočia – či ešte skoršieho obdobia. To platí aj pre záchod, ktorý tu ani nie je naznačený. Avšak aj pri modernejšie riešených plánoch toaleta chýba, ako na projekte pre Štefana Kosnáča zo Zvončína z roku 1941. Treba povedať, že v prípade dedinského prostredia je existencia projektov so splachovacím záchodom ešte sporadickejšia ako v meste. Samozrejme sa ale nejaké nájsť dajú, najmä u bohatších

klientov, ako projekt pre Michala Falatha z Vlčkoviec z roku 1941. Na dedinách sa už taktiež začínajú stavať bytové domy, v ktorých, ako sme spomínali, bol už splachovací záchod štandardom. Príklad, tiež z Vlčkoviec, ponúka projekt bytov pre Slovenský roľnícky cukrovar vo Farkašine (Vlčkovciach) z roku 1941, kde vlastnou toaletou disponuje každý byt.

Našu toaletnú exkurziu zakončíme v roku 1950. V tomto období už mali výstavbu na starosti prevažne štátne podniky. Môžeme sa pozrieť na typové domy národného podniku Kovosmalt. Tie už majú splachovacie záchody integrované moderne v štruktúre obydliá a dá

sa predpokladať, že tento prístup začal byť od tohto obdobia prezentovaný ako štandard.

V súčasnosti je splachovací záchod základnou, dokonca nutnou súčasťou domu či bytu. Mnohé bytové jednotky disponujú aj viac než jedným. Jeho existencia je samozrejmom súčasťou nášho života a väčšina z nás si nevie predstaviť dlhodobé fungovanie bez neho. Keď si naň ale najbližšie sadnete, skúste sa zamyslieť nad tým, že pre vašich prastarých či starých rodičov to vôbec nemusela byť pravda. ■

POUŽITÉ ZDROJE:

Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Trnave, archívne fondy:

Magistrát mesta Trnava, Technický odbor, 1895–1920, škatule 3 až 4
Magistrát mesta Trnava, Policajný kapitán, 1889–1915, škatule 2 až 9
Magistrát mesta Trnava, Administratívne spisy, 1920–1922, škatule 395 až 404
Okresný úrad Trnava, Administratívne spisy, 1940–1944, škatule 356 až 411
Mestský úrad Trnava, Administratívne spisy, 1923–1925, škatule 1 (1923) až 2 (1927)
ONV Trnava, Administratívne spisy, 1950, škatuľa 324
Daňová správa Trnava, 1926(21)–1949(52), škatule 6 až 12
Okresný úrad Piešťany, Administratívne spisy, 1923–1943, škatule 118 až 178
https://www.baus.org.uk/museum/164/a_brief_history_of_the_flush_toilet
<https://www.britannica.com/biography/John-Harington#ref273488>
<https://www.history.com/news/who-invented-the-flush-toilet>

Erika Juríková, Trnavská univerzita, Katedra klasických jazykov

Známi i neznámi autori historickej Trnavskej univerzity LXIV.

Peter Pázmaň, diplomat v arcibiskupskom rúchu

Azda každý Trnavčan už počul o Petrovi Pázmaňovi, ostrihomskom arcibiskupovi a významnom predstaviteľovi rekatolizačného hnutia v Uhorsku. Väčšina z nás si tohto teológa, pedagóga a náboženského spisovateľa spája so založením Trnavskej univerzity, ktorú roku 1635 zveril do správy Spoločnosti Ježišovej. Málokto však vie, že okrem zásluh na rozvoji uhorského školstva mu patrí v rovnakej miere uznanie za jeho úspechy na poli diplomacie.

Kardinál Peter Pázmaň (4. 10. 1570 Veľký Varadín, Rumunsko – 19. 3. 1637 Bratislava), ostrihomský arcibiskup so sídlom v Trnave a prímas uhorský, teológ, pedagóg a filozof pochádzal z protestantskej šľachtickej rodiny. Pod vplyvom nevlastnej matky a štúdiá na jezuitskom kolégiu v Kluži konvertoval v dvanástich rokoch na katolícku vieru. Ako nadaný študent pokračoval v štúdiách na jezuitských vzdelávacích ustanovizniach vo Viedni, Ríme a v Štajerskom Hradci. Následne pôsobil ako misijný kazateľ v Šali a Košiciach. Už počas pôsobenia v Šali sa Pázmaňovi podarilo vďaka rétorickej vyzretosti, argumentačnej vyspelosti a erudícii v teologických otázkach obrátiť na katolícku vieru niekoľko významných protestantských šľachticov vrátane Mikuláša Eszterházyho. Jeho nadanie, ale

aj schopnosť presvedčiť a argumentovať si všimol aj ostrihomský arcibiskup František Forgáč, ktorý ho v roku 1607 povolal do Trnavy do svojich služieb.

V nasledujúcom roku predniesol Pázmaň na Uhorskom sneme zásadnú reč na obranu Spoločnosti Ježišovej, ktorá výrazným spôsobom ovplyvnila rozhodovanie jeho členov v kauze vyhnania jezuitov z Uhorského kráľovstva. Pázmaň sa v nej prezentoval nielen ako vzdelaný a skúsený rečník odchovaný na klasických rečníckych vzoroch, ale zároveň potvrdil vysoké kvality prezieravého politika a diplomata.

V prednesenej reči na jednej strane použil pádne právne argumenty, na strane druhej formou rečníckych otázok apeloval na svedomie prítomných. Pripomenul

články Viedenských artikúl z roku 1606, ktoré zabezpečili slobodné vyznanie všetkým stavom cirkvi. Podotkol, že vyhnaním jezuitov z Uhorska by neurobili nič iné, len porušili tieto artikuly.

V dobre, jasne a pádne vystavanej reči podľa vzoru najväčšieho rímskeho rečníka Marca Tullia Cicerona Pázmaň premyslene a diplomaticky šikovne apeluje na šľachticov, že aj medzi jezuitmi sú členovia šľachtického stavu: „Medzi jezuitmi sú mnohí, ktorí pochádzajú z barónov a šľachticov. A keďže toto hovorím o sebe, aj listinami aj vlastníctvom majetkov môžem doložiť, že už viac ako tri-

sto rokov sú moji predkovia šľachtici a na obranu Uhorského kráľovstva preliali mnoho krvi. Keďže teda uhorské zákony ponechávajú šľachte tú výsadu, že ani kráľovský Majestát, ani samotný kráľ nemôže hocikoho proskribovať bez obžalovania a usvedčenia, kto taký opovážlivý by sa odvážil žiadať aby napriek občianskym slobodám vlasti sme boli z Uhorska vyhostení? Za ostatných nemôžem hovoriť, ale za seba otvorene sľubujem – a v tomto sa opieram o občiansku slobodu Uhorska – pred Bohom, pred kráľovským Majestátom, pred vznešeným Uhorským kráľovstvom, pred celým svetom vyhlasujem, že nechcem ani o piad' ustúpiť od šľachtických práv a že neodídem z Uhorska, pokiaľ budem živý, nebudem právoplatne obžalovaný a odsúdený.“

Ďalej sa Pázmaň odvolal na to, že nikto nemôže byť spravodlivo potrestaný, kto predtým nebol uznaný za vinného a právoplatne odsúdený. Jedným dychom zároveň pripomína, že jezuitov nikto neusvedčil, dokonca ani neobžaloval: „Bolo by nevhodné, aby ste odsúdili bez riadneho súdu človeka neobžalovaného z nijakej zločiny, aby ste ešte neusvedčeného vyobcovali z domova a z vlasti a hanebne proskribovali. Aké by to bolo nerozvážne, ako by sa to protivilo zákonom Uhorska, ba aj zákonom samotnej prírody, ktoré rešpektujú dokonca barbarské národy – to si uvedomuje každý z Vás. Lebo toľká nespravodlivosť by sa musela báť zasluženého súdu, najmä ak vzíde z túžby nie jedného sudcu, ktorý je súkromnou osobou, ale zo súhlasu celého spoločenstva – na tom vôbec nezáleží. Najmä, keď až dosiaľ sa nikto nepokúsil usvedčiť nás, ale čo to hovorme, usvedčiť? Ba ani obžalovať! Z akého dôvodu strpíte, že jedine v našom prípade sa prevracia celý právny poriadok? Ajhľa, sme tu, nevyhýbame sa súdu, ak by sa niekto odvážil obžalovať pod-

zrivých bez viny! Sme si vedomí toho, že nič proti nám nemôžete nájsť! Šíria sa snád' o nás po hostinách akési odporné reči, ale o kom čestnom sa nešíria? No keď by došlo k dokazovaniu, zistíte, že to, čo sa šíri, sú len nepodložené domnienky!“

Na záver reči svoj osud i osud Spoločnosti Ježišovej zveril do rúk prítomným, pričom ale nezabudol podotknúť, že za svoje rozhodnutie musia prítomní očakávať Božíu spravodlivosť: „Len o to vás žiadam, aby ste nielen hlasmi odvrátili našu záhubu, ale keď spoznáte našu nevinu, aby ste ju potvrdili a zachovali v artikule o nej spísanom. Odplatu za túto svoju spravodlivosť očakávajte od Najvyššieho, ktorý predsedá spravodlivosti. Môžete si od nás sľubovať všetko to, čo sa patrí sľúbiť najvlasteneckejším občanom.“

Napriek tomu, že vďaka Pázmaňovej reči jezuiti nielenže neboli vyhnaní z Uhorského kráľovstva, ale naopak posilnili svoje postavenie v krajine, on sám začal čeliť útokom z vlastných radov. Obvinili ho z herézy, z nemanželského pomeru i potomka. Aj v tomto prípade sa dokázal obhájiť pred generálnym predstaveným a dokonca obrátil situáciu vo svoj prospech. Aj keď rehoľu opustil, po smrti arcibiskupa Forgáča sa stal v roku 1616 jeho nástupcom na ostrihomskom arcibiskupskom stolci. Následne sa zameral na budovanie jezuitského vzdelávania všetkých stupňov. Ako ostrihomský arcibiskup so sídlom v Trnave vybudoval šľachtický konvikt, ktorý bol základom pre ďalší rozvoj vyššieho jezuitského školstva v meste.

Pázmaňove diplomatické zručnosti oceňovali aj Habsburgovci: v roku 1617 ho panovník Ferdinand II. vyslal na rokovanie so sedmohradskými vyslancami kniežaťa Gabriela Bethlena a na sklonku života roku 1732 kardinál vycestoval do Ríma, aby u vtedajšieho novozvoleného pápeža

Urbana VIII. získal podporu pre Habsburgovcov proti vzrámajúcemu sa vplyvu francúzskeho dvora.

No a nakoniec sa vrátíme k Trnavskej univerzite. Jej založenie bolo vyvrcholením viac než dvadsaťročného arcibiskupovho snaženia. Pázmaňovo nadšenie až tvrdohlavosť vyzdvihol aj protestantský vzdelanec Matej Bel, keď o storočie neskôr vo svojom opise dejín Trnavy poznamenal: „Následne urobil šľachtetný prímas všetko možné i nemožné, aby tú univerzitu, ktorú založil, vopred zabezpečil a potvrdil verejnou autoritou cisárskou a kráľovskou. A Ferdinand II. veru dal na jeho prosby a takýmto spôsobom mu vyhovel, a to nielen ochotne, ale dokonca radostne udelil akadémii zlatú bulu.“

Naplniac svoj najdôležitejší životný cieľ skončil arcibiskup dva roky po založení univerzity v Bratislave. Pochovaný je spolu s inými arcibiskupmi v Dóme sv. Martina. Trnave zanechal ideu centra vzdelávania a kultúry, na ktorú nadväzujú dnes tu sídliace vysoké školy. A z Trnavy sa aj vďaka Petrovi Pázmaňovi stalo študentské mesto. ■

Použitá literatúra:

István Bitskey: Petrus Cardinalis Pazmany, archiepiscopus Strigoniensis. Trnava: Trnavská univerzita 2010.
Erika Juríková: Peter Pázmaň na Uhorskom sneme roku 1608. In: Zborník príspevkov k slovenským dejinám. K životnému jubileu univ. Prof. PhDr. Richarda Marsinu, DrSc. Bratislava: Slovenský historický ústav Matice slovenskej 1998, s. 294-297.
Trnava známa-neznáma. Bratislava v 18. storočí očami Mateja Bela. Prel. E. Juríková. Bratislava: Dajama 2018.

Súťažná otázka:

S vyslancami koho rokovoval Pázmaň v roku 1617?
Správne odpovede zasielajte do 20. novembra 2021 na adresu: Katedra klasických jazykov, Trnavská univerzita, Filozofická fakulta, Hornopotočná 23, 918 43 Trnava alebo emailom na klasjaz@truni.sk. Z účastníkov súťaže vyžrebujeme jedného, ktorý získa knižnú cenu.

Martin Jurčo, foto: autor

LX – jubileum trnavského fotografa Milana Marôňka v dvestopäťdesiatich nahliadnutiach

Až do konca januára budúceho roka si môžete v priestoroch Západoslovenského múzea pozrieť výstavu s takmer záhadným názvom LX – Milan Marônek. Aj keď tomu jeho mladistvé nazeranie na svet nenasvedčuje, už na jar oslávil tento trnavský fotograf a pedagóg životné jubileum. Výstava je teda výberom z posledných 35 rokov jeho aktívnej práce fotografa, aktívneho člena a predsedu trnavského klubu fotografov Iris. Do výstavnej kolekcie zaradil autor s kurátorkou Miladou Kotlebovou z Trnavského osvetového strediska viac ako 250 čiernobielych a farebných fotografií. Výstava je súčasťou projektu KreaTiviTa 2021, ktorý podporil Fond na podporu umenia.

Prof. Milan Marônek (nar. 15. marca 1961 na Myjave) absolvoval v roku 1985 Strojársku technológiu na Strojníckej fakulte SVŠT. Od roku 2007 pôsobí v Ústave výborných technológií MTF STU v Trnave a je pedagógom tamojšej Katedry zvarovania a zlievarenstva. Fotografickej tvorbe sa venuje od roku 1976. „Fotografovať som začal zhruba ako desaťročný. Vzorom mi bol otec, ktorý mi dal základy, a potom som sa postupne začal zdokonaľovať. Študoval som všetky dostupné knihy a časopisy,“ povedal Milan Marônek na vernisáži. Ocenenie v súťaži AMFO v roku 1989 odštartovalo jeho úspešnú fotografickú dráhu, počas ktorej získal množstvo najvyšších ocenení v súťažiach Trnavský objektív, AMFO, Genius loci Trnava a mnohých internetových fotosúťažiach. „Od 90. rokov sa vďaka internetu naskytla možnosť komunikovať so zahraničím, diskutovať o fotografii, jej podobe. A to ma inšpirovalo. Čítal som teoretické práce, sledoval recenzie. Bolo to povzbudivé a obohacujúce. Patrim ku generácii fotografov, čo zažili revolúciu vo fotografii, mám na mysli prechod od analógovej fotografie smerom k digitálnej. Tento prechod umožnil fotografom neuveriteľné možnosti, čo bol niekedy problém, dnes sa dá robiť úplne samozrejme. Avšak, veľa fotografov si myslí, že dobrá fotka je len záležitosť kvalitného fotoaparátu. Myslím si však, že dobrá fotka vzniká hlavne v hlave a načo ju urobíme, to už je len prostriedok,“ povedal na otvorení výstavy v múzeu.

Milan Marônek sa nezameriava len na jednu vyhranenú oblasť fotografie. V jeho prácach žánrovo prevažuje výtvarné stvárnenie krajiny, architektúra, zátišie a makrofotografia (čo je dané zaiste aj jeho prácou pedagóga v odbore materiálov a zlievarenstva). Pri cestách po Slovensku i v zahraničí je fotoaparát jeho verným spoločníkom. Veľmi rád vytvára audiovizuálne kompozície, v ktorých hudobná zložka ešte viac zintenzivňuje vnímanie obrazu. „Fotografujem krajinu, architektúru, fotografiu čiernobiely i farebnú. Sporadicky mám zastúpený aj portrét, ale veľmi sa neobjavuje na mojich výstavách preto, lebo je zväčša určený tomu, koho fotografujem. I na tejto výstave sa dajú nájsť fotografie, kde sú osamotené stromy. Tie fotím najradšej a solitérny strom ako objekt je ako kvet rastúci do neba. Ďalšou oblasťou, ktorá ma zaujala, je spojenie fotografie s

hudbou – aj súčasťou tejto výstavy je prezentácia fotografií v obraze spojená s hudbou,“ povedal Milan Marônek a pripomenul, že najväčší problém má vždy s názvom fotografie pri katalogizácii alebo zaslaní do súťaže. „Pri niektorých fotografiách je to jasné, ale najmä pri abstraktných je to problém. Názov fotografie nie je taký dôležitý, no môže dielo pozdvihnúť. V oblasti fotografie patrim ku starej škole – mám rád, keď je fotografia fotografiou a platia v nej určité pravidlá. Nesnažím sa za každú cenu, aby fotografia zobrazovala presnú kópiu skutočnosti v okamihu jej vzniku. Mojim cieľom je preniesť na diváka emócie, podporiť jeho fantáziu, vizuálne ho osloviť.“ Milan Marônek svoje skúsenosti a vedomosti zúročuje aj v recenziách produktov publikovaných v odborných fotografických časopisoch. Tam často uverejňujú aj jeho fotografie. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Ľudmila Martinkovičová: Mojm chrámom je knižnica, tam sa upokojím a načerpám energiu

Koniec októbra je každoročne spojený aj s pripomienkou výročia vzniku spoločného štátu Čechov a Slovákov. Už sme viackrát aj na stránkach Novínok z radnice hovorili o aktivitách Českého spolku v trnavskom regióne. Už viac ako polstoročie žije v Trnave aj Ľudmila Martinkovičová (nar. 28. septembra 1946 v Sobáčove u Litovle), ktorá oslávila polookrúhle jubileum. A aj keď jej rodnou lokalitou je Haná na strednej Morave, v našom meste sa cíti už ako doma a vie hovoriť aj pekne po slovensky.

Pripomeňme, že Ľudmila Martinkovičová pracovala vo viacerých povolaniach, no vždy boli spojené s ľuďmi a s komunikáciou. Je intenzívnu poslucháčkou rozhlasu. Zaiste aj preto sa naučila dobre jazyk, a to ju privedlo aj k písaniu. Pozitívom je, že svoje diela nepovažuje za veľké umenie, skôr za milé zápisky toho, čo prežila a k čomu má vzťah. Sú to zväčša krátke vtípné poviedky alebo rôzne prozaické texty zo života. Prvú knihu s názvom Haná, Haná, krajina moja milovaná vydala v hanáckom nárečí v Litovli (2014), nasledovala rovnako hanácka kniha Má úcta paní, nesu vám psaní (2018), kde opisuje prácu poštovej doručovateľky i vlastný rodinný klan poštarov, z ktorého vzišla. Rovnako aj tretia kniha sa venuje poštárskemu remeslu, no Ľudmila Martinkovičová ju preniesla do Trnavy a dala jej jednoduchý názov Poštárske zážitky. Na ňu nadväzuje kniha Príbehy zo života s podkapitolami Z kúpeľov a Ako bežal čas. Ľudmila Martinkovičová je častou hostkou literárnych súťaží a jej veselé poviedky boli aj ocenené na celoslovenskej literárnej súťaži O cenu Dominika Tatarku v Plevníku–Drienovom. Úspešná bola so svojou humornou opačnou rozprávkou s názvom Ako babička navštívila Karkulku. Aj keď v Trnave vystriedala viacero adries, už dlhé roky je jej domovom trnavská časť Oravné.

„Trnava mi vlastne pripomína moju rodnú Hanú. Je to rovnako úrodný kraj. Tak ako u nás boli vzdialené Jeseníky, tu sú to Malé Karpaty. Môj manžel mal ísť na vojenčinu do Nových Zámok. Tešil sa, že pôjde na juh Slovenska, a napokon to boli Nové Zámky pri Litovli. Zobrali sme sa v roku 1965, po štyroch rokoch sme sa presťahovali do Trnavy, keď-

že sme sa museli postarať o manželovho otca. To, že som odišla zo svojho rodného regiónu, mi spočiatku bolo ľúto, no nebanujem,“ hovorí Ľudmila Martinkovičová (Jarolímová). Pracovala v rôznych povolaniach – v predajni galantérie, ako sanitárka na novorodeneckom oddelení trnavskej nemocnice, no najdlhšie bola poštárkou. „V tomto povolaní pracoval môj starý otec, jeho brat, bratova dcéra, moja mama otec a ja. Robiť poštára je o komunikácii s ľuďmi – mnohých obyvateľov som musela vypočuť, pomôcť im, neraz čo-to vybaviť. Väčšinou sme sa mali radi a robila som to tak, ako ma to naučili moji rodičia. S láskou a úctou k ľuďom. Môj rájón boli najmä ulice Športová, Kollárova, Sladovnícka, Ľ. Podjavorinskej Vlárška, Odborárska (Šípová) a ďalšie lokality. Keď som preberala prvú službu, dostala som otázku, či mi neprekáža, že dostávam rájón číslo 13. Povedala som: Práve naopak, mám trinástku rada. Hneď som si pripomenula, ako som s mamou chodila po rájónoch, nosila listy a telegramy. Hlavne som mala rada tie svadobné,“ hovorí Ľ. Martinkovičová a spomína, ako začala písať. „Najprv som chcela

vyrôzprávať príbehy z mojej mladosti a života na Hanej. Písala som ich len tak, do zásuvky. Mnohé príbehy mi vírili v hlave a keďže som sa ich chcela zbaviť, musela som sa z nich vypísať. Bola to vyslovene psychohygiena a písala som najmä počas zimných večerov. Okrem písania som si aj kreslila. Ceruzami, farbičkami som ilustrovala svoje príbehy. Rovnako je pre mňa veľkou psychohygienou návšteva knižnice a podujatí. Nieкто chodí do kostola, mojm chrámom je knižnica. Tam sa upokojím, stretnem sa s príjemnými ľuďmi a načerpám energiu,“ hovorí a často si spomína aj na časy, keď v 60. rokoch prišla do Trnavy. „Bývali sme na Hlbokej ulici v budove starého majera. Prvý deň som sa bála stretnúť s ľuďmi, ktorí s nami bývali, pretože som rozprávala po hanácky. Dokonca aj dnes mi občas nieкто povie, či som Záhoráčka.“

V poviedkach Ľ. Martinkovičovej sa dozvedáme napríklad aj ako sa sťahovali v roku 1969 z Hanej do Trnavy. „Íšli sme s nábytkom práve vtedy, keď Československo hralo proti Sovietskemu zväzu v Ostrave. V dedinách, ktoré sme prechádzali, bolo veľa ľudí, tancovali a spievali. Nevedeli sme, čo sa deje. A až v Trnave sme sa dozvedeli, že sme vyhrali nad Sovietmi, a to mnohí brali aj ako odvetu za august 1968. Môj prvý trnavský domov bol na Hlbokej ulici. Po deviatich rokoch túto lokalitu začali asanovať, a tak sme sa presťahovali na Ulicu 1. mája, čo bolo neďaleko cintorína na Ul. T. Vansovej. Tam sme boli sedemnásť rokov a potom sme sa presťahovali na Oravné. Tam sa nám najviac páči, keďže chováme zvieratá,“ hovorí Ľ. Martinkovičová, ktorá si dnes s úsmevom na tvári spomína aj na

spoznávanie nášho mesta. „Orientovala som sa podľa cukrovárskeho komína. Bol to najvyšší bod, podľa ktorého som sa v našej lokalite vyznala. Raz ma zavola manžel, že si pôjdeme na bicykli pozrieť Trnavu. Zrazu zmizol a nebolo ho. Vtedy mi prvýkrát cukrovársky komín poslúžil

Miroslava Kuracinová Valová

Pomalý svet Roberta Castlea je príbeh o sile ľudskosti, dráma života bez pátosu a sentimentu

Divadelná hra kanadského autora Norma Fosteru Pomalý svet Roberta Castlea je 276. premiérou v 48. sezóne Divadla Jána Palárika v Trnave. Preklad a réžia: Ján Štrbák; dramaturgia: Lucia Mihálová; scéna a kostýmy: Katarína Žgančíková; svetelný dizajn: Zuzana Hurová. Účinkujú: Robert Castle – Braňo Mosný, Claire Castleová – Mária Jedľovská, Holly Fitschová – Dana Droppová a. h., Simon Garvey – Michal Jánoš a doktor Andrews – Miroslav Beňuš.

Predstavte si, že ste žena okolo šesťdesiatky, máte smrteľnú chorobu a postihnuté dieťa, o ktoré sa musíte postarať. Váš syn je však už dospelý a možnosti, ktoré máte, sú veľmi obmedzené. Alebo si predstavte, že ste mladá žena, ktorá nedávno doštudovala a ktorá sa po aférke so svojím bývalým profesorom (ktorý nie je práve etalón zodpovednosti) dozvie, že je tehotná. Dieťa však dáva zdanlivej nezmyselnosti života zmysel, a preto je tu, aj keď profesor uteká na druhý koniec krajiny. Tieto dva príbehy sa v hre Kanadana Norma Fosteru pretnú a spoja, aby sa nakoniec všetko skončilo tak, ako má. Tak jednoducho sa dá opísať Pomalý svet Roberta Castlea, divadelná hra, ktorá prenáša drámu života do drámy na javisku, avšak pokojne, plynulo, s potrebnou dávkou napätia, humoru a láskavosti.

Inscenáciu pretepluje aj jednoduchá scéna, paravánové kulisy s vyšivávaným motívom slnka, ktoré dopĺňajú príbeh a evokujú príjemný domov. Pre netypické javisko štúdia DJP to bola výzva, napokon však Katarína Žgančíková do sály vložila ešte jedny schody a všetko ostatné stojí na hercoch... Keď vidia autobus oni, vidíme ho aj my. Hra totiž celých 90 minút bez prestávky stojí na situáciách a z nich plynúcich dialógoch, na jednotlivých charakteroch postáv, ktoré všetci zúčastnení zvládli

ako orientačný bod. Odvtedy som už Trnavu veľmi dobre spoznala, odoberám všetky periodiká, mám knihy o dejinách Trnavy, už ju možno poznám aj viac ako rodáci,“ hovorí L. Martinkovičová, pre ktorú dodnes Hlboká ulica znamená aj jej prvý trnavský domov. „Trošku aj so smúť-

kom sa pozerám na túto lokalitu. Aj dnes, keď ideme po Hlbokej ulici, si hovoríme – teraz ideme cez našu kuchyňu, cez obývačku... Dokonca svokor býval v našom dome do posledného dňa, kým sa ešte dalo. Potom sa už len chodil pozeráť na túto časť, keď ju búrali...“ ■

na výbornú. Braňo Mosný si užíva rolu postihnutého Roberta, Mária Jedľovská jeho matky. Objavom sezóny je hostujúca študentka herec-tva Dana Droppová, Holly, mladá žena, ktorá musí zvládnuť mnohé nové situácie a ľudsky nezlyhať, aby nakoniec aj sama seba „prekvapila“. Slovom Jána Štrbáka: „Celkové vyznenie príbehu vôbec nie je smutné, lebo náš príbeh je ukotvený v pravde. Hovorí bez pátosu a sentimentu o možnostiach, ktoré majú okolo seba ľudia, ktorí sa starajú o postihnutých príbuzných. Musia byť ochotní niečo obetovať, musia byť ochotní prijať straty, ktoré táto pomoc zahŕňa. Naša inscenácia je v prvom rade o obetavosti a o ochote vzdať sa časti vlastného komfortu kvôli inému človeku. Paradoxne sa toho komfortu vzdávajú ľudia, ktorí

ho majú najmenej.“ Divadelný príbeh, ktorý sa v origináli nazýva podľa riekanky Kiss the Moon, Kiss the Sun, je presne to, čo v repertoári DJP v súčasnosti chýbalo. Nejde tu o žiaden experiment ani apeláciu, hra nič nekritizuje ani nenúti zaujímať nekompromisné postoje. Je to rozprávanie, ktoré pomaly plynie a teší svojou jednoduchosťou (hoci zachytáva nesmiernu zložitost' ľudského života) a ľudskosťou. Chvíľami je vtipný a chvíľami smutný, ale divák cíti, že sa po celú dobu predstavenia sám pre seba a v sebe usmieva. Ako hovorí samotný prekladateľ a režisér Ján Štrbák: „Odkaz hry je nenásilný, preto mi je sympatický. Môže to byť príbeh, ktorý len tak prejde okolo vás. Ako ľudia, ktorí sú jeho hrdinami.“ ■

Jaroslav Lieskovský

Nedožitý deväťdesiatiny svetoznámeho futbalového brankára Imricha Stachu

Populárny Capan mal rodnú Trnavu vo svojom športovom srdiečku počas celej úspešnej kariéry

Bol skutočnou legendou dlhoročného diania okolo koženej lopty. Brankársku svätyňu svojho rodného mesta ochraňoval na oddielovej úrovni prakticky počas celej kariéry. Výnimku tvorili iba povinné dva roky základnej vojenskej služby v Prahe. Zaslúžilý majster športu Imrich Stacho (* 4. 11. 1931 – † 10. 1. 2006) zanechal výraznú stopu aj na reprezentačnej úrovni. Za Československo odchytil dvadsaťtri medzištátnych zápasov, prvý v júli 1953, posledný v máji 1960. Dvakrát ho zaradili do výberov pre majstrovstvá sveta (1954, 1958). Tiež mal podiel na získaní bronzových medailí v ME 1960, ešte pod názvom Pohár národov. V rozsiahlych faktografických záznamoch o slávnom brankárovi s familiárnou prezývkou Capan by sa dalo pokračovať, no radšej načriem do čaše s osobnými zážitkami. Trebárs z novembra 1991. Vtedy, už pred tridsiatimi rokmi, sa udial jeden nezabudnuteľný. Keďže funkcionári futbalového oddielu Spartaka Trnava nejavili interes o zorganizovanie podujatia k šesťdesiatinám Imricha Stachu, z pozície športového referenta mestského úradu som požiadal o pomoc Antona Malatinského. Jeho zásluhou mohlo 4-tisíc divákov sledovať futbalové stretnutie internacionálov Spartaka a viedenskej Admiry, teda z klubov bývalých ligových zverencov Toni-báčiho. Finančnou dotáciou podporil náš projekt k Capanovmu jubileu trnavský primátor Imrich Borbély. Pri pozápasovom posedení hovorili pamätníci o prvých krokoch mladého gólmána. Práve A. Malatinský ho nasmeroval do úspešnej zóny. Pod vedením ambiciózneho tré-

Mesto Trnava zorganizovalo v novembri 1991 na spartakovskom štadióne priateľský futbalový duel internacionálov pri príležitosti 60. narodenín brankárskej legendy. Na snímke zľava: jubilant Imrich Stacho, podpredseda Telovýchovnej jednoty Spartak TAZ Viliam Lanák, moderátor a organizátor sviatočného popoludnia Jaroslav Lieskovský a bývalý Capanov spoluhráč Valerián Švec. Foto: Blažej Víttek

nera získali dorastenci TŠS Trnava na jar 1948 celoštátny titul so sedemnástočným Stachom v bráne. O dve sezóny neskôr mu Toni-báči dokonca dal príležitosť v prviligovom kolektíve mužov Sokola Kovosmalt. Devätnásťročný debutant zažil svoj úvodný zápas v jedenástom kole najvyššej súťaže, keď Trnavčania doma remizovali so severočeskou Vodotechnou Teplice 1:1. Liga 1950 sa hrala systémom jar - jeseň. S inou príhodou prišiel Piešťanec Tibor Krajčovič, najlepší kamarát Imricha Stachu po jeho presťahovaní sa do kúpeľnej perly Považia. Ten zorganizoval svojho času ako funkcionár Západoslovenského futbalového zväzu dve kapitoly žiackeho halového turnaja pod Capanovou záštitou. Overtúra dostala zelenú v Trenčíne (1986), ďalší diel bol v Hlohovci. Lenže Stachovi sa nepáčilo, že zimné podujatie nerobili v Trnave, veď za oddiely v uvedených mestách

nikdy nechytal. A tak halová konfrontácia mládežníckych družstiev o jeho pohár sa neskôr predsa len presťahovala do nášho mesta. Populárny športovec z Kopánky rád prijímal pozvanie aj na iné telovýchovné akcie v rézii mestského magistrátu. Napríklad na Predsilvestrovskú futbalovú šou internacionálov. Hoci vážne zranenie nohy z prešovskej rozlúčky pravého krídelníka Ladislava Pavloviča v máji 1966 už viac nedovolilo Capanovi obliecť si brankársky výstroj ani v podobných exhibičných stretnutiach, neraz s pôžitkom koučoval mužstvo bývalých bílých anđelov v Pohári primátora mesta Trnavy. Aj keď v januári uplynulo päťnásť rokov od Stachovho úmrtia, široká športová verejnosť si v pamäti stále uchováva hlbokú spomienku na brankársku ikonu z kategórie tzv. echtovných Trnavčanov. ■

Jaroslav Lieskovský, čestný člen MOV a SOŠV

Jacques Rogge (+79) si ctí náš slovenský olympizmus, Trnavu navštívil v júni 2000

Medzinárodnú olympiádu detí a mládeže Kalokagatia výrazne pomohol zviditeľniť na diplomatickom poli

Oživenie starogréckej kalokagatie sa v našom meste zrodilo začiatkom deväťdesiatych rokov 20. storočia. Priekopnícky projekt nabral veľkolepé rozmery. Olympiáda detí a mládeže Kalokagatia 1994 v Trnave dokonca patrila v roku osláv storočnice vzniku Medzinárodného olympijského výboru medzi desať podujatí pod patronátom jubilujúcej celosvetovej ustanovizne.

V novembri 2004, teda pred sedemástimi rokmi, bol v Ríme X. svetový kongres pod názvom Šport pre všetkých ako nástroj výchovy a rozvoja. Zúčastnili sa ho delegáti z vyše sto krajín.

Slovenský olympijský výbor ma nominoval na rímske rokovanie ako svojho zástupcu. Pri večernej recepcii čestných hostí v zrekonštruovaných priestoroch historickej vzácneho objektu Diokleciánov kúpele sa naskytla možnosť krátko rozhovoru s prezidentom MOV Jacquesom Roggem. Hlavnou témou bola jeho návšteva v Trnave spred štyroch rokov, počas otvorenia júnovej olympiády mladých športovcov na spartakovskom štadióne, v tom čase ešte šéfa Európskych olympijských výborov. Do súťaží v našom regióne sa na začiatku leta s magickým rokom zapojilo

1 500 dievčat a chlapcov z desiatich štátov. Pochvalné spomienky J. Roggeho na otvárací ceremoniál i celý trnavský pobyt sa v talianskej metropole počúvali veľmi príjemne. Vzácnemu hosťovi som pripomenul aj rozhovor pre Mestskú televíziu Trnava, ktorý mi poskytol 21. júna 2000 v Západoslovenskom múzeu pri prehliadke vystavených exponátov o tamojšej telesnej kultúre mladej generácie.

Tiež v ďalších rokoch mal prvý muž svetového olympizmu vysoko pozitívny vzťah k slovenskej Kalokagatii. Náš medzinárodný festival v znamení

Koláž zostavená zo záberov Eleonóry Szombatovej tvorila pohľadnicu ku Kalokagatii 2002. Dva roky predtým zavítal do Trnavy na medzinárodnú olympiádu detí a mládeže čestný hosť Jacques Rogge. Z rúk vtedajšieho lodivoda európskeho olympijského hnutia prevzal zlatú medailu Ondrej Puškár, mladý bežec Slávie Trnava, za prvenstvo v žiakom minimaratóne na 4,2 km (snímka vpravo dole).

piatich kruhov viackrát podporil aj na diplomatickom poli. Trojnásobný belgický reprezentant

v jachtingu OH a pôvodným povolaním lekár už, žiaľ, nie je medzi nami. Jacques Rogge sa

na tento svet prihlásil 2. mája 1942 a navždy ho opustil 29. augusta 2021.. ■

Jaroslav Lieskovský

Hviezdny Peter Sagan opäť potešil v Trnave početných priaznivcov cestnej cyklistiky

Športový sviatok z kategórie excelentných. Medzinárodné cyklistické preteky Okolo Slovenska vyvrcholili po štyroch rokoch v Trnave.

Sú dni, ktoré vojdú výrazným spôsobom do histórie nášho mesta. Charizmatický Peter Sagan opäť postavil Trnavu na nohy. Síce po cestách Okolo Slovenska jazdil prvý raz, no do malého Ríma sa v nedeľu 19. septembra pretekársky vrátil s dvojročnou odmlkou, predtým ako účastník spoločných M-SR a ČR 2019. Jeho zásluhou bolo vyvrcholenie OS 2021 vskutku excelentné. Autorom libreta sa všetko vydarilo do posledného detailu. Po troch upršaných dňoch nastavilo aj počasie trnavskému záveru vľúdnu, slnečnú tvár.

Pred skvelým publikom beznádejne zaplneného Trojičného námestia sa žilinský rýchlik P. Sagan zaslúžene postavil na víťazný stupeň absolútneho poradia jednotlivcov v mimoriadne kvalitne obsadenom 65. ročníku OS (až sedem tímov World Tour a šesť prokontinentálnych). Švoretapová paráda naprieč krajinou pod Tatrami, s celkovým súčtom 692,1 km, mala teda fantastický záver. Okrem žltého dresu si Peter na rozlúčku so zostavou Bora-hansgrohe odniesol do osobnej zbierky aj prvenstvo v bodovacej súťaži a v hodnotení o najlepšieho slovenského pretekára. Prostredníctvom priameho prenosu i záznamu na Eurosporte sa tak cyklistická Trnava premiérove dostala do povedomia celého sveta.

Úzke galusky podobne opantali v priebehu roka svojich trnav-

Trojnásobný majster sveta Peter Sagan v Trnave. Foto: Marta Országhová

ských ctiteľov na výkonnostnej či masovej úrovni. Cestná sezóna, hoci kvôli pandemickým opatreniam skrátaná, ponúkla záujemcom pestrý výber. Obísť nemožno najmä dvanásť častí Trnavskej cyklistickej ligy. Tá vyvrcholila uprostred septembra na Malženickej ceste. V 101-člennej listine jarmočnej časovky na 6 666 m ukázal cieľový časomer najrýchlejší údaj 8:27,16 min Eduardovi Evinicovi (Trnava Cycling Team). Zvlnenú trasu s kvalitným asfaltovým povrchom absolvovali aj voľakedajšie cyklistické esá. Napríklad bývalá reprezentantka SR, členka profesionálneho tímu Hawk International Slovakia a teraz trénerka Jaroslava Sobotová (za slobodna Kománková). Nechýbali ani nestori Alojz Ozogán a Ivan Pašek. Síce v ich veku už umiestnenia vo výsledkových listinách nehrajú prvoradú

rolu, stále však dokážu zamútiť vodu na čelných priečkach veteránskych kategórií masters. Do vitríny 66-ročného Ozogána (CK Trnava) pribudla tento rok víťazná trofej z celoštátneho seriálu Merida Cup a 52-ročný Pašek (OZ Cyklisti Trnava) si zasa vyjazdil medzi vekovými rovesníkmi dva tituly majstra Slovenska. Pri pretekoch dvojíc na trati v Jatove bol jeho partnerom klubový kolega Milan Tomáška z Chtelnice. Kategóriu M50 vyhral Pašek, majúci trvalé bydlisko v Suchej nad Parnou, aj v augustovom 15. ročníku známeho Sereď-maratónu. O obľube tohto masového podujatia na 101 km svedčí 235-členný pelotón. „Budúci rok by sme radi presunuli naše preteky na pôvodný termín, májový,“ informoval redakciu NZR Lukáš Riha, člen ŠK Cyklo-Tour Sereď. ■

(jls)

Šport v skratke

■ **JUBILANT** – Predseda Trnavského olympijského klubu Anton Javorka oslávil 12. októbra osemdesiate narodeniny. Bývalý reprezentant ČSSR v behoch na dlhú trať nespočetnekrát triumfoval vo vrcholných slovenských podujatiach. Tiež je cenné jeho tretie miesto v košíckom MMM 1968, najstaršom maratónskom behu na európskom kontinente. Zakladateľ medzinárodnej olympiády detí a mládeže Kalokagatia má vo vitríne mnohé významnenia, vrátane výročnej trofeje MOV v kategórii Šport a propagácia olympizmu. Dlhoročné aktivity jubilujúceho A. Javorku ocenil MOV aj udelením Strieborných olympijských kruhov.

■ **ATLETIKA** – Bodku za tohtoročnou pestrou sezónou na atletickom štadióne Slávie Trnava dali majstrovstvá Slovenska mládežníckych družstiev. Počas prvého októbrového víkendú ich usporiadal SAZ. Z nášho regiónu získali prvenstvo staršie žiačky dedinského AK Bojničky (zvereny Jána Šišku vyhrali aj predošlý šampionát v Bratislave) a dorastenci domácej Slávie skončili na bronzovej priečke. Medailové tímy 2021 – starší žiaci: 1. AK Nové Zámky, 2. AC Malacky, 3. MŠK Žiar nad Hronom; staršie žiačky: 1. AK Bojničky, 2. MŠK Žiar nad Hronom, 3. Naša atletika Bratislava; dorastenci: 1. AK Nové Zámky, 2. Olympia Považská Bystrica, 3. AK AŠK Slávia Trnava; dorastenci: 1. Naša atletika Bratislava, 2. Slávia Trenčín, 3. Slávia TU Košice.

■ **CYKLISTIKA** – CK Olympik Trnava jestvuje od roku 1992. Zakladateľ Bohuslav Kujovič vedie klub doteraz. Mimoriadne

Piaty decembrový deň ponúkne Trnavčanom ďalší vrcholný cyklistický sviatok. Celodenné preteky o majstrovské medaily SR slubujú priaznivcom jedinečný zážitok. Foto: Marián Bartoš

aktívny subjekt sa zameriava na výkonnostný rast detských a mládežníckych talentov. Tiež na organizátorskom poli si partia nadšencov okolo B. Kujoviča počiná úspešne. Svedčí o tom aj najnovší príklad. „Na 5. decembra chystáme v Trnave majstrovstvá Slovenska v cyklokrose všetkých vekových kategórií. Dejiskom celoštátneho šampionátu bude už viackrát otestovaný areál na konci sídliska Prednádražie, v tesnom dotyku staničného lesoparku,“ informoval šéf Olympiku našu redakciu.

■ **ŠPORTOVÁ GYMNASTIKA** – Medzi popredné osobnosti telesnej kultúry v Trnave patrili Ján Novák (* 30. november 1911 – † 4. august 1984). Koncom tohto mesiaca si teda členovia trnavskej Slávie pripomenú vzácné jubileum, 110 rokov od narodenia spoluzakladateľa ich telovýchovného subjektu. Ako cvičenec a neskôr tréner sa

zúčastnil viacerých všesokolských zletov v Prahe. Od roku 1953 bol riaditeľom trnavskej Športovej školy dorastu. V školských službách pôsobil až do dôchodku. Pohybové aktivity boli jeho celoživotnou záľubou, no najvýraznejšiu stopu zanechal v športovej gymnastike. V skromných podmienkach vyprofiloval jeden z najúspešnejších oddielov v celom Československu. Stál pri zrode Pohára starobylej Trnavy (1969), najstaršej pohárovej súťaže pre talentovanú mládež na Slovensku.

■ **VOLEJBAL** – Vyznávači lopotovej hry pod vysokou sieťou v Trnave si pripomínajú sto-ročné jubileum tohto športu. Prvé smeče padali v tamojšom gymnáziu (r. 1921). Amatérsky volejbal sa postupne tešil obľube aj v ďalších trnavských školách. Súčasnú štafetu nesie agilný VO Hit. Rodný list mu vypísali pred dvadsiatimi rokmi. Na sklonku

septembra odštartovala nová sezóna ženskej extraligy. V predošlom ročníku skončili trnavské vysokoškoláčky z UCM na šiestej priečke. Kolektív aj naďalej vedie tréner Rastislav Filípek. Na súpis-ku „hitiek“ pre majstrovský cyklus 2021/22 pribudlo šesť nových akvizícií. Je medzi nimi aj česká smečiarka Simona Červeňáková, ktorá prišla do Trnavy na vysokoškolské štúdium.

■ **SPOMIENKA** – Pamiatka zosnulých je 2. novembra tradičným dňom aj na uctenie si nezabudnuteľných činovníkov z telesnej kultúry. Tiež medzi nich patril futbalový rozhodca a organizátor halových turnajov Marián Šmidovič z Trnavy. Zákernej chorobe podľahol 15. septembra 2011 vo veku 43 rokov. Pravidelne sme sa stretali pri medzinárodnom futbalovom turnaji mestských polícii na štadióne v Trnave-Modranke. V tomto júnovom podujatí odpískal M. Šmidovič spomedzi všetkých arbitrov najviac ročníkov. S bratom Jozefom založil Marián zimný futbalový turnaj v trnavskej hale. Pod názvom Memoriál Petra Kubinu ho Šmidovičovci a ich kamaráti venovali piešťanskému kolegovi, ktorý zomrel ako 46-ročný pri kondičných testoch v Nitre. ■

Trnavčan Marián Šmidovič (prvý zľava) viedol na regionálnych ihriskách desiatky futbalových zápasov. Zákerná choroba však ukončila jeho rozhodcovskú kariéru priskoro. Smrť si poňho prišla v 43. roku života. Foto: zdroj jl

GK Hrajte kráľovskú hru s Novinkami z radnice

Záver šachovej partie: F. Jablonický – G. Kollárik, SVK 2. liga 2010, postavenie po ťahu 32.Kd3

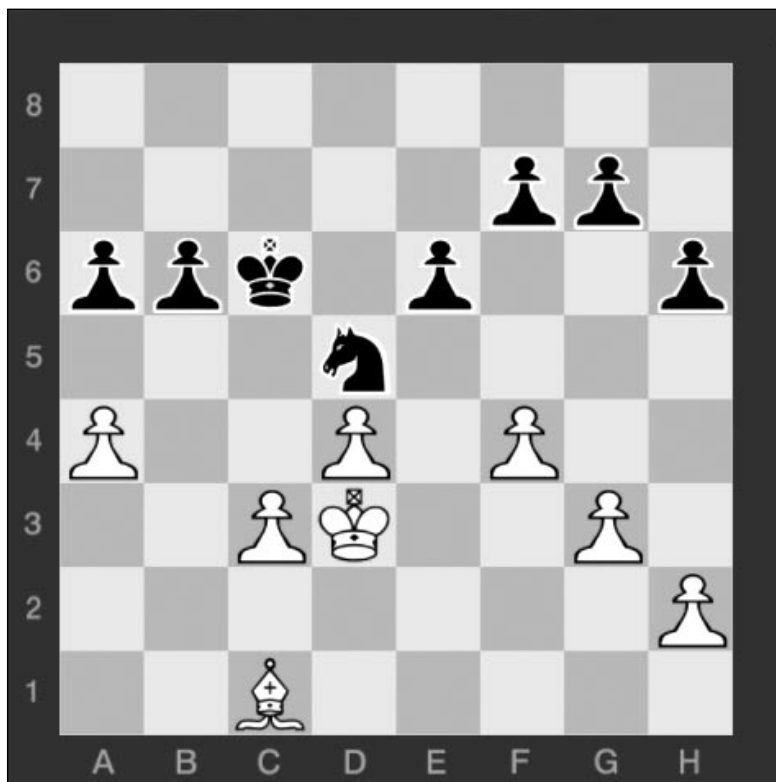
Niekedy sa treba obzrieť v živote človeka aj späť, lebo roky neúprosne letia. Tak je to aj v prípade inžiniera Františka Jablonického (* 20. 11. 1951 vo Vlčkovciach), ktorý vyštudoval informatiku na Fakulte riadenia Vysokej školy ekonomickej v Bratislave, známeho i vášnivého trnavského šachistu a v posledných rokoch aj organizátora šachovej Tirnavie či už v Trnave alebo Skalici.

Šach ho naučil hrať otec, keď mal asi osem rokov. Hrali doma ro-dinné turnaje so starším bratom a strýkom. Vďaka svojmu dobre vyvinutému logickému mysleniu rýchle začal nad nimi víťaziť. Ne-

skôr navštevoval šachový krúžok na základnej škole. Zúčastňoval sa majstrovstiev okresu Trnava v šesťdesiatych rokoch minulého storočia v Dome pionierov a mládeže. Za šachový klub začal

hrať až od trinástich rokov. Bol dorasteneckým majstrom Slovenska (1970), majstrom Bratislavy (1973), členom československého tímu U25 a klubovým majstrom Československa a Slovenska za

trnavskú Lokomotívu. Začiatkom nového milénia jeho rating dosahoval hodnotu vyše 2 200 bodov. Stál pri kormidle Slovenského šachového zväzu. Po troch rokoch (2015 – 2017) sa mohol pochváliť výsledkami, ktoré dosiahol pri jeho riadení. Aj napriek tomu v ďalšom volebnom období neuspel. Spolu s bývalým predsedom Národnej rady Andrejom Dankom pozvali na Slovensko pred vianočnými sviatkami 2017 exmajstra sveta Anatolija Karpova, ktorý v Bratislave – Petržalke založil šachovú triedu a odohral simultánku. Osobne sa angažoval pri zavádzaní šachu do škôl. Na Slovensku je niekoľko základných škôl, kde sa šach vyučuje ako povinný predmet alebo šachový krúžok po vyučovaní. Prišiel s návrhom projektu MDH (Matematické didaktické hry), kde ide o spojenie vyučovania matematiky hrovou formou s pomocou šachu. Podporuje iniciatívu vytvárania šachových rubriek v lokálnej i regionálnej tlači. Ako senior si ešte pamätá obdobia, keď bolo týchto rubriek omnoho viac. Podľa neho majú neoceniteľný význam v popularizácii kráľovskej hry medzi obyvateľstvom. V mladosti riešil šachové problémy v rubrikách novín i časopisov. Teraz už rieši iba občas diagramy v časopise Československý šach. Korešpondenčne skúsil hrať iba jediný turnaj. Prestalo ho to baviť, keď súper i začali špekulovať, nehrali korektne, nepriznávali príjem ťahov. Viedol šachové krúžky na Základnej škole Angely Merici a Spartakovskej ulici v Trnave. Ako dôchodca počas roka stihne absolvovať niekoľko šachových turnajov (Medzinárodné majstrovstvá seniorov vo V. Tatrách, Open Tatry, Medzinárodné majstrovstvá Slovenska jednotlivcov, Medzinárodné majstrovstvá amatérov v Topoľčanoch a ďalšie), pokiaľ tomu nezabránia nebezpečný vírus a hygienické

opatrenia. V rodine si vychoval aj svojho nasledovníka v podobe dnes už vyše dvadsaťročného syna Martina, ktorý siaha po titule medzinárodného majstra. Pri príležitosti významného životného jubilea želáme Františkovi, ktorému sa stala kráľovská hra jeho celoživotnou záľubou, pevné zdravie primerane jeho veku, rodinnú pohodu, veľa víťazných partií za šachovými stolíkmi a nech sa s ním ešte veľakrát stretne na viacerých šachových podujatiach. Jeho šachové majstrovstvo si ukážeme vo dvoch dueloch.

František Jablonický – Gorazd Kollárik

Dunajská Streda – Zentiva Hlohovec B (2. Slovenská liga 9. 1. 2010)

1.f3 Jf6 2.d4 d5 3.c4 e6 4.g3 Se7 (4. - d:c4 5.Da4+ Jbd7 6.Sg2 a6 7.Jc3 Se7 8.Je5 Vb8 9.Dc4 b5 10.Db3 J:e5 11.d:e5 Jd7 12.Sf4 c5 13.0-0 Dc7 14.a4 0-0 Reshevsky vs. Fine, AVRO 1938) 5.Sg2

0-0 6.0-0 b6 (6. - c5 7.c:d5 J:d5 8.d:c5 S:c5 9.Dc2 Sb6 10.Vd1 De7 11.Jc3 J:c3 12.D:c3 Sd7 13.Sf4 Vc8 14.Dd3 S:c6 15.Jg5 g6 Tal' vs. Agdestein, Reykjavík 1987; 6. - c6 7.Dc2 b6 8.Vd1 Sb7 9.Jc3 Jbd7 10.b3 Vc8 11.e4 c5 12.e:d5 e:d5 13.d:c5 d:c4 14.b4 a5 15.b:a5 b:c5 Tal' vs. Wedberg, N. York 1990; 6. - Jbd7 7.Dc2 c6 8.b3 b5 9.c5 Je4 10.Sb2 f5 11.Je1 Sg5 12.Jd3 a5 13.a3 De8 14.e3 Dh5 15.Jd2 Jdf6 Hába vs. Prandstetter, ČSFR 1990; 6. - d:c4 7.Dc2 a6 8.D:c4 b5 9.Dc2 Sb7 10.Sf4 Jc6 11.Vd1 Jb4 12.Dc1 Vc8 13.Jc3 Jbd5 14.Se3 c6 15.Je5 Db6 Andersson vs. Beljavskij, Reggio Emilia 1989/90) 7.Jc3 Sb7 8.Je5 Jbd7 9.f4 c5 10.e3 c:d4 11.e:d4 Dc8 12.c:d5 J:d5 (Bielemu zostal izolovaný pešiak v strede šachovnice.) 13.Je4 J5f6 (13. - f6 14.J:d7 D:d7 15.Sd2 Jb4 16.S:b4 S:b4 17.f5 Vf7 18.a3 Sf8 19.f:e6 D:e6 20.Ve1 Dd7 21.Dd3 Sd5 22.Jc3 S:g2 23.K:g2 Vc8 24.Ve2 Ve7 25.Vae1 V:e2+ =) 14.Jg5 (14.J:f6+?! J:f6 15.S:b7 D:b7 16.f5 e:

f5 17.V:f5 De4 18.Vf4 Dd5 19.Df3 Vac8 20.Sd2 D:f3 21.V:f3 Jd5 22.Sc3 Sg5 23.Vd3 Vfe8 24.Vad1 g6 25.Jf3 g6 =/+) 14. - S:g2 15.K:g2 Db7+ 16.Df3 D:f3+ 17.K:f3 h6 (17. - Vac8 18.Se3 h6 19.Je4 Vc2 20.Vf2 Vfc8 21.V:c2 V:c2 22.Vc1 V:c1 (22. - V:b2?) 23.S:c1 J:e4 24.K:e4 Jf6+ 25.Kd3 a6 =) 18.J:d7 (18.Jg:f7!? V:f7 19.J:f7 K:f7 20.Sd2 Vc8 21.Vac1 V:c1 22.V:c1 Jd5 23.Vc8 Jf6 24.Va8 a5 25.Va7 h5 26.a4 Je8 27.h3 g6 28.g4 Kf8 29.b3 Jd6 30.Se1 Sf6 =) 18. - J:d7 19.Je4 Jf6 20.Se3 Jd5 21.a3 Vac8 22.Vac1 Vfd8 23.V:c8 V:c8 24.Vc1 V:c1 25.S:c1 Kf8 26.a4 Sb4 27.Ke2 Ke7 28.Kd3 Kd7 29.Jc3 Kc6 30.Kc4 S:c3 (30. - Se7 31.g4 Jf6 32.h3 h5 33.g5 Jd5 34.J:d5 e:d5+ 35.Kd3 g6 36.Sd2 Sd6 37.Ke3 b5 38.b3 a6 39.Sa5 b4 40.Kf3 Kd7 41.Sb6 Ke6 42.Sc5 S:c5 43.d:c5 Kd7 44.Ke3 Kc7 45.Kd3 Kd7 46.Ke3 Kc7 =) 31.b:c3 a6 32.Kd3 (Pozri diagram!) remíza.

Katalánske otvorenie (E08), ktoré sa hralo v našej komentovanej partii, predstavuje svojráznu zmes dámskeho gambitu a Rétiho otvorenia. Jeho idea spočíva vo vytvorení tlaku na centrum a dámske krídlo čierneho. Obyčajne v partii nastáva pri manévrovaní pozičný boj. Pomenovanie dostalo podľa Barcelony, hlavného mesta Katalánska, provincie v Španielsku, kde r. 1929 prvýkrát na turnaji použil tento systém S. Tartakower. Vo svojom repertoári ho majú aj viacerí svetoví šachisti. Už vo 4. ťahu mal čierny na výber z viacerých možností, ktoré sa mu ponúkajú. Po 4. - d:c4 vznikne tzv. katalánsky dámsky gambit (napr.: 5.Sg2 a6 6.0-0 b5 7.Je5 Jd5 8.a4 Sb7 9.e4 Jf6 10.a:b5 a:b5 11.V:a8 S:a8 12.Jc3 c6 13.Sg5 Se7 14.Da1 Sb7 15.Da7 Dc8 Dlugy vs. Flear, Londýn 1986). O dva ťahy neskôr si čierny mohol vybrať, okrem ťahu v komentovanom dueli, aj jednu

z ďalších ponúkajúcich sa alternatív: 6. - c6, 6. - c5, 6. - d:c4, 6. - Jc6, 6. - Jbd7, 6. - Je4. V 9. ťahu sa dala uviesť biela dáma do hry na svojom krídle: 9.Da4 c6 10.Sf4 J:e5 11.S:e5 Dc8 12.Vac1 d:c4 13.D:c4 Vd8 14.b4 Jg4 15.Sf4 c5 16.S:b7 D:b7 17.d:c5 b:c5 18.b:c5 Dc6 19.h3 Jf6 20.Jb5 Vd5 21.Sd6 S:d6 22.J:d6 Jd7 23.Df4 f6 24.De3 Ve5 25.Df3 D:f3 26.e:f3 V:c5 s približne vyrovnanou pozíciou. Brať pešiakom (miesto 12. - J:d5): 12. - e:d5? 13.Se3 Vd8 14.Vc1 Db8 15.Jb5 Je8 16.Dh5 g6 17.Dh3 J:e5 18.f:e5 Sc8 19.Dh6 Sf5 20.Sh3 S:h3 21.D:h3 h5 22.Vc2 a6 23.Vcf2 a:b5 24.V:f7 Dc8 25.D:c8 Vd:c8 26.V:e7 Jg7 27.Vb7 Jf5 28.Sf2 V:a2 29.V:b6 Kf3 30.V:b5 Vc2 31.Vb1 by bola voda na mlyn bieleho. Po výmenách v strede šachovnice (miesto 13.Je4): 13.J:d5 S:d5 14.S:d5 e:d5 15.Se3 Jf6 16.Vc1 Da6 17.Dd3 D:d3 18.J:d3 Vac8 19.f5 Je4 20.Jf4 Jf6 21.V:c8 V:c8 22.Vc1 V:c1+ 23.S:c1 g6 24.f:g6 f:g6 25.h4 Kf7 26.Kg2 Ke8 27.Kf3 Kd7 28.g4 Kc6 29.b3 Je4 30.h5 g:h5 31.g:h5 b5 32.Je2 a6 by vznikla rovnováha. Po 32. Kd3, v pozícii zobrazenej na diagrame, ponúkol biely v Dunajskej Strede svojmu rovnako starému súperovi remízu, ktorý ju prijal. Urobil správne? Otázku kladieme našim čitateľom – riešiteľom. Odpoveď sa dozvedia v ďalšom čísle NzR.

Tomáš Vojta – František Jablonický

Open Tatry (Tatranská Lomnica 8. - 15. 10. 2017)

1.e4 c5 2.f4 d5 3.e:d5 D:d5 [3. - Jf6 4.Sb5+ Jbd7 (4. - Sd7 5.S:d7 D:d7 6.c4 e6 7.De2 Sd6 8.d:e6 D:e6 9.D:e6 f:e6 10.Je2 Jc6 11.0-0 0-0 12.Jbc3 Jb4 13.b3 e5 14.Vb1 Vhe8 15.f5 e4 Poloch vs. Tischbierek, Lipsko 1984) 5.c4 a6 6.S:d7+ S:d7 7.Jf3 e6 8.d:e6 S:e6 9.Da4+ Sd7 10.Db3 Sd6 11.De3+ Se7 12.0-0 0-0 13.Jc3 Ve8 Svešnikov vs. Jakovič, Soči 2006] 4.Jc3

Dd8 (4. - Dd6?! 5.Jf3 Jf6 6.d4 e6 7.Se3 Jg4 8.De2 J:e3 9.D:e3 c:d4 10.J:d4 Db6 11.0-0-0 Se7 12.Sb5+ Sd7 13.S:d7+ J:d7 14.Vhe1 0-0-0 15.Jd5 e:d5 16.D:e7 +/- Svešnikov vs. Sachs, Ľubľana 1994) 5.Jf3 Jc6 (5. - Jf6 6.Je5 e6 7.Df3 Jbd7 8.J:d7 J:d7 9.b3 Se7 10.Sb2 Sf6 11.0-0-0 Da5 12.g4 Vb8 13.g5 Sd4 14.Jb5 +/- Kertesz vs. Suba, Rumunsko 1983; 5. - e6?! 6.Je5 a6 7.Df3 Jf6 8.b3 Va7 9.Sb2 b5 10.Sd3 Vc7 11.0-0 Sb7 12.Dg3 Sd6 13.Vae1 +/- Tkačev vs. Portiš, Tilburg 1994) 6.Sb5 Sd7 7.0-0 Jh6 N [7. - Jf6 8.Je5 Vc8 9.De2 e6 10.S:c6 S:c6 11.f5 Dd4+ 12.Kh1 Sd6 13.J:c6 (13.J:f7!? 0-0) 13. - b:c6?! (13. - V:c6) 14.d3 0-0 15.f:e6 Vce8 16.Sg5 +/- Svešnikov vs. Dvojris, Podol'sk 1993; 7. - e6 8.S:c6 S:c6 9.Je5 Vc8 10.De2 Se7 11.d3 (11.f5!? e:f5 12.V:f5 Jf6 13.d3 0-0 14.Sg5) 11. - Jf6 12.Se3 0-0 13.Vad1 Jd5 14.J:d5 e:d5 15.d4 c4 Svešnikov vs. Rameš, SAE 2001] 8.d3 g6 (8. - Jf5!?) 9.S:c6 (9.Se3 e6 10.Dd2 Jf5 11.Vae1 Se7 12.Je5 Vc8 13.J:d7 D:d7 14.Je4 a6 15.S:c6 D:c6 16.Dc3 0-0 17.Sf2 Jd4 =) 9. - S:c6 10.Je5 Vc8 11.Se3 Jf5 (11. - Sg7 12.Ve1 Jf5 13.S:c5 S:g2 14.S:a7 Da5 15.Sf2 Sc6 16.a4 0-0 17.Va3 Dc7 18.Vb3 Va8 19.J:c6 b:c6 20.Ve4 Dd6 21.Kh1 Vfb8 22.Vc4 V:b3 23.c:b3 Sd4 24.Je4 +/-) 12.Sf2 Sg7 13.J:c6 V:c6 14.Je2?! (14.Je4 0-0 15.c3 b6 16.a4 Dd7 17.a5 Vd8 18.Da4 Sh6 19.a:b6 a:b6 20.g3 Sg7 =) 14. - 0-0 15.c3 Vd6 16.Jc1 b6 17.a4 e5 18.f:e5 S:e5 19.a5 Sf4 20.Dg4 Dg5 21.D:g5 S:g5 22.a:b6 a:b6 23.Va6 Vfd8 24.g3? (24.Jb3!) Ve6 25.g4? (25.b4 c:b4 26.c:b4 Jd4 27.Va7 Jc6 28.Vb7 J:b4 29.V:b6 J:d3 30.J:d3 V:d3 31.Vfb1 h5 32.Kg2 Kg7 33.V1b3 V:b3 34.V:b3 Sf6 =/+) 25. - Je3 26.S:e3 S:e3+ 27.Kg2 S:c1 28.V:c1 V:d3 29.Vc2 Vde3 30.Vf2 Ve2 31.Va7 V:f2+ 32.K:f2 g5 33.Vb7 Kg7 34.Kf3 Kg6 35.h3 h6 36.b4 c:b4 37.c:b4 f5 38.g:f5+ K:f5 39.Vh7 Ke5 40.Ke3 (40.Kg4

Vf6 41.b5 Kd5 42.Kh5 Vf3 43.Kg4 Vf4+ 44.Kg3 Vh4 45.Vc7 Ve4 46.Vh7 Ve6 47.Kg4 Kc4 48.Kh5 Ve3 49.Vc7+ K:b5 50.K:h6 V:h3+ -+) 40. - Kd5+ 41.Kd3 Kc6 42.Kc4 Ve4+ 43.Kd3 Vh4 (Mohlo ešte nasledovať: 44.Vg7 V:h3+ 45.Kd2 Kb5 46.Vg6 h5 47.V:g5+ K:b4 48.Kc2 h4 49.Vg6 b5 50.Vh6 Vh2+ 51.Kd3 h3 52.Ke4 Ka3 53.Va6+ Kb3 54.Vh6 b4 55.Kf4 Kc2 56.Vc6+ Kd1 57.Kg3 Vc2 -+) 0:1

Sicílska obrana neláka svojich priaznivcov len labyrintom variantov, ale aj bohatstvom rôznorodých myšlienok a obrovským tvorivým potenciálom, ktorý je v nej obsiahnutý. V našej komentovanej partii z 5. kola tatranského otvoreného turnaja (11. 10. 2017) si biely zvolil tzv. Grand-prix útok (B21), ktorý môže byť pre čierneho veľmi nebezpečný. Biely kontroluje stred šachovnice, počíta s rýchlym otvorením stĺpca „f“ a útokom na čierneho kráľa. Okrem druhého ťahu, ktorý použil F. Jablonický v T. Lomnici proti českému FIDE-majstrovi, môže čierny hrať aj 2. - g6 (napr.: 3.d4 d5 4.e:d5 D:d5 5.Jc3 D:d4 6.Df3 Jf6 7.Se3 Dd6 8.Sb5+ Jc6 9.Vd1 Dc7 10.S:c5 Sg7 11.Jge2 0-0 12.0-0 Sf5 13.h3 Sf2 14.Vd2 Sf5 15.S:c2 b:c6 16.Jd4 Sd7 17.S:e7 Vfe8 =>) alebo

2. - e6 (napr.: 3.Jf3 d5 4.e:d5 e:d5 5.Sb5+ Sd7 6.S:d7+ D:d7 7.Je5 Dc7 8.Jc3 Jf6 9.Df3 Jc6 10.J:d5 J:d5 11.D:d5 Vd8 12.De4 J:e5 13.f:e5 Vd4 14.De2 Vd5 15.Db5+ Dd7 16.D:d7+ K:d7 17.0-0 Ke6 18.b3 V:e5 19.Sb2 Ve2 s približnou rovnováhou podľa duelu Wahls vs. Lerner, Bern 1994). Písmenom N (pri ťahu 7. - Jh6) sme označili novinku, čo je pri súčasnom stave šachovej teórie asi aj málo pravdepodobné. Čierny mohol v 5. ťahu potiahnuť jazdcom na kráľovskom krídle: 5. - Jf6 6.Je5 e6 7.Df3 Se7 8.b3 Jfd7 9.Sb5 0-0 10.Sb2 J:e5 11.f:e5 Dd4 12.De2 Sd7 13.0-0-0 S:b5 14.J:b5 Dd8 15.g4 a6 16.Jc3 Dc7 17.Vdf1 b5 18.h4 c4 19.b:c4 b:c4 20.h5 Jd7 s obojstranne útočnou hrou na oboch krídlach. Zaujímavý variant zostal v dueli skrytý po (miesto 8. - g6): 8. - Jf5!? 9.Je5 e6 10.S:c6 S:c6 11.J:c6 b:c6 12.g4 Jd4 13.Je4 f5 14.g:f5 e:f5 15.Jd2 Se7 16.c3 Je6 17.Ve1 J:f4 18.Jb3 J:d3 19.V:e7+ D:e7 20.D:d3 Vd8 21.De3 Vd7 22.Kf2 0-0 23.D:e7 V:e7 s vyrovnanou pozíciou. Neškô si mal v partii biely pole g3 nechať voľné pre strelca a radšej uviesť svojho jazdca späť do hry: 24.Jb3! Je3 25.Ve1 Jg4 26.d4 Vf6 27.Sg3 Se3+ 28.Kh1 c:d4 29.c:d4 S:d4 30.J:d4 V:d4 31.h3 Jf2+ 32.Kh2 Jd3 33.Vd1 Vf5 34.V:b6

Vd7 35.Sh4 Kg7 36.Se1 f6 37.b4 Vf1 38.Ve6 s aktívnou pozíciou. Pravdepodobne už 24.g3 bolo zárodkom jeho prehry a po nasledujúcom 25.g4 ju len potvrdil. Nakoniec po deviatich kolách František Jablonický obsadil v otvorenom a silne obsadenom turnaji zo 150 účastníkov 15. priečku so ziskom 6 bodov (+5 - 2 = 2), čo sa dá považovať pri jeho vtedajšom ratingu (2 046 b.) za úspech.

Riešenie otvorenia partie Lanč vs. Petrán (MMSR seniorov v T. Matliaroch 2021): 13.Sc6! Dc7 14.S:d7+ D:d7 15.Jb6 Dc6 16.J:c8 (16.h3 Jh6 17.Dd4 Jf5 18.D:b4 d:c5 19.S:c5 Jg3 20.Vh2 Je4 21.Se3 Sh6 22.Dd4 S:f4 23.S:f4 V:b6 24.Sh6 Jg3 25.Vd1 De4+ 26.Se3 D:d4 27.S:d4 Vc6 28.c3 h5 29.b3 Je4 30.c4 Sf5 +/-) 16. - V:c8 17.De2 d:e5 18.f:e5 Dd5 19.Vd1 De6 20.Sd4 0-0 21.h3 Jh6 22.0-0 Vfd8 23.b3 f6 24.Sf2 V:d1 25.V:d1 Jf7 26.De1 a5 27.e:f6 D:e1+ 28.V:e1 e:f6 29.Ve4 f5 30.Vc4 g5 31.g3 h5 32.Kg2 Kf8 33.c6 g4 34.Je1 g:h3+ 35.K:h3 Jg5+ 36.Kg2 Je4 37.Sb6 Jd6 s výhodou bieleho. Pravdepodobne nesprávny prepočet spôsobil pomýlenie sa trnavského medzinárodného majstra, hoci najšť správny 13. ťah nebolo také jednoduché. ■

Západoslovenské múzeum

MÚZEJNÉ NÁM. 3, tel.033/5512913, 033/5512 911, e-mail: zsmuzeum@zupa-tt.sk, info: www.zsmuzeum.sk
OTVÁRACIE HODINY:
Ut – pia: 8.30 – 17.00
Víkend: 11.00 – 17.00
V pondelok zatvorené

EXPOZÍCIE
Príroda Malých Karpát, Sakrálna pamiatka, Ľudová hrnčína, Kampanologická expozícia, Oratórium, Štefan Cyril Parrák – Pocta

kráľovi zberateľov, Osobnosti športu TTSK, Klarisky v Trnave, Krása zašlých čias, Archeologická expozícia, Ľudový textil trnavského regiónu

VÝSTAVY

- **MILAN MARÔNEK: LX**
Výstavu fotografií k jubileu autora pripravilo Trnavské osvetové stredisko
do 13. 2. 2022
- **TRNAVA A OKOLIE V DOBE RÍMSKEJ**
Výstava z archeologického fondu
do 31. 12. 2021

- **ĽUDMILA ROGOVSKÁ**
Výstava amatérskej výtvarníčky
do 16. 1. 2022
- **SVADOBNÉ ŠATY**
Výstava svadobných šiat zo zbierky Jany Mládek Rajniakovej doplnená dobovými svadobnými fotografiami
do 15. 11. 2021
- **KREHKÉ SVETY**
Maľby na skle zo zbierok múzea
do 30. júna 2022
- **TREŤOHORNÉ MORE**
Geologická výstava
do 30. 4. 2022
- **DETSKÝ SVET**
Výstava pre malých i veľkých
do 31. 12. 2024

ZBIERKOVÝ PREDMET MESIACA

Výber z archeologického zbierkového fondu k výstave Trnava a okolie v dobe rímskej

DOM HUDBY M. SCHNEIDERA TRNAVSKÉHO

Ul. M. Schneidera Trnavského 5, Trnava

OTVÁRACIE HODINY:

Ut – pia: 8.30 – 12.30 na objednanie

13.00 – 14.30 prítomný lektor v budove

V pondelok zatvorené

Víkend: 11.00 – 17.00 pre vopred objednané skupiny nad 10 návštevníkov. Víkendovú návštevu prosíme ohlasovať v pondelok – štvrtok na tel. č. 033/ 5512 913

EXPOZÍCIE

ŽIVOT A DIELO MIKULÁŠA SCHNEIDERA TRNAVSKÉHO
DOBRO – DVORANA SLÁVY

MÚZEUM KNIŽNEJ KULTÚRY

Námestie sv. Mikuláša 10, tel. č. 033/5514421

OTVÁRACIE HODINY:

Ut – pia: 8.30 – 12.30 prítomný lektor v budove

13.00 – 15.00 na objednanie

V pondelok zatvorené

Víkend: 11.00 – 17.00 – pre vopred objednané skupiny nad 10 návštevníkov. Víkendovú návštevu prosíme ohlasovať v pondelok – štvrtok na tel. č. 033/ 5512 913

EXPOZÍCIE

WILLIAM SCHIFFER

život a dielo sochára a medailéra

■ S LÁSKOU ZA PRAVDU

Reinštalovaná expozícia

Unikátny nábytkový súbor z pozostalosti Mons. ThDr. Pavla Jantauscha, prvého apoštolského administrátora Apoštolskej administratúry v Trnave

VÝSTAVY

SEDEMNÁSTE STOROČIE SLOVOM A OBRAZOM

Historické tlačie z fondov Západoslovenského múzea do 31. 3. 2023

SLOVÁCI, PÍŠTE PO SLOVENSKY!

do 31. 12. 2021

Knižnica J. Fándlyho

PRE DOSPELÝCH

■ 3. novembra o 17.00 v čítárni
AKO ZACHOVAŤ POKOJ MYSLE – TRI ANTICKÉ ODPOVEDE NA PANDÉMIU

Prednáška Petra Fraňa, vedúceho Katedry filozofie a aplikovanej filozofie UCM v Trnave

■ 10. novembra o 17.00 v čítárni
ČÍTA MICHAL HVORECKÝ
Besedu s Michalom Hvoreckým uvádza Jozef Dado Nagy

■ 23. novembra 2021
MEDZINÁRODNÝ FESTIVAL
JÁNA SMREKA

Online stretnutie a diskusia so študentami SŠ a verejná prezentácia tvorby slovenských a zahraničných autorov

PRE DETI

■ 2. novembra o 9.40 v herni
O STRATENOM ZAJKOVI

Stretnutie so spisovateľkou Dianou Mašlejovou

■ 8. novembra o 10.30 v herni
JEŽKO A JEHO KAMARÁTI

Klubové stretnutie s mamičkami a ich deťmi

■ 11. novembra o 14.00 v oddelení pre deti

TVORIVÁ DIELŇA

Tvoríme zo šišiek

■ 22. novembra o 10.00

v pobočke Tulipán

LIENKA SNEHULIENKA

Stretnutie so spisovateľkou a hudobníčkou Beatou Kuracinovou Vargovou

■ 22. novembra o 10.30 v herni
JEŽKO NA POTULKÁCH SVETOM

Klubové stretnutie s mamičkami a ich deťmi

PRE TÍNEDŽEROV

■ 5. novembra o 15.00 v herni
TÍNEDŽERSKÉ STRETOKO

Stretnutie pri spoločenských hrách

■ 8. novembra o 10.00 v pobočke Tulipán

HVIEZDY PRE TEBA

Stretnutie so spisovateľkou Miroslavou Varáčkovou

■ 11. novembra o 10.00
v pobočke Tulipán
ECO TOUR

Thomas Puskailler a jeho interaktívny program zameraný na ekológiu

■ 15. novembra o 9.00 v herni
KORUNA

Stretnutie so spisovateľkou Svetlanou Majchrákovou a jej najnovšou knihou z prostredia stredovekej Trnavy

■ 26. novembra o 15.00 v herni
TÍNEDŽERSKÉ STRETOKO

Stretnutie pri spoločenských hrách

■ PESTRÁ PALETA POPULÁRNEJ HUDBY

Hudobno-slovné pásmo pre žiakov 2. stupňa ZŠ a študentov SŠ, kontakt: hudobne_oddelenie@kniznicatrnava.sk alebo 033/5511590

VÝSTAVA

■ 2. – 15. novembra v čítárni
PAVOL ORSZÁGH HVIEZDOSLAV

Výstavka kníh a fotografií zo života autora z fondu knižnice

■ 2. – 30. novembra v oddelení odbornej literatúry

100 ROKOV SLOVENSKEHO FILMU

Výstavka kníh zostavená z fondu knižnice

SÚŤAŽ

■ MAŤKO, KUBKO

A UJO KLOBÁSA

Súťaž o skvelé ceny, otázky na www.kniznicatrnava.sk alebo priamo v oddelení pre deti a v pobočkách Prednádražie a Tulipán september – november 2021

SLEDUJTE NÁS

<https://www.kniznicatrnava.sk/>

<https://www.facebook.com/kniznicatrnava/>

<https://www.youtube.com/kniznicatrnava>

BATERKÁREŇ

■ 4. 11. od 9.00 do 11.00
NOSÍME DETI TRNAVA

Stretnutie je určené všetkým rodičom, ktorí si chcú nosiče a šatky vyskúšať prvýkrát, naučiť sa o nich viac, pomôcť s ich nastavovaním, či podeliť sa o svoje skúsenosti.

■ 2. – 5. 11. TÝŽDEŇ HIER A HRAČIEK

Ponuka hračiek pre drobcov, z ktorej si môžete odnieť všetky predmety za symbolické príspevky. Nepotrebné (no stále funkčné a čisté) hračky môžete v čase otváracích hodín aj prinášať. Symbolické príspevky putujú na podporu činnosti centra a občianskeho združenia SaUvedom.

■ 5. 11. SWAP HIER A HRAČIEK
Výnimočne v piatok. VSTUPNÉ 0 €, hradia sa odnesené veci – 1ks/1€. Samozrejme, môžete priniesť aj veci na výmenu, čisté, funkčné, kompletne, max 10 ks.

■ 6. 11. VEĽKÝ BAZÁR OBLEČENIA

organizuje Justina Fashion&Jumifit-ness. Budete si môcť kúpiť luxusné kúsky pánskeho, dámskeho i detského oblečenia, obuv i doplnky v stopercentnom stave. Ak sa chcete zúčastniť ako predajca, kontaktuje organizátorku prostredníctvom mailu na mikulaskova.justina@gmail.com. Registračný poplatok je 12 €.

■ 8. 11. od 17.00 do 18.30 AKO ZACĀT ŽIŤ UDRŽATEĽNE A VYDRŽAŤ?

Pozrieme sa na rôzne sféry života a možnosti, ako v nich fungovať udržateľnejšie. Či už v domácnosti, stravovaní, výchove detí, práci alebo voľnom čase, spoločne sa pozrieme na to, ako urobiť malé kroky, ktoré nás spoločne povedú k veľkej zmene. Cena: 5 €

■ 9. – 13. 11. TÝŽDEŇ DETSKÉHO OBLEČENIA

Oblečenie a rôzne doplnky pre deti z druhej ruky, ktoré si budete môcť osvojiť za symbolické príspevky putujúce na podporu týchto a iných aktivít nášho občianskeho združenia.

■ 13. 11. od 10.00 do 12.00 SWAP DETSKÉHO OBLEČENIA
Vstupné 0 €, hradia sa odnesené veci – 1ks/1€. Samozrejme, môže-

te stále priniesť aj veci na výmenu, čisté, funkčné, kompletne, max. 1 bežná taška.

■ 15. 11. od 17.00 do 18.00 h KURZ VÝROBY VOŇAVÉHO MYDLA

Zábavný kurz, na ktorom sa okrem iného naučíte aj to, aké silice a bylinky kombinovať, aby bolo vaše mydielko nielen voňavé, ale aj príjemné pre vašu pokožku. Kurz je vhodný aj pre deti (sprievod je potrebný do veku 10 rokov). Cena: 10 €

■ 16. – 20. 11. TÝŽDEŇ OBLEČENIA PRE DOSPELÝCH

Oblečenie a doplnky pre dospelých, z ktorých si môžete odnieť všetky kúsky za symbolické príspevky. Nepotrebné (no stále funkčné a čisté) oblečenie môžete do reuse centra i priniesť (max. 1 bežnú tašku). Stačí nás navštíviť kedykoľvek počas týždňa v čase otváracích hodín. Symbolické príspevky putujú na podporu činnosti centra a občianskeho združenia SaUvedom.

■ 20. 11. od 10.00 do 12.00 SWAP OBLEČENIA PRE DOSPELÝCH

Vstupné 0 €, hradia sa odnesené veci 1 ks/1 €. Môžete priniesť aj veci na výmenu, čisté, funkčné, kompletne, max 1 bežnú tašku.

■ 22. 11. od 17.00 do 18.30 KURZ VÝROBY VOSKOVÝCH OBRÚSKOV

Voskový obrúsok je skvelou náhradou potravinovej fólie na balenie desiati, zvyškov ovocia, zeleniny či syrov i na cestovanie. Je šetrný k prírode, môžeme ho používať niekoľko rokov. Z kurzu si odnesiete dva voňavé voskové obrúsky. Kurz je vhodný aj pre deti (sprievod je potrebný do veku 10 rokov). Cena: 10 €.

■ 23. 11. od 11.00 do 17.00 SWAP KNÍH

Kto by nemiloval knihy? Na našom celodennom SWAP-e si môžete povymieňať knihy, ktoré už nečítate, za knihy od iných návštevníkov. Vstup zdarma, platíte za to, čo si odnesiete – 1 ks/1 €. Tieto symbolické príspevky nám pomáhajú rásť.

■ 23. – 27. 11. BAZÁRIK V BATERKÁRNI

Počas tohto týždňa u nás nájdete rozšírenú ponuku doplnkov a potrieb do domácnosti, z ktorej si môžete odnieť všetky predmety za symbolické príspevky. Nájdete tu napríklad potreby na stolovanie (šálky, poháre, taniere), bytový textil, dekorácie, potreby na varenie, na šport či voľný čas, atď. Počas tohto týždňa môžete nepotrebné, no stále funkčné a čisté predmety do reuse centra i prinášať – max. 10 ks.

■ 27. 11. SWAP VECIČIEK Z BAZÁRIKU

Upravili a zjednotili sme pravidlá. Vstup zdarma, hradia sa odnesené veci – 1 ks/1 €. Samozrejme, môžete stále priniesť aj veci na výmenu, čisté, funkčné, kompletne, max 10 ks.

■ 30. 11. od 11.00 do 17.00 SWAP RASTLINIEK A PESTOVATEĽSKÝCH POTRIEB

Ak máte doma rastlinky nazvyš a radi by ste ich niekomu podarovali, prineste ich na náš SWAP. Môžete priniesť aj nepotrebné črepníky či rôzne iné pestovateľské potreby. Tešíme sa na vás! Viac sa o našich podujatiach a aktivitách dozviete na stránke www.baterkaren.sk v sekcii Program.

Divadlo Jána Palárika

- Št. 4. / 10.00 MONOLÓGY A DIALÓGY – verejná generálka
Réžia, libreto, hudba: Andrej Kalinka
Andrej Kalinka a Milan Kozánek spolu s členmi umeleckého súboru Tomášom Mosným a Martinom Hronským veľmi detailne rozkrývajú, objavujú, rozoberajú, ohmatávajú, prežívajú a aj skúmajú obsah i formu toho, čo môžu znamenať či znamenajú termíny Monológy a Dialógy
19.00 MONOLÓGY A DIALÓGY – predpremiéra
- Pi 5. / 19.00 MONOLÓGY A DIALÓGY – premiéra

- So 6. / 19.00 Monológy a dialógy
- Ne 7. / 16.00 Rozprávky po telefóne – Nové divadlo Nitra
- Ut 9. / 19.00 Ferlinghetti alebo Lunapark v hlave
- St 10. / 19.00 Zlomátka
- Pi 12. / 19.00 Pomalý svet Roberta Castlea
- So 13. / 19.00 Drahý špás
- Ne 14. / 16.00 Traja tučniaci
- Ut 16. / 19.00 Ach tie ženy, ach tí muži
- Št 18. / 19.00 Futbal alebo Bílý anjel v pekle
- Pi 19. / 19.00 Sluha dvoch pánov
- So 20. / NOC DIVADIEL
- Ne 21. / 19.00 Dokonalé dieťa – Divadelné centrum /
- Po 22. / 19.00 Dokonalé dieťa – Divadelné centrum /
- St 24. / 10.00 Pomalý svet Roberta Castlea
19.00 Pomalý svet Roberta Castlea
- Št 25. / 19.00 Mizantrop
- Pi 26. / 19.00 Mizantrop
- Ne 28. / 14.00 Janko Polienko – Teatro Neline /
16.00 Janko Polienko – Teatro Neline /
- Ut 30. / 19.00 Monológy a dialógy

Disk

■ 30. novembra 2021 o 20.00 h v Divadelnom štúdiu DISK Blaho Uhlár a kolektív DISK: STAYIN´ ALIVE

PREMIÉRA

Réžia: Blaho Uhlár

Výtvarná spolupráca: Miriam Struhárová

Zvuk: Michal Žák

Svetlá: Blaho Uhlár

Hrajú:

Monika Babicová, Daniel Duban, Missi Chudá, Zuzana Jankovská, Sofia Klebanová, Braňo Mosný, Jano Rampák a Peter Tilajčík.

Ostať nažive v pandemickej situácii, keď už milióny ľudí museli odísť, je veľmi pravdepodobne jediný hlavný cieľ súčasnej ľudskej populácie. Divadelný súbor DISK sa vo svojej 67.

divadelnej sezóne pustil do ďalšej divadelnej tvorby pod názvom Stayin´ alive. Asi aj preto, lebo pandémia mu znemožnila vytvoriť a uviesť inscenáciu Nový priestor plánovanú na rok 2020.

Vstup je zatiaľ iba na pozvánky
Info na daniel@duban.sk
www.divadlodisk.sk

Malý Berlín

■ 5. novembra o 19.00 h PÍSEME O KNIHÁCH. Ako to robiť, má to zmysel?

Recenzie, rozhovory, články o autoroch a knihách. Kto ich píše a kto ich číta? Majú ešte zmysel? Čítate recenzie pred alebo po prečítaní či kúpe knihy? Čo od recenzie očakávame a aká by mala byť? Na tému písania o literatúre budú diskutovať Denis Mačor, Viliam Nadaskay a Alexandra Jurišová. Večerom bude sprevádzať moderátor Ľubo Šulko.

■ 10. novembra o 19.00 h Divadlo Na peróne: NA STÁŽ!

Profesionálne nezávislé divadlo z Košíc reaguje na aktuálne spoločenské témy a prináša predstavenie o hľadaní rozdielov medzi ľuďmi, o tolerancii a neznášanlivosti. Inscenácia hovorí o extrémizme, o klasickej slovenskej rodine, ktorá medzi sebou pod príslubom zárobku z grantu EÚ „prijme“ stážistku. Namiesto toho, aby sa v novovzniknutej situácii vzťahy v rodine zlepšovali, dochádza k ešte väčšiemu napätiu a prehlbovaniu stereotypov.

Vstupné 5 € v predpredaji, 4 € zľavnené (seniori, študenti, ŤZP), 8 € na mieste

■ 14. novembra o 19.00 h

Koncert: WILLIAM BASINSKI
Americký avantgardný hudobník a skladateľ William Basinski patrí medzi najväčšie hviezdy ambientnej hudby. Preslávil sa najmä epickým štvordielnym albumom The Disintegration Loops. Už desiatky rokov sa venuje hudobnému experimentovaniu. V novembri po prvýkrát vystúpi na Slovensku a svoj jediný koncert odohrá práve

v Trnave.

Vstupné. 12 € na stránke www.malyberlin.sk

■ 25. – 28. novembra YPSALON 2021 / festival spisovateľov

Všetkým fanúšikom kvalitných kníh a literatúry nesmie ani tento rok ujsť festival spisovateľov. Na siedmom ročníku sa môžete tešiť na mená ako Martin Pollack, Mária Ferenčuhová, Ivana Gibová, Ján Markoš, Richard Pupala, Jana Juráňová, Dominika Moravčíková, Martin Geišberg či Michal Hvorecký. Sobotný program ukončí koncert Martina Geišberga. Tešiť sa môžu aj najmenší, ktorým patrí nedeľný program – divadlo, zážitkové čítanie a workshop.

Program a vstupné nájdete na www.malyberlin.sk

Západné krídlo radnice

■ 3. novembra o 18.00 h Vernisáž výstavy fotografií

Jarmila Uhlíková:

NORMÁLNA IDYLKA

Kurátorka: Veronika Marek Markovičová

O výstave: Rodinný život, i keď je všetko vlastne fajn, prináša viacero vecí, s ktorými sa treba popasovať. Niekedy doslova s vecami, ktoré si žijú mimo kontrolu. Inokedy zase s krehkými novými osobami, čo ako malé tornáda vťahujú pozornosť a v domácnosti zanechajú spúšť. A tak ostáva otázka: ako byť prítomní a nestratiť seba? Fotografický projekt o plynúcej každodennosti, živote tu a teraz, zdieľaní, lekcií bezpodmienečnej lásky a momentoch, keď si myslíš na chvíľku odskočí vyvetrať sa. O autorke: Jarmila Uhlíková absolvovala bakalárske štúdium na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave, odbor Fotografia/Nové médiá a študijný pobyt na Ecole nationale Supérieure d'Arts v Nancy vo Francúzsku. Magisterské štúdium absolvovala na pražskej FAMU, odbor fotografie. Samostatné výstavy: O minulosti, 2009, Galerie Velryba v Prahe,

Prebudenia/Awakenings 2010
vo Francúzskom inštitúte v Pra-
he a Povedomé miesto po konci
v Design Factory v Bratislave, 2011
Výstava bude otvorená do 28.
novembra každú stredu a nedeľu
od 15.00 do 18.00 h.

Trnavské osvetové stredisko

■ **JÁN BENA: VÝBER Z TVORBY**
Autorská výstava výtvarných diel
v rámci projektu KreaTiviTa 2021
do 2. 11. na Úrade TTSK

■ **IVANA HRUŠKOVÁ:
VÝBER Z TVORBY**

Autorská výstava výtvarných diel
v rámci projektu KreaTiviTa 2021
do 31. 12. na Úrade TTSK

■ **JÁN LUKAČOVIČ A RUDOLF
PAVELSKÝ**

Autorská výstava drevených plas-
tík a výstava výtvarných diel
do 18. 11. v Trnavskom osvetovom
stredisku

■ **ŽIVOT NIE**

JE ČIERNOBIELY..., ALEBO

Výstava fotografií Romana Tibe-
nského – súčasť projektu KreaTiviTa
2021. Do výstavnej kolekcie bolo
zaradených 56 fotografií (27 fareb-
ných, 29 čiernobielych). Z tohto
počtu je 27 ocenených. Na zábe-
roch možno vidieť, ako autor vní-
ma okolitý svet a ako ho zobrazuje
vo farbe alebo v čiernobielych, čo
naznačuje aj názov výstavy.

do 7. 11. v Dome umenia Piešťany

■ **MILAN MARÔNEK LX**

Výstava trnavského fotografa k ži-
votnému jubileu – súčasť projektu
KreaTiviTa 2021, je prierezom
autorovej tvorby a rozsahom do-
teraz najväčšou prezentáciou jeho
fotografických diel. V jeho prácach
žánrovo prevažujú výtvarné stvár-
nenie krajiny, architektúra, zátišie
a makrofotografia. Do výstavnej
kolekcie je zaradených viac ako
250 čiernobielych a farebných fo-
tografií. Fotografie Milana Marô-
nka majú možnosť vidieť návštevní-
ci Západoslovenského múzea do
21. 12. 2021.

■ **V JASLIČKÁCH NA SLAME**
Výstava betlehemov z kerami-

kárskej dielne Márie a Oskara
Hanuskovcov
od 22. 11. do 22. 12. 2021 v Tr-
navskom osvetovom stredisku

Zaži v Trnave

■ **ŠKRIATKOVO KÚZLO**

**Od 12. novembra na skriatkovi-
via.trnava.sk a v centre mesta**

Online hra, a zároveň pekný
a citlivý príbeh o hľadaní domo-
va, ktorý sme vám priniesli mi-
nulý rok v čase adventu. Tí, ktorí
ho vtedy nestihli zažiť, ale aj tí,
ktorí si ho už obľúbili, sa s naším
škriatkom môžu stretnúť v našom
meste znova už 12. novembra na
skriatkovia.trnava.sk.

Podľa legendy by mal mať každý
škriatok svoj domov a každý dom
svojho domového škriatka. Úlo-
hou detí je pomôcť nájsť domov
škriatkovi Krémešovi, ktorý mrzne
v starej topánke.

Hra sa odohráva v úzkom centre
mesta. Deti zvládnu trasu za 20
– 30 minút. Začína sa pri mest-
skej veži, pokračuje na Nádvorie,
k divadlu, mestskej radnici a kon-
čí sa na pešej zóne. Výtvarné
inštalácie k hre sú podsvietené,
najkrajšie vyzerajú vo večernej
atmosfére.

Deti si v priamo inštalácii môžu
mobilom rozsvietiť lampu, roz-
točiť kompas priamo za oknom
či rozozvučať tajomný nástroj
trúbšlakčelo. V hre je dokonca
i škriatkovský prevodník krokov.
Hlas trnavským škriatkom pre-
požičal herec Daniel Heriban.
Atmosféru podfarbuje rozpráv-
ková hudba plná zvonivých zvuk-
ov čelestu a glockenspielu, pri
napínavých scénach prichádzajú
na rad nižšie položené sláky
a bicie. Hudba hrá aj medzi sta-
noviskami, aby sa nestratilo čaro
príbehu.

Aj napriek tomu, že Škriatkovo
kúzlo je navrhnuté pre súčasné
smartfóny, kresby v hre sú zalo-
žené na tradičnej ilustrácii, všetky
tlačidlá a interakcie sú ručne
prekreslené, vďaka čomu hra

pôsobí mäkko, pripomína knižky
nášho detstva a staré zabudnuté
príbehy.

Na konci hry vás čaká prekvape-
nie. Zistíte nielen to, či sa škriat-
kovi podarilo nájsť sladkú vôňu
domova, ale aj ako so škriatkom
udržiavať dobré vzťahy, a aký je
vlastne ten váš rodinný škriatok.
Alebo to už viete?

**ŠTYRI ADVENTNÉ KONCERTY
Vždy o 20.00 h**

v Kostole sv. Jakuba

■ **28. 11. KATARÍNA KOŠČOVÁ**
s kapelou a sláčikovým kvartetom
Vstupné: 12 eur

■ **5. 12. SPEVÁCKY ZBOR
TECHNIK STU**

diriguje Petra Torkošová
Vstupné: 6 eur

■ **12. 12. TRNAVSKÍ UMELCI
a orchester HARMÓNIA**

Vstupné: 10 eur

■ **18. 12. SPEVÁCKY ZBOR
VOCI ALLEGRE**

diriguje Andrej Rapant
Vstupné: 10 eur

Predpredaj vstupeniiek od 10. 11.
2021 v sieti Ticketportal, TIC Re-
gión Trnava – mestská veža
Podujatie sa uskutoční v režime
covid automatu OTP (deti do 12
rokov bez obmedzení)

Škola korčuľovania

Základy tejto výbornej pohybovej
aktivity sa budete môcť naučiť na
Mestskom zimnom štadióne v Tr-
nave v štyroch termínoch:

Turnus A: od 6. do 29. novem-
bra 2021

Turnus B: od 4. decembra 2021
do 10. januára 2022

Turnus C: od 15. januára
do 7. februára 2022

Turnus D: od 12. februára
do 19. marca 2022

Tréningy:

pondelok: 17.15 – 18.00 h

sobota: 7.45 – 8.30 h a 8.30 – 9.15 h

Informácie:

0905/944 289, www.krasotrnavas.sk

ZAČÍNAME UŽ 12. NOVEMBRA